

BUNGE LA TANZANIA

MAJADILIANO YA BUNGE

MKUTANO WA TATU

Kikao cha Saba – Tarehe 28 Aprili, 2016

(Bunge Lilianza Saa Tatu Asubuhi)

D U A

Spika (Mhe. Job Y. Ndugai) Alisoma Dua

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, tukae.

Waheshimiwa Wabunge, leo ni Kikao cha Saba cha Mkutano wetu wa Tatu. Napenda kuanza kwa kumshukuru sana Naibu Spika, Mheshimiwa Dkt. Tulia kwa kazi nzuri sana ambayo amekuwa akifanya hapa lakini pia Mwenyekiti Mheshimiwa Andrew Chenge na Mheshimiwa Najma Giga. Katibu. *(Makofi)*

NDG. JOHN JOEL – KATIBU MEZANI:

MASWALI KWA WAZIRI MKUU

SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu, tunakukaribisha kwenye *podium*. Simwoni Kiongozi wa Upinzani Bungeni, kwa hiyo, swali la kwanza linaulizwa na Mheshimiwa Rashid Abdallah Shangazi, Mbunge wa Jimbo la Mlalo, uliza kwa kifupi iwezekanavyo.

MHE. RASHID A. SHANGAZI: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi. Katika Serikali ya Awamu... *(Hapa microphone ilikuwa inakata sauti)*

SPIKA: Naona chombo hicho kina matatizo, ungewahi kingine cha karibu kwa haraka haraka.

MHE. RASHID A. SHANGAZI: Mheshimiwa Spika... *(Hapa microphone ilikuwa inakata sauti)*

SPIKA: Jamani majirani jaribuni kuwasha huku mbele ili aje mbele huku. Zima hiyo. Sogea huku mbele kabisa, utumie *microphone* yoyote ile, sogea mbele siyo mstari huo, hama mstari huo, sogea mbele.

MHE. RASHID A. SHANGAZI: Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Nne... (*Hapa microphone ilikuwa inakata sauti*)

SPIKA: Kama haziongei zote itabidi tutumie hii ya Upinzani, wote tuje tuulizie hapa. Naomba uje utumie hii ya Upinzani hapa. (*Makofi*)

MHE. RASHID A. SHANGAZI: Mheshimiwa Spika... (*Hapa microphone ilikuwa inakata sauti*)

SPIKA: Hapana! Njoo tumia *microphone* hii hapa mbele tuokoe muda. (*Makofi*)

MHE. RASHID A. SHANGAZI: Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Nne iliendesha zoezi la Operesheni Tokomeza ambayo ilifanyika karibia nchi nzima. Hata hivyo, katika Wilaya ya Lushoto wakati wanaendesha zoezi hili walichukua silaha za wananchi ambao hawakukutwa na matatizo ya ujangili. Mpaka sasa hivi silaha hizo zinaendelea kushikiliwa katika Kituo cha Polisi cha Wilaya ya Same pamoja na Mkoa wa Kilimanjaro kwa ujumla. Je, ni lini wananchi hawa watarudishiwa silaha zao ili ziweze kuwasaidia katika kufukuza wanyama wakali? Ahsante.

SPIKA: Kama utauliza la nyongeza usiwe mbali, Mheshimiwa Waziri Mkuu majibu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa swali hili la kwanza lililoulizwa na Mheshimiwa Shangazi, Mbunge wa Mlalo na naomba nilijibu kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, kwanza nikiri kwamba Serikali iliendesha zoezi la msako kwa wanaotumia silaha maarufu kama Operesheni Tokomeza na katika msako ule tulifanikiwa kukusanya silaha nyingi ambazo nyingine tulibaini zilikuwa hazimilikiwi kwa utaratibu kwa maana kwamba hazina vibali.

Mheshimiwa Spika, nataka nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge na wananchi wote ambao walikumbwa na tatizo hilo la kuchukuliwa silaha zao kwamba baada ya zoezi la uhakiki wa silaha hizo kukamilika linalofanywa na Jeshi la Polisi ili kujua uhalali wa umiliki wao na hata kama umiliki ulikuwa halali kujiridhisha pia kama hazikutumika kwa namna tofauti na matarajio ndipo sasa zitarudishiwa kwa wamiliki kwa sababu wanamiliki kihalali na ni mali zao, kwa hiyo, watarudishiwa.

Mheshimiwa Spika, nawakumbusha Wizara ya Maliasili na Utalii pamoja na mamlaka iliyohusika kukusanya silaha hizo wakamilishe haraka mchakato huo ili wananchi waweze kurudishiwa silaha zao ambazo wanamiliki kihalali, waendeleo kuzitumia kihalali. *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa Shangazi kama una swali la nyongeza wahi tena hapa hapa.

MHE. RASHID A. SHANGAZI: Mheshimiwa Spika, nashukuru. Nina swali moja la nyongeza kwa Mheshimiwa Waziri Mkuu. Pamoja na majibu yake mazuri lakini wananchi hawa ambao walikuwa wanazitumia silaha hizo kwa ajili ya kufukuza wanyama wakali wanashindwa kupata mavuno vile ambavyo wanastahili. Je, haoni kwamba ni muhimu zoezi hili likafanyika kwa haraka zaidi?

SPIKA: Majibu Mheshimiwa Waziri Mkuu. Ahsante Mheshimiwa Abdallah Shangazi.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba nijibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Shangazi kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, kama ambavyo nimesema liko tatizo la umiliki wa silaha nchini na kuwa kuna idadi kubwa ya wananchi wanaomiliki silaha isivyo halali. Ni kweli kwamba wananchi wale wanapata shida na wanyama kuharibu mazao yao, kwa hiyo, hawana uhakika wa kuvuna inavyostahili kwa sababu wanyama wanakula mazao hayo na silaha zile zilikuwa zinatumiwa kufukuza wanyama wale.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, lazima Serikali ijiridhishe kama umiliki ule wa silaha ni halali na kama ni halali haikutumika kwenye matukio mengine? Kwa sababu sasa hivi kumetokea matukio mengi ya ujambazi wa kutumia silaha za moto na silaha hizi nyingine zinamilikiwa na watu kihalali, kwa hiyo, lazima tufanye utambuzi wa silaha hizi namna zinavyotumika. Tunawahakikishia tu wamiliki kwamba zoezi hili likikamilika, tutawarudishia silaha zao. Jukumu letu sasa ni kuziharakisha mamlaka husika zikamilishe zoezi hilo ili silaha zirudi kwa wamiliki halali.

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Waziri Mkuu. Tunaendelea na muuliza swali wa pili kwa siku ya leo, Mheshimiwa Mwita Mwikabe Waitara, Mbunge wa Jimbo la Ukonga, CHADEMA.

MHE. MWITA M. WAITARA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi. Kwa niaba ya watu wa Ukonga, naomba nimitwange swali Mheshimiwa Waziri Mkuu.

Mheshimiwa Spika, sasa hivi mvua zinaendelea kunyesha na kuna mafuriko karibu kila mahali ikiwepo na Mkoa wa Dar es Salaam na hasa Jimbo la Ukonga. Mheshimiwa Waziri Mkuu anaonaje akitoa maelekezo ya jumla kwa nchi nzima kwamba barabara za changarawe ambazo zinajengwa zipunguzwe ili zijengwe za lami hata kama ni lami nyepesi lakini kuwe na mitaro na karavati ili kupunguza mafuriko ambayo yanatokana na mvua kidogo kunyesha na maji kutapakaa sehemu zote?

SPIKA: Sijui kama nimekupata vizuri, unaweza ukarudia swali lako vizuri?

MHE. MWITA M. WAITARA: Mheshimiwa Spika, naomba nirudie. Nimesema sasa hivi mvua zinaendelea kunyesha na kuna mafuriko kila kona ikiwepo Mkoa wa Dar es Salaam na hasa Jimbo la Ukonga. Sababu ya mafuriko haya, pamoja na kwamba kuna mabonde lakini barabara ni finyu sana, mitaro na makalavati hayapo, kwa hiyo, mvua ikinyesha maji yanatuama barabarani. Ni kwa nini Waziri Mkuu asitoe maelekezo kwamba kwa mtu yeyote ambaye anapewa ukandarasi wa kujenga barabara kwenye kiwango cha changarawe ahakikishe anaweka makaravati na mitaro ili mvua ikinyesha maji yaweze kutiririka kwenda kwenye sehemu yake ya kawaida?

SPIKA: Ahsante sana kwa swali lako, Mheshimiwa Waziri Mkuu majibu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Waitara, Mbunge wa Ukonga, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, sehemu kubwa ya swali lake ni ushauri hasa kwa wataalam wetu wa ujenzi na miundombinu ya barabara na ushauri wake unatokana na uwepo wa mvua nyingi ambazo pia zinaendelea kwa sasa karibu nchi nzima. Sasa tunao watu wa mabondeni lakini pia hata wa maeneo ya juu kutokana na wingi wa maji yanaharibu na barabara. Mheshimiwa Mbunge ameomba tusingitize wataalam wetu kujenga mifereji kwenye barabara zote, kuweka madaraja madogo na makubwa kwa lengo la kufanya maji hayo yasipite juu.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, naomba nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba ushauri huu tumeupokea na tutaendelea kusingitiza wataalam wetu kujenga mifereji mikubwa ya kupitisha maji mengi kwa wakati lakini pia madaraja pale ambako kuna dalili ya kupitisha maji. Kama ambavyo tangazo la watabiri wetu wa hali ya hewa walivyoeleza kwamba bado mvua nyingi zitakuja, pamoja na miundombinu iliyoko sasa lakini sehemu kubwa ya tahadhari ni wale ambao wako maeneo ya chini kwa maana ya mabondeni sasa waweze kuondoka wakae maeneo salama halafu baadaye tuweze kutekeleza ushauri wa Mheshimiwa Mbunge na wale wengine sasa waweze

kuwa salama ili sasa tuweze kuendelea vizuri. Ushauri wake tumeuchukua. (Makofi)

SPIKA: Ushauri wako umechukuliwa. Mheshimiwa Waitara.

MHE. MWITA M. WAITARA: Mheshimiwa Spika, kwanza, namshukuru Waziri Mkuu kwa niaba ya Serikali kwa kukubali kupokea ushauri huo muhimu, lakini niulize swali dogo.

Mheshimiwa Spika, kwa sababu maeneo ambayo yameathirika zaidi Dar es Salaam ni pamoja na Jimbo la Ukonga kama nilivyosema, barabara ya kutoka Banana – Kitunda – Kivule - Msongola hivi sasa ninapozungumza mawasiliano yamekatika. Barabara hii mwaka juzi ilitengewa shilingi milioni 537 na ilikuwa inaendelea kujengwa, lakini hivi ninavyozungumza sasa hivi hapa imekatika. Mheshimiwa Waziri Mkuu anaonaje akitoa maelekezo kwa hali ya dharura ili wahusika wachukue hatua ili wananchi wale waweze kupata namna ya kupita kuja mjini kupata huduma za kawaida za kijamii? Ahsante.

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, naomba msome vizuri zile kanuni zetu za maswali. Maswali ambayo yanauliza *opinion* ya Mheshimiwa Waziri Mkuu kwa kweli hayakubaliki, unaonaje, tunataka swali. Kwa hiyo, tunaendelea na swali la Mheshimiwa Zuberi Mohamed Kuchauka, Mbunge wa CUF. (Makofi)

MHE. ZUBERI M. KUCHAUKA: Mheshimiwa Spika, ahsante sana kwa kuniona na kwa niaba ya wana Liwale na wananchi wote kwa ujumla, naomba niulize swali kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Rais wa Awamu ya Tano wakati ule akihudumu kama Waziri wa Miundombinu aliwahi kusema kwenye Bunge hili Tukufu kwamba Sera yetu ya Kitaifa sasa hivi ni kuunganisha mikoa yetu yote ya Bara na Visiwani kwa barabara za lami. Ninachotaka kujua mpaka sasa hivi Serikali imefikia kiwango gani katika kutekeleza sera hiyo na ni mikoa mingapi imeshaunganishwa na mikoa mingapi bado haijaunganishwa na ufanisi wake ni wa asilimia ngapi, nataka nijue hilo.

SPIKA: Nitalikubali swali hili kwavile bado tunajifunza, lakini siku zijazo sitalikubali. Maswali yanayotakiwa hapa ni ya sera sio ya takwimu ya ngapi, ngapi, ngapi. Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Kuchauka, Mbunge wa Liwale, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba maswali yote yenye takwimu kwa session hii ya papo kwa papo si rahisi sana, lakini nizingatie kauli yake ya msingi ya kiseru ya kwamba sera yetu na pia ahadi ya Mheshimiwa Rais ni kwamba barabara zinazounganisha mikoa yote nchini kujengwa kwa kiwango cha lami. Najua Mheshimiwa Kuchauka anatoka Mkoa wa Lindi ambao unaunganishwa na mikoa mitatu ya Mtwara, Pwani na Morogoro.

Mheshimiwa Spika, Mkoa wa Lindi tayari umeunganishwa na Mkoa wa Pwani na Mkoa wa Mtwara, Mkoa ambao umebaki sasa ni Morogoro. Kwa kuwa barabara hizi zinahitaji kufanyiwa upembuzi yakinifu kama utaratibu wa awali na kwa kuwa ni ahadi ya Mheshimiwa Rais, napenda nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba mkakati huo wa Kiserikali wa kuunganisha mikoa yote ili iweze kupitika, iweze kupata mawasiliano ya karibu, utaendelea na ahadi hizo zitatekelezwa. (Makofi)

SPIKA: Mheshimiwa Kuchauka kama una swali la nyongeza.

MHE. ZUBERI M. KUCHAUKA: Mheshimiwa Spika, ahsante sana kwa kunipa nafasi ya kuuliza swali la nyongeza.

Mheshimiwa Spika, si kweli kwamba Lindi imeunganishwa na mikoa hiyo mitatu, amesahau Mkoa wa Ruvuma ambapo tumeunganishwa na Wilaya za Tunduru na Liwale. Ninachotaka kuelewa, katika mikoa hiyo minne ni lini Mkoa wa Lindi utaunganishwa na Mkoa wa Ruvuma na Mkoa wa Morogoro kwa sababu adha iliyopo sasa hivi katika mikoa hii miwili hasa Mkoa wa Morogoro ni kubwa sana. Mpaka sasa hivi watu bado wanatembea kwa miguu umbali wa zaidi ya kilometa 200 kutoka Wilaya ya Mahenge kwenda Liwale. Pale hakuna hata hiyo barabara inayoitwa ya vumbi. Ni lini sasa Mheshimiwa Waziri Mkuu atatufikiria kutuwekea lami barabara ya kutoka Liwale - Mahenge na Tunduru – Liwale? Ahsante sana.

SPIKA: Mheshimiwa Kuchauka kutoka Mahenge - Liwale ni Pori la Selous tupu hakuna mtu hata mmoja na kutoka Ndapata - Liwale pori tupu. Mheshimiwa Waziri Mkuu majibu. (Kicheko)

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Kuchauka, Mbunge wa Liwale, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, nimeeleza kiseru kwamba sera inatutaka tuunganishe mikoa yote kwa kujenga barabara kwa kiwango cha lami. Huo Mkoa wa Ruvuma ambao ameusema sisi tunaunganishwa kupitia Mkoa wa Mtwara kupitia Wilaya ya Masasi inayopakana na Wilaya ya Nachingwea na barabara hiyo mkandarasi yuko kazini lakini eneo lililobaki ni la mbuga ya Selous na hakuna mtu yeyote anayekaa kule zaidi ya wanyama.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, tunatarajia zaidi kuunganishwa na barabara inayotoka Masasi - Tunduru kupitia Mkoa wa Mtwara na ndiyo sababu sikutaja Ruvuma kwamba inaungana na Mkoa wa Lindi. Eneo ambalo ameendelea kulitaja Mheshimiwa, kama ambavyo nimeeleza katika jibu langu la msingi ni kwamba ile ni ahadi na barabara hiyo ni miongoni mwa barabara ambazo bado hazijatengenezwa na lazima tuanze na mpango wa awali wa upembuzi yakinifu. Pindi zoezi hilo litakapoanza sasa tunaweza tukasema ujenzi unaanza mara moja. Kwa hiyo, ahadi kama ahadi namhakikishia kwamba itatekelezwa. (Makofi)

SPIKA: Ahsante sana. Tunaendelea na swali linalofuata, naomba sasa nimwite Mheshimiwa Seif Khamis Said Gulamali, Mbunge wa CCM, Jimbo la Manonga.

MHE. SEIF K.S. GULAMALI: *(Hapa microphone ilikuwa inakata sauti)*

SPIKA: Jaribu kuhama tena kama mwenzako, njoo mbele kabisa. Inaelekea kuna watu wameroga *microphone* zetu huku. *(Kicheko/Makofi)*

MHE. SEIF K.S. GULAMALI: Mheshimiwa Spika, ahsante. Napenda kumuuliza swali Mheshimiwa Waziri Mkuu.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa mvua zilizokuwa zinanyesha na zinazoendelea kunyesha zimeleta uharibifu mkubwa sana katika maeneo mbalimbali ya nchi yetu. Kwa mfano, katika Wilaya yetu ya Igunga maporomoko ya mvua yamesababisha kuharibu skimu za Chuma cha Nkola pamoja na Buhekela. Je, Serikali imejipangaje kuhakikisha kwamba inaweza kuondoa hili tatizo haraka iwezekanavyo ili msimu ujao wa masika tuweze kuondokana na tatizo la njaa katika Wilaya yetu ya Igunga. Ahsante.

SPIKA: Ahsante. Ukae karibu karibu Mheshimiwa. Mheshimiwa Waziri Mkuu majibu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Gulamali, Mbunge wa Manonga, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, suala la Mheshimiwa Gulamali linazungumzia uharibifu wa skimu iliyopo kule Igunga kutokana na mvua nyingi. Ile skimu tuliijenga eneo ambalo lina majimaji na kutokana na wingi wa maji imeharibu miundombinu ile. Mkakati tulionao ili kuwafanya wanachi wa Igunga kule wasipate tatizo msimu ujao ni kuimarisha skimu hiyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba nitawasiliana na Wizara ya Kilimo inayoratibu miradi ya umwagiliaji na iliyojenga skimu zote za umwagiliaji, kufanya mapitio kwenye skimu hizo ambazo zinatusaidia sana kuzalisha chakula kingi iweze kuirudisha miundombinu hiyo ili kazi hiyo ya kilimo kwa wakulima wa maeneo hayo iweze kuendelea. Kwa hiyo, mkakati wetu wa Serikali ni kufanya mapitio kwenye bajeti hii ambayo Waheshimiwa Wabunge mtaombwa kuipitisha ili skimu hiyo pale Manonga iweze kurudi katika hali yake ya awali kwa kurekebisha miundombinu ile ili uzalishaji uendelee.

SPIKA: Amekubaliana na wewe Mheshimiwa Gulamali, kuna haja ya swali la nyongeza?

MHE. SEIF K.S. GULAMALI: Mheshimiwa Spika, namshukuru Mheshimiwa Waziri Mkuu kwa majibu mazuri. Ametuambia kuhusu kupitiwa upya kwa hizi skimu zote katika nchi nzima, je, Serikali haioni kwamba ni jambo jema katika maeneo mfano Kata ya Chuma cha Nkola, Ziba, Simbo na Bwekela yakachimbwa mabwawa ili kupata sehemu ya kuyahifadhi haya maji na kuondoa hii adha ambayo inajirudia kila mwaka? Ahsante.

SPIKA: Majibu Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Gulamali, Mbunge wa Manonga, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, ni kweli anachokisema na maeneo hayo aliyoyataja kwa bahati nzuri nayafahamu vizuri ni maeneo ambayo pia yanakaliwa hata na wafugaji na wengi wamechimba malambo yao na yako yale ambayo yanasaidia kuhifadhi maji kwa matumizi ya wanavijiji nayo pia yatakuwa yameharibika. Kwa hiyo, bado nimhakikishie tutazungumza na mamlaka ya Mkoa wa Tabora ili wafanye mapitio ya mabwawa yote yaliyokuwa yamechimbwa yaliyokuwa yanawasaidia wakulima na wafugaji wetu kuhifadhi maji kwa matumizi ya kibinadamu ya kila siku ili miundombinu hiyo iweze kurudishwa katika hali yake ya kawaida na mabwawa hayo yote yaweze kuimarishwa ili maji yanayoingia sasa yasiweze kutoweka na matumizi yaweze kuendelea.

SPIKA: Ahsante. Naona orodha ya wanaume, nitalaumiwa hapa kwamba siko *sensitive* na baadhi ya mambo, nimchukue Mheshimiwa Kunti ili ku-*balance scale* kidogo.

MHE. KUNTI Y. MAJALA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa fursa ili nami niweze kumuuliza swali Mheshimiwa Waziri Mkuu.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Bunge ndiyo chombo pekee kinachoweza kuishauri na kuisimamia Serikali, lakini Serikali yetu imekuwa ikiingia mikataba ya uwekezaji bila Bunge kushirikishwa. Ni chombo gani kimewekwa kwa niaba ya Bunge kwa ajili ya kuisimamia na kuishauri Serikali? Kama chombo hicho kipo kimewekwa kwa mujibu wa Katiba ipi? Ahsante. *(Makofi)*

SPIKA: Majibu Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Kunti, Mbunge wa Viti Maalum, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba Bunge linafanya kazi ya kuisimamia Serikali lakini yapo maeneo ambayo Bunge lenyewe limeweza kutoa mamlaka kwa Serikali kuendesha shughuli zake kwa kufuata taratibu, kanuni na sheria ikiwemo na eneo la mikataba. Mikataba hii inayoingwa na taasisi kama yote italetwa Bungeni, Bunge litakuwa linafanya kazi ya kupitisha mikataba tu. Utaratibu ambao umewekwa Kikatiba, tumemtumia Mwanasheria Mkuu wa Serikali na amepewa mamlaka hiyo kwa mujibu wa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya kupitia mikataba yote na kujiridhisha kwamba mikataba hiyo haina dosari. Pale atakaporidhika anaweza kuruhusu taasisi hiyo kuendelea na mikataba hiyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, suala la pili ametaka kujua huyu aliyepewa mamlaka ya kupitisha kama amepewa kisheria. Mwanasheria Mkuu ni miongoni mwa watu waliopo kwenye orodha ya Serikali ambapo pia anatambulika na Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na yeye ndiye ambaye tumempa mamlaka hayo.

Mheshimiwa Spika, jana nilipokuwa natoa maelezo yangu ya msingi, nilizungumzia pia hata mikataba inayoingwa na Halmashauri zetu nchini kwamba kwa sheria ya awali tulisema Halmashauri zote nchini zinapokuwa zinaendesha kazi zozote na kufunga mikataba ya zaidi ya shilingi hamsini elfu ilikuwa lazima iende kwa Mwanasheria Mkuu.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, tumegundua kuwa jambo hili limeleta matatizo makubwa na kusababisha msongamano kwa Mwanasheria Mkuu kwa mikataba ya shilingi milioni hamsini. Tumefanya mapitio na tumewapa unafuu na mamlaka zaidi Halmashauri na taasisi nyingine kwa kuongeza viwango na sasa mikataba utakaoenda kwa Mwanasheria Mkuu ni ule unaoanza na shilingi bilioni moja.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, sasa tumewapa mamlaka taasisi zenyewe kupitia wanasheria waliopo huko ambao wanatambulika Kikatiba kufanya mapitio ya mikataba yote isiyozidi shilingi bilioni moja ili waruhusu kazi ziweze kuendelea. Kwa namna hiyo, tunaamini kazi zitaenda vizuri. Kwa hiyo, Mwanasheria na Wanasheria wetu wanatambulika Kikatiba pia. *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa Kunti swali moja fupi la nyongeza.

MHE. KUNTI Y. MAJALA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru. Mheshimiwa Waziri Mkuu anasema kwamba, mikataba yao wamempa Mwanasheria Mkuu wa Serikali na huyo Mwanasheria wenu Mkuu wa Serikali sijui ni chombo gani...

SPIKA: Mheshimiwa Kunti weka Kiswahili vizuri, unaposema Mwanasheria wenu na kadhalika kidogo haijaka sawasawa.

MHE. KUNTI Y. MAJALA: Sorry, Mwanasheria wetu, samahani.

SPIKA: Ni Mwanasheria Mkuu wa Serikali.

MHE. KUNTI Y. MAJALA: Mwanasheria Mkuu wa Serikali, wa kwetu, niwie radhi tu, taratibu taratibu tunasonga.

Mheshimiwa Spika, suala la mikataba ni zito lakini katika mikataba hii kumekuwa na chembechembe hai za ufiadi katika Taifa letu na Tanzania imekuwa ikipata hasara kubwa kwa kupoteza rasilimali nyingi kutokana na hiyo mikataba ya uwekezaji. Ni lini sasa Serikali ya Chama cha Mapinduzi italeti Bungeni mikataba mikubwa ili Bunge liweze kutimiza wajibu na kutekeleza majukumu yake kwa mujibu wa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa niaba ya Watanzania na siyo kumuachia Mwanasheria Mkuu wa Serikali? Ahsante. *(Makofi)*

SPIKA: Napata tabu kuliruhusu swali hili kwa sababu halina mfano wa mkataba wowote, linalaumu mikataba yote nchi nzima. Mheshimiwa Waziri Mkuu majibu kifupi.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Kunti, Mbunge wa Viti Maalum, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, nimeeleza vizuri nilipokuwa najibu swali la msingi kwamba tunayo mikataba na lazima tumwamini Mwanasheria Mkuu wa Serikali na nimeeleza kama mikataba yote ingekuwa inakuja hapa Bunge hili litakuwa linafanya kazi ya kupitisha mikataba. Hata hivyo, bado si mbaya kama Bunge litaridhia baadhi ya mikataba ya kuanzia viwango fulani ije Bungeni, sasa huo ni utaratibu wa Bunge.

Mheshimiwa Spika, ninachosema bado tunaendelea kumwamini Mwanasheria Mkuu wa Serikali na mikataba yote anayoisema kwamba inakuwa na dalili ya matumizi mabaya, zipo sheria zinazowabana wale wote ambao wanakwenda kinyume na utaratibu wa kanuni na sheria za nchi hii na kuchukuliwa hatua pale inapothibitika kwamba wameweka mkataba ambao hauna tija kwa Taifa, hatua za kisheria zipo na zinatumika. *(Makofi)*

SPIKA: Swali la mwisho kwa siku ya leo nimpe Mheshimiwa Abdallah Hamisi Ulega, Mbunge wa Jimbo la Mkuranga.

MHE. ABDALLAH H. ULEGA: *(Hapa microphone ilikuwa inakata sauti)*

SPIKA: Wale wachawi wanaendelea kuloga, hii leo itakuwa kutoka Pemba. *(Kicheko)*

MHE. ABDALLAH H. ULEGA: Mheshimiwa Spika, siku za hivi karibuni wananchi wengi wakiwemo wananchi wangu wa Jimbo la Mkuranga na Mkoa mzima wa Pwani na Taifa kwa ujumla wamekuwa na malalamiko makubwa juu ya kuongezeka kwa bei ya bidhaa muhimu kabisa ya sukari. Je, Serikali inatoa kauli gani na msimamo gani juu ya malalamiko haya ya wananchi? Ahsante. *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa Ulega ukae karibu kama una nyongeza, Mheshimiwa Waziri Mkuu majibu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba nijibu swali la Mheshimiwa Ulega, Mbunge wa Mkuranga, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, ni kweli nikiri kwamba sasa hivi kuna ongezeko la bei ya sukari kinyume na bei elekezi ambayo ilikuwa imetolewa na Bodi ya Sukari. Jana nilipokuwa nahitimisha hoja yangu na nilipokuwa naomba fedha kwenu Waheshimiwa Wabunge nilieleza kikamilifu kwamba nchi yetu tuna viwanda vinne ambapo vyote uzalishaji wake wote ni tani laki tatu na ishirini.

Mheshimiwa Spika, mahitaji ya nchi hii ni tani laki nne na ishirini na kwa hiyo tuna upungufu wa sukari wa tani laki moja. Kila tunapofika mwisho wa msimu wa uzalishaji wa viwanda hivi ambapo kwa sasa viwanda vyote nchini vimefungwa kwa sababu ya kusubiri msimu, wanasafisha mitambo na vinginevyo ndipo ambapo mara nyingi tunapata tatizo hili.

Mheshimiwa Spika, nataka niwahakikishie Watanzania pamoja na kwamba viwanda vyetu vyote vimefungwa na miaka yote inapofikia wakati huu huwa tunaagiza sukari kutoka nje ili kuziba pengo la sukari ambayo haipo na wafanyabiashara hutumia nafasi hii kupandisha bei ya sukari lakini mkakati

wetu Serikali ni kuvilinda viwanda hivi kwa kutoagiza sukari nyingi kutoka nje ili viweze kujiendesha na viongeze uwezo wa kuzalisha sukari yake yenyewe.

Mheshimiwa Spika, kwa sasa sukari ambayo imebaki kwenye godown zetu maeneo yote baada ya kuwa tumepeleka wataalam wetu kufanya sensa ni tani zisizozidi thelathini elfu. Ni kweli kwamba hazitoshi lakini sukari ipo. Kulikuwa hakuna umuhimu wa kupandisha bei kama sukari ipo wakisubiri utaratibu ambao Serikali tumeuweka wa kuagiza sukari nyingine kutoka nje. Vibali hivyo vimetolewa na tumetoa kwa wamiliki wa viwanda ili walete sukari kusudi wasiongeze idadi ya sukari watakayoileta ili kulinda viwanda vyao na wananchi waendeleo kutumia sukari. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, naomba sana nitumie nafasi hii kuwasih wafanyabiashara wasipandishe bei ya sukari pasipo umuhimu. Ingawa jambo hili nalo, nimeona mjadala wake leo kwenye *Star TV* wameonesha kwamba wafanyabiashara hawa wamepandisha bei kwa makusudi na kutaka kuwaumiza tu Watanzania.

Mheshimiwa Spika, nataka niwahakikishie, Serikali imeandaa utaratibu wa kuagiza sukari kuziba lile pengo la tani laki moja ili kuwafanya Watanzania kupata sukari hiyo kwa bei ya kawaida kwa sababu tumeshapata bei ya kule nje, gharama zote za kodi mpaka hapa na gharama ambayo sukari inauzwa kwa wateja wanaonunua mpaka kwa mlaji na ndiyo kwa sababu tulisema mlaji anatakiwa kupata sukari kwa shilingi elfu moja na mia nane. Hata hivyo, taarifa tulizonazo ni zile ambazo Mheshimiwa Ulega amezieleza maeneo mbalimbali sukari imepanda sana.

Mheshimiwa Spika, nawasih sana wafanyabiashara tuache kuwaumiza Watanzania hawa wenye matatizo makubwa ya kifedha, tuuze sukari hii kwa gharama ya kawaida ili Watanzania waweze kupata nafasi ya kunywa chai yao. Sukari ipo na sukari nyingine tutaileta na tunataka tulinde viwanda vyetu nchini ili viwe na uwezo wa kuongeza uwezo wa kuzalisha tufikie malengo kama nchi nyingine zinazofanya. (Makofi)

SPIKA: Mheshimiwa Ulega una swali la nyongeza au umeridhika?

MHE. ABDALLAH H. ULEGA: Mheshimiwa Spika, nimeridhika.

SPIKA: Ahsante sana.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, tunakushukuru kwa maswali ambayo umeyajibu, nusu saa yetu imekwisha, unaweza ukarudi kwenye kiti chako. (Makofi)

Waheshimiwa Wabunge, pia nawashukuru sana wote mliopata nafasi ya kuuliza maswali na wale ambao hamkupata basi ni mpaka wakati mwingine.

MBUNGE FULANI: Hatukusikii Mheshimiwa Spika.

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, naomba tusikilizane, kutokana na tatizo hili, nitaomba nitishe shughuli za Bunge kwa muda wa nusu saa ili tuwape nafasi wataalam wetu kurekebisha. Kwa jinsi hiyo, maswali ya leo hayataulizwa, tukirudi baada ya nusu saa tunaendelea na uchangiaji kama kawaida.

MBUNGE FULANI: Hamia UKAWA zinasikika.

(Saa 3.30 Asubuhi Bunge lilisitishwa mpaka saa 4.00 Asubuhi)

(Saa 4.00 Asubuhi Bunge lilirudia)

Naibu Spika (Mhe. Dkt. Tulia Ackson) Alikalia Kiti

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, tukae.

Waheshimiwa Wabunge, kuna tatizo la kiufundi lililokuwa limetokea, kwa sasa kuna baadhi ya *microphones* zitakuwa hazifanyi kazi. Ninayo orodha hapa ya Waheshimiwa Wabunge ambao wakitaka kuchangia itabidi wahame sehemu zao, kwa hiyo, nitakuwa nikiwataja kama akifikiwa huyo Mbunge lakini *microphones* nyingine zitaendelea kufanya kazi. Kwa hiyo, asubuhi hii tutaendelea na uchangiaji, Katibu.

NDG. RAMADHAN ISSA ABDALLAH – KATIBU MEZANI:

HOJA ZA SERIKALI

Makadirio ya Matumizi ya Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 – Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa na Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora

(Majadiliano yanaendelea)

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, ninayo majina hapa mbele na vyama pia vimeleta, kwa hiyo, nitakuwa nikiyasoma yote kwa pamoja. Tutaanza na Mheshimiwa Dua William Nkurua atafuatiwa na Mheshimiwa Subira Khamis Mgalu na Mheshimiwa Josephine Tabitha Chagula ajiandae. Mheshimiwa Nkurua.

MBUNGE FULANI: Hayupo.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Mgalu.

MBUNGE FULANI: Hayupo.

NAIBU SPIKA: Katibu mtufanyie utaratibu Wabunge wapigiwe kengele warudi ukumbini kwa sababu walikuwa wametoka. Tuendelee na Mheshimiwa Chagula.

MHE. JOSEPHINE T. CHAGULA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa kunipa nafasi hii ili niweze kutoa mchango wangu katika hotuba hii iliyoko mbele yetu. Nianze na kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kunijalia afya njema na kuniwezesha kusimama hapa leo nikiwa mzima wa afya ya kutosha. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze kwanza na kumpongeza Rais wetu mpendwa, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli kwa kazi nzuri anayoifanya. Nimpongeze pia Waziri Mkuu, lakini pia nipongeze sana Baraza lote la Mawaziri kwa jinsi walivyojipanga kufanya kazi nzuri, hongereni sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze mchango wangu sasa na sekta ya afya. Utafiti uliofanyika mwaka 2015, Mkoa wa Geita unaongoza kwa kuwa na wagonjwa wengi sana wa malaria. Katika Hospitali zetu za Wilaya ya Geita zote zimejaa wagonjwa wa malaria. Hii ni kutokana na mashimo mengi yaliyoachwa wazi na wachimbaji wa madini. Akina mama na watoto wadogo wa chini ya umri wa miaka mitano wanakufa sana na ugonjwa wa malaria. Niiombe sana Serikali iweze kuona ni namna gani itaweza kumaliza tatizo hili, tatizo hili ni kubwa sana.

Mheshimiwa Spika, naomba nitoe ushauri, niiombe sana Serikali iweze kuja na sheria ambayo itawataka pia wachimbaji hawa wa madini waweze kufukia mashimo kabla ya kuanza tena kuchimba mashimo mengine ili tuweze kunusuru maisha ya wananchi wa Mkoa wa Geita. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, utekelezaji wa ujenzi wa vituo vya afya katika kila kata na ujenzi wa zahanati katika kila kijiji utapunguza sana msongamano katika Hospitali zetu za Wilaya. Hivi sasa Hospitali zetu za Wilaya zimejaa wagonjwa wengi sana lakini niiombe sana Serikali iweze kujitahidi kila kata iweze kuwa na kituo cha afya na kila kijiji kiweze kuwa na zahanati. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna upungufu mkubwa sana wa watumishi wa afya katika vituo vyetu vya afya na zahanati. Unakuta katika kituo cha afya kimoja kina daktari mmoja na muuguzi mmoja, hii kwa kweli sio sawa, huyu mtu atafanyaje kazi? Kazi hii ni ngumu inahitaji angalau watu wawe na *shift*. Niombe

Serikali iweze kuajiri watumishi wengi katika sekta hii ya afya ili vituo vyetu viweze kuwa na watumishi wa kutosha. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda sasa kuongelea kuhusu kauli mbovu na chafu kwa baadhi ya watumishi wa afya. Hivi karibuni tumeshuhudia vitendo vya kinyama vilivyofanywa na baadhi ya wauguzi hadi kusababisha vifo vya watoto mapacha na mama yao. Hii kwa kweli inauma, Serikali ijipange na kukemea kabisa kwa nguvu vitendo hivi visijirudie tena. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niende kwenye sekta ya maji. Nianze mchango wangu wa sekta ya maji na tatizo kubwa la maji katika Mkoa wa Geita. Mkoa wa Geita umezungukwa na Ziwa Viktoria lakini tatizo la maji ni kubwa mno huwezi kuamini. Bado akinamama ambao ndiyo nguvu kazi ya Taifa hili wanahangaika kutwa nzima kutafuta maji tu. Bado wanatembea kilometa nane mpaka kumi kutafuta maji tu.

Mheshimiwa Spika, niombe sana Serikali iweze kutatua tatizo hili ili akinamama hawa waweze kushiriki vizuri katika ujenzi wa Taifa lao. Ipo haja sasa ya Serikali kutoa kipaumbele kwa wawekezaji binafsi kama ilivyo katika sekta ya elimu ili tuweze kutatua kabisa tatizo hili la upungufu wa maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile miradi ielekezwe vizuri kuliko sasa hivi, kuna miradi mingi inaanzishwa lakini inasuasua na mingine haiishi kabisa. Kuna mradi wa maji katika Wilaya ya Nyang'hwale. Hivi sasa ni mwaka wa tano lakini haijulikani kama mradi huu utakwisha au la! Kutokamilika kwa miradi kama hii kunasababisha sehemu kama vituo vya afya, zahanati, hospitali, kukosa maji safi na salama hivyo kuwa na mazingira hatarishi kwa mlipuko wa magonjwa kama kipindupindu. Niombe sana Serikali ijipange vizuri katika kutatua tatizo hili la ukosefu wa maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, katika suala la elimu, nimpongeze tena Rais wetu mpendwa na kumshukuru sana kwa kutuletea elimu bure kutoka Chekechea mpaka Kidato cha IV. Pia niipongeze Serikali yangu ya Chama cha Mapinduzi kwa kujenga shule za Sekondari za Kata nchi nzima. Sasa hivi tuna uhakika watoto wetu watafika angalau Kidato cha IV.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, changamoto iliyopo sasa ni upungufu wa vyuo vya ufundi pamoja na VETA. Mkoa wa Geita ni mpya, tunahitaji kupata chuo cha ufundi na chuo cha VETA, lakini siyo Mkoa wa Geita tu bali ni mikoa yote. Naomba Serikali ijipange ili tuweze kuwa na vyuo vya ufundi nchi nzima ili watoto wetu hawa wanavyomaliza *Form Four* waweze kuingia vyuo vya ufundi na vyuo vya VETA. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. Ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Mariam Ditopile atafuatiwa na Mheshimiwa Catherine Valentine Magige.

MHE. MARIAM D. MZUZURI: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kunipa fursa hii ya kuweza kuchangia katika hoja zilizo mbele yetu. Kwa vile ni mara yangu ya kwanza kusimama mbele ya Bunge hili Tukufu, napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu, mwingi wa Rehema, kwa kuniwezesha kuwa mwakilishi wa vijana katika Bunge hili Tukufu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nijikite moja kwa moja kwenye mchango wangu. Naanza na asilimia tano ya mikopo kwa vijana kutoka kwenye mapato ya ndani ya Halmashauri zetu. Naomba kuishauri Serikali kwamba hili jambo ni la kutilia mkazo maana limekuwa kama ngonjera. Kila siku watu wanaongelea kwamba kuna 10% Halmashauri zinatakiwa zitoe 5% iende kwenye vikundi vya akinamama na 5% ziende kwenye vikundi vya vijana lakini haifanyiki hivyo.

Mheshimiwa Spika, sasa kwa Serikali hii ya Awamu ya Tano na kasi yake iliyoanza nayo kwa ajili ya kuwatumikia wananchi basi tunasema na hawa watu wa Halmashauri wajue kwamba huu ni wajibu, ni lazima watoe hizi fedha. Pia siyo kutoa tu zipangiwe utaratibu maana hii ni mikopo, lengo lake ni kwenda kuwasaidia hawa vijana waweze kufanya kazi, waweze kuinua kipato chao na vilevile hizi pesa zirudi ili vijana wengine wapate hiyo fursa. Kwa hiyo, uwekwe utaratibu mzuri wa kuzikopesha na kuzirudisha ili ziwe endelevu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba Mheshimiwa Waziri awaambie Wakuu wa Mikoa na Wakuu wa Wilaya walisimamie kwa karibu jambo hili. Huu ni mpango wa Serikali lakini tumeona kuna vyama vingine vya siasa sijui wanalewa madaraka, juzi tu wameanza kutoa hundi, ooh, mapesa ya UKAWA, mapesa ya UKAWA ya wapi? Basi na sisi wa CCM kwenye Halmashauri tunazoziongoza tuanze kusema ni hela za CCM. Kwa hiyo, naomba ifahamike kwa wananchi kwamba huu ni mpango wa Serikali na siyo mpango wa vyama. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niende kwenye elimu. Napenda kuipongeza Serikali hii, tangu tulipokuwa tunaomba ridhaa kwa wananchi tulisema kwamba tuko kwa ajili ya kuwasaidia wananchi. Mmethubutu na mmeweza kuleta elimu msingi bila ya malipo, kazeni buti mwende mbele. Kitu chochote chenye neema lazima kiendane na changamoto. Tumeona udahili umeongezeka baada ya kuwawezesha wananchi kwani ile Sh. 20,000/= tu ya kumpeleka mtoto wake shule ilikuwa inamshinda.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, kutokana na neema hii kuna vitu vimeambatana nayo, kuna upungufu wa madarasa, Walimu, matundu ya vyoo halikadhalika na kuweka mazingira mazuri kwa ajili ya hawa Walimu wetu. Nashauri katika kila Halmashauri waweke mpango mzuri wa kuweza kutatua matatizo ambayo yanaambatana na neema hii bila kusahau madawati. Pia niwakumbushe tu ameshaongea Mheshimiwa Waziri Mkuu kwamba kila Mkuu wa Wilaya na Mkurugenzi zile mbao mlizozikamata jamani ziende zikatengeneze madawati, ameongea bos. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa niongelee kuhusu sekta ya afya katika upatikanaji vifaa tiba na dawa. Hii imekuwa changamoto ambayo najua Serikali inajaribu kuikabili kutwa kucha. Tunaelekea kwenye uchumi wa viwanda, tukaeni chini tuna wataalam, Wizara yetu ya TAMISEMI ikishirikiana na Wizara ya Afya, Wizara ya Fedha na Mipango pamoja na Wizara ya Viwanda na Biashara kwani hatuwezi sisi kama Tanzania kuwa na viwanda ambavyo vitatengeneza dawa? Nina uhakika malighafi za kutengeneza dawa zipo.

Mheshimiwa Spika, Watani zangu Wahaya mtu akiumwa kichwa hanywi *panadol* ana dawa zake anazitumia. Nina uhakika malighafi za kutengeneza dawa tunazo, hiyo itatuokoa kwanza tutakuwa tunazalisha dawa zetu hapa, tutapata kipato soko lipo na pia dawa zitakuwa zinapatikana kwa bei nafuu na tutawaepuka hawa matapeli ambao wanatafuta fursa ya kuleta dawa ambazo zimepitwa na muda na siyo nzuri kwa matumizi ya binadamu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia napenda kuzungumzia mradi wa uendelezaji miji ya kimkakati. Kwa Mkoa wetu wa Dodoma huu mradi umetusaidia sana kwenye maeneo ya Kisasa, Nkuhungu, Mjini Kati na Kikuyu. Kwa kweli mradi huu ulivyotekelezwa hapa mmetupa moyo, kweli mnatuheshimu kwamba hapa ni Makao Makuu ya Chama na Serikali. Kwa hiyo, naomba mradi huu uendeleo kwenye sekta zingine za miundombinu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kugusia Tume ya Utumishi wa Walimu. Hiki kimekuwa ni kilio kikubwa sana kwa Walimu wetu. Tunajua mchango wao katika maendeleo ya Taifa letu kwa sababu aliyekuwa anaajiri Mwalimu ni mwingine, aliyekuwa anashughulika na kuwalipa Walimu ni mwingine, aliyekuwa anashughulika na kumpandisha cheo Mwalimu ni mwingine, aliyekuwa anashughulika na malipo ya Mwalimu ni mwingine, lakini Tume hii ya Utumishi itakuja kuwa mkombozi wa Mwalimu, hongera sana kwa Serikali yetu. Kwenye bajeti hii tumeona mmeshawawekea fungu lakini tunaomba kwa siku za karibuni muweze kukamilisha taratibu zote ili hii Tume ipewe meno ianze kazi haraka sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nigusie kidogo mipango ya matumizi bora ya ardhi. Wataalam wetu katika Halmashauri wakishirikiana na Viongozi

wa Vijiji, Kata, pamoja na Wilaya na Madiwani wapange mipango bora ya ardhi kwa sababu huko ndiko kwenye wananchi na wanajua changamoto zinazotokea na ambazo zinaleta ugomvi kati ya wakulima na wafugaji. Tukikazania huko hili tatizo litakuwa historia kwa sababu wananchi wanaumia jamani. Sisi tupo huku lakini wananchi wa Kongwa tunaumia sana kwa hii migogoro ya ardhi baina ya wakulima na wafugaji. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia napenda tu kugusia kwa hawa watumishi wa Halmashauri, kuna hawa Mabwana Kilimo, Mabwana Mifugo na Maafisa Biashara, majipu tusingalie wale wanaofuja pesa tu tuwaangalie hata wale watumishi ambao hawatoi *deliverance*. Wananchi wetu wanajitahidi kujikwamua kwa kuendesha shughuli za kilimo na biashara lakini hawa wataalam hawawasaidii. Vijana wengi wapo hapa Dodoma wanafanya biashara ya uchuuzi wa mazao lakini hakuna Afisa Biashara hata siku moja kamfuata kumpa ushauri wa kitaalam. Vilevile Serikali ifike kipindi iwasaidie na kuwa-*guarantee* hawa vijana waweze kupata mikopo na wakopesheke. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, pia napenda kuongelea makusanyo ya mapato. Mheshimiwa Waziri Mkuu ameshaongea, Halmashauri wasipofikisha 80% ya ukusanyaji wa mapato waliokadiriwa zitafutwa. Kwa hiyo, naomba Mheshimiwa Waziri Mkuu hii kauli iwe ni ya kweli, kama Halmashauri haijafika hicho kiwango basi ifutwe. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kugusia kwa juu tu kuhusu *TASAF III*, *TASAF* inasaidia sana. Tumeona *TASAF I*, *TASAF II* na sasa hivi tupo kwenye *TASAF III* ni kweli inasaidia wananchi wenye kipato cha chini na kaya maskini. Tunaomba *TASAF* iendelee na moyo huohuo, kelele nyingi na matatizo tuliyokutana nayo huko ni ya kisiasa kwa sababu wenzetu walisema, ooh, hizi hela zinakuja kwa ajili ya kampeni, siyo kweli, zinasaidia wananchi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nimalizie kwa kuongelea *PCCB*, tumeona utendaji kazi wao mzuri, wanashughulikia masuala ya rushwa lakini kwenye ripoti zao tumeona wakiongelea, ooh, tume-save fedha kiasi fulani lakini kuna rushwa fulani sijui kwa nini inafichwa. Rushwa hii inaumiza kweli kweli, inawaathiri watu kisaikolojia, inasababisha watu wapate magonjwa, wengine hata wakate tamaa za maisha, ni *section 25*, rushwa ya ngono hasa kwa mtoto wa kike.

Mheshimiwa Spika, mtoto wa kike tangu elimu ya msingi anasumbuliwa na rushwa ya ngono, kwenye elimu ya sekondari anasumbuliwa na rushwa ya ngono, akija chuo kikuu anasumbuliwa na rushwa hii ya ngono, akija kwenye kazi anasumbuliwa na rushwa ya ngono. Jamani kama kesi zipo tunaomba zielezwe ili hawa mabinti wasifiche na waseme haya matatizo.

Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana na naunga mkono hoja kwa asilimia mia mbili. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, naomba nilete kwenu tangazo la wageni nimeletewa hapa, baada ya hilo tangazo tutaendelea na uchangiaji.

Wageni waliopo Jukwaa la Spika, kundi la kwanza ni wageni wa Mheshimiwa Mwigulu Lameck Nchemba, Mbunge wa Jimbo la Uramba Magharibi na Waziri wa Kilimo, Mifugo na Uvuvi ambao ni Ndugu Festo Richard Sanga na Ndugu Atupye Mbilinyi. *(Makofi)*

Wageni wengine ni 20 wa Mheshimiwa Constantine J. Kanyasu ambao ni wanamichezo kutoka Timu ya Mpira ya Kikapu ya Kampuni ya *Geita Gold Mine*. Hawa wageni nadhani hawapo Jukwaa la Spika hawa ni wageni wa Wabunge lakini hapa tangazo naona limekosewa kidogo. *(Makofi)*

Kundi lingine ni mgeni wa Mheshimiwa *Engineer* Edwin A. Ngonyani, Naibu Waziri wa Ujenzi, Mawasiliano na Uchukuzi ambaye ni Ndugu Aziz Mohamed Fakir, huyu ni Katibu wa CCM, Wilaya ya Namtumbo. *(Makofi)*

Wageni wengine ni wanafunzi 50 na mkufunzi mmoja kutoka Wakala wa Maendeleo ya Uongozi wa Elimu Tanzania iliyopo Bagamoyo Mkoani Pwani. Karibuni sana. *(Makofi)*

Wageni wengine ni wanafunzi 71 na Walimu saba kutoka Shule ya Msingi Eckerford Tanga. Karibuni sana. *(Makofi)*

Wageni wengine ni wanafunzi 82 na Walimu sita kutoka Shule ya Sekondari Msalato Dodoma. Karibuni sana.

Wageni wengine ni wanafunzi 23 kutoka Chuo Kikuu cha Dodoma. Karibuni sana. *(Makofi)*

Wageni wengine ni wanafunzi 50 kutoka *Tanzania Red Cross*, Makole Branch, Dodoma. Karibuni sana. *(Makofi)*

Waheshimiwa Wabunge, sasa tutaendelea na uchangiaji, nilikuwa nimeshamtaja Mheshimiwa Catherine Magige atafuatiwa na Mheshimiwa Saada Mkuya Salum halafu CHADEMA wameleta *list* ataanza kuchangia Mheshimiwa Peter Msigwa akifuatiwa na Mheshimiwa Tunza Malapo halafu tutamwita Mbunge wa CUF, Mheshimiwa Abdallah Mtolea. Mheshimiwa Catherine karibu.

MHE. CATHERINE V. MAGIGE: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ili niweze kutoa mchango wangu. Kwanza kabisa, naomba nielekeze mchango wangu kushukuru Serikali yangu ya Chama cha Mapinduzi chini ya Rais, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli kwa kuanza kutimiza ahadi zake ambazo aliahidi kipindi cha kampeni. Aliahidi shilingi milioni 50 kila kijiji, tumeona zimeanza kwenda, tunashukuru sana Serikali ya Chama cha Mapinduzi. Shilingi milioni 50 hizi za kila kijiji tumeona wanawapa Baraza la Wawekezaji, ni mpango mzuri sana. Hata hivyo, tunaomba Baraza la Wawekezaji wahakikishe wamepita kata hadi kata ili fedha hizi zifike kwa walengwa.

MHE. ESTHER N. MATIKO: Mheshimiwa Naibu Spika, taarifa.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Catherine naomba ukae, Mheshimiwa Esther Matiko, taarifa.

T A A R I F A

MHE. ESTHER N. MATIKO: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru. Mchangiaji Mheshimiwa Catherine ameliambia Bunge lako Tukufu kwamba shilingi milioni 50 za Mheshimiwa Magufuli alizoahidi zimeshaanza kwenda. Napenda atudhihirishie zimeenda mtaa gani au kijiji gani sasa hivi tunavyoongea maana ndiyo tunaenda kwenye bajeti. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Catherine Magige.

MHE. CATHERINE V. MAGIGE: Mheshimiwa Naibu Spika, taarifa yake kwanza naikataa.

WABUNGE FULANI: Aaaah!

MHE. CATHERINE V. MAGIGE: Fuatilia vizuri, naona Magufuli anawapa moto na hiyo ni bado. Arusha tumeshachukua kata, tumeshaanza kuchukua mitaa...

WABUNGE FULANI: Aaaah!

MHE. CATHERINE V. MAGIGE: Tulieni, tulieni. Mheshimiwa Naibu Spika, ulinde muda wangu.

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza sana jembe Rais Magufuli, Rais wa wanyonge, Rais wa maskini, sasa hivi maskini wote wanaimba Chama cha Mapinduzi kwa sababu ya Rais Magufuli. Hongera sana Rais wetu na Arusha tutarudisha Majimbo kwa hii kasi ya Magufuli.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba niendeele kutoa mchango wangu, tunaomba sana hizi shilingi milioni 50 za kila kijiji, Wabunge wa maeneo husika hasa wa Chama cha Mapinduzi tushirikishwe ili tujue zinapoenda na vilevile sisi ndiyo ambao tunajua watu ambao wanahitaji fedha hizi. Tunaomba zile asilimia tano ambazo zilikuwa kwenye Halmashauri kwa ajili ya akinamama na vijana ziendeele kuwepo, siyo shilingi milioni 50 itoke zile zisiwepo, ziendeele kuwepo kama sheria inavyosema. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, naomba nijielekeze katika suala zima la elimu. Tumeona Serikali ya Chama cha Mapinduzi imesema elimu bure. Mpango huu umesaidia sana watoto wa maskini sasa hivi wanapata elimu. Watoto wengi wa maskini walikuwa wanachukuliwa wakiwa wadogo kwenda kufanya kazi za ndani, lakini sasa hivi tunaona Serikali ya Chama cha Mapinduzi imeleta usawa kwa watoto wetu na imeleta usawa kwa maskini na matajiri.

Mheshimiwa Naibu Spika, suala hili ni zuri sana ingawa lina changamoto chache. Tumeona baadhi ya shule za kutwa wazazi wanaendelea kutoa fedha kwa ajili ya chakula. Tunaomba sana Serikali yetu sikivu chini ya Rais wetu mpendwa Dkt. John Pombe Magufuli irekebishe suala hili ili watoto waweze kupata mlo shuleni wazazi wasiendeele kutoa michango. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nije katika suala zima la madawati. Naipongeza sana TAMISEMI kwa jinsi inavyoshughulikia suala la madawati. Katika Mkoa wangu wa Arusha kulikuwa na tatizo la madawati 24,304 lakini uongozi wa Mkoa wa Arusha kwa kushirikiana na wadau mbalimbali na Kamati za Ulinzi na Usalama za Wilaya za Mkoa wa Arusha wamejitahidi mpaka sasa hivi wameshakusanya madawati zaidi ya 18,000. Tatizo la madawati lililobaki kwa sasa hivi kwa shule za msingi ni kama madawati 6,000. Naomba sana tuendeele kusaidiana katika suala hili hata kwa mikoa mingine. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa niende katika suala zima la afya. Naomba Serikali ilitoe suala la afya TAMISEMI ili Wizara hii ijitegemee waweze kughulikia matatizo ya wananchi kiundani zaidi. Naomba niendeele kwa kumpongeza Mkuu wangu wa Mkoa wa Arusha kwa jitihada ambazo amekuwa akizionesha katika suala zima la afya. Kwa kushirikiana na wadau mbalimbali wameweza kukarabati Kituo cha Afya cha Ngarenaro, Hospitali yetu kubwa ya Mount Meru wamefungua duka la dawa pale la MSD na limeshaanza kufanya kazi, Hospitali ya Kaloleni wameikarabati na sasa hivi ninavyoongea wanaendelea na Hospitali ya Levorosi, nawapongeza sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile naomba Serikali iuangalie sana Mkoa wangu wa Arusha, Wilaya ya Ngorongoro hasa Hospitali ya Loliondo inayoitwa Waso. Hospitali ile imekuwa ikipokea wagonjwa wengi sana na akinamama wajawazito, lakini kwa sababu eneo lile ni la wafugaji akinamama wamekuwa

wakiacha wagonjwa wao kwenda kuwatafutia chakula nyumbani wakati mwingine wanakwenda umbali wa kilometa mpaka tatu. Naiomba Serikali katika bajeti yake ya Hospitali ya Loliondo ya Waso watuwekee chakula ili wagonjwa wawe wanapata chakula pale pale na wawe na matumaini makubwa na Serikali yao. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna hili suala la ugonjwa wa *endometriosis* ambapo tumemwona mwanamitindo maarufu kama Millen Magese amejitokeza hadharani na kukubali kuwa anaumwa *endometriosis*. Ugonjwa huu ni mbaya sana kwa watoto wetu wa kike na wanawake kwa ujumla kwani unapelekea utasa. Mwanamitindo huyo amejitokeza na anapita mpaka kwenye shule kuelezea kuhusu ugonjwa huu, ni ugonjwa ambao unaweza ukamkuta ndugu yako, dada yako au watoto wetu. Tunaomba sana Serikali ielezee kiundani kuhusiana na ugonjwa huu, athari zake na vilevile watoto wetu wa kike wapate matibabu ya ugonjwa huu.

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza Mheshimiwa Ummy na Mheshimiwa Dkt. Kigwangalla na Makamu wetu wa Rais, mwanamama Mheshimiwa Samia, tumeona wamemuunga mkono mwanamitindo huyu kwa ajili ya kuelimisha jamii nzima ya Watanzania hususani watoto wa kike ili waelewe tatizo hili na jinsi ya kujikinga maana wakijikubali kama mwanamitindo huyo nadhani watakuwa *free* kueleza tatizo lao na kutibu ugonjwa huu ambao unapelekea utasa. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, katika Ilani yetu ya Uchaguzi tuliahidi bima ya afya kwa kila mwananchi. Tunaomba sana Serikali ilete Muswada huu Bungeni mapema ili tuweze kuupitisha, wananchi wetu waweze kupata huduma ya afya kupitia Serikali yao. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda sana Serikali iangalie upya suala zima la ugonjwa wa kisukari. Ugonjwa wa kisukari hasa huu wa kurithi, tumeona watoto wadogo wanapata sukari na zimekuwa zikiwatesa sana. Wananchi waelimishwe watajikinga vipi na kisukari, tumeona hata watu wazima, wanaume wanaachwa mpaka na wake zao kwa sababu ya ugonjwa huu wa sukari.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaomba Serikali *i-take serious* ugonjwa huu, kwa kweli wananchi wanapata shida, akinamama wanapata shida kwa sababu wanaume zao wanakuwa na ugonjwa wa sukari. Tunaomba sana Serikali iangalie kwa makini ugonjwa huu na kuelimisha watu jinsi ya kujikinga na itawasaidia vipi kaka zetu na baba zetu katika suala zima la ugonjwa huu wa kisukari. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba safari hii fedha za miradi ya maendeleo ziende kama ilivyokusudiwa. Tumeona katika sekta ya afya hususani kwenye vituo vya afya na maeneo mengi fedha za maendeleo hazifiki kama zilivyokusudiwa na hivyo kuzorotesha shughuli za maendeleo. Tunaomba sana Serikali ifikishe fedha za maendeleo kama ilivyopangwa kwa sababu tumekuwa tunapata matatizo mengi lakini fedha haziendi kama ambavyo zimekusudiwa. Tunaomba Serikali ihakikishe inafikisha fedha hizi kama ilivyopangwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaendelea kumshukuru Rais wetu John Pombe Magufuli kwa jitihada zake za kutumbua majipu, tunamuunga mkono aendeleo na kazi hiyo ya kutumbua majipu. Tunaona wananchi wanamkubali, tumeanza kuirudisha Arusha kidogo kidogo, mitaa Arusha tumepata, yote hii ni kutokana na kwamba wananchi wanakubali utendaji wa Rais wetu. *(Makofi)*

MBUNGE FULANI: Sana sana.

MHE. CATHERINE V. MAGIGE: Mheshimiwa Naibu Spika, mwenye macho haambiwi tazama, lakini ndiyo hivyo Serikali ya CCM iko juu na tukiendelea hivyo tutarudisha majimbo yetu yote na watu wa Arusha siku hizi hata nguo za kijani tunavaa na tunashangiliwa tunaambiwa Hapa Kazi Tu. Tunaomba waendeleo kuboresha hospitali zetu ili Chama chetu cha Mapinduzi ambacho ni cha ukweli, kinatekeleza ahadi, kinawajali maskini na ambacho mafisadi walikikimbia wenyewe walivyoona moto wake kiendeleo kukubaliwa na wananchi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi na naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. *(Makofi)*

MHE. MAULID S.A. MTULIA: Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu utaratibu.

NAIBU SPIKA: Utaratibu ni nani ameomba, Mheshimiwa Mtulia.

KUHUSU UTARATIBU

MHE. MAULID S.A. MTULIA: Mheshimiwa Naibu Spika, nimesimama kwa Kanuni ya 63(3) na nianze kusoma fasili ya (1) inasema:-

“Bila kuathiri masharti ya Ibara ya 100 ya Katiba yanayolinda na kuhifadhi uhuru wa mawazo na majadiliano katika Bunge, ni marufuku kabisa kusema uongo Bungeni na kwa sababu hiyo, Mbunge yeyote anapokuwa akisema Bungeni ana wajibu wa kuhakikisha kwamba anatoa kauli au maelezo kuhusu jambo au suala ambalo yeye mwenyewe anaamini kuwa ni la kweli na siyo jambo la kubuni au kubaahatisha tu”.

Mheshimiwa Naibu Spika, fasili ya (3) inasema:-

“Mbunge mwingine yeyote anaweza kusimama mahali pake na kutamka kuhusu utaratibu...”

Mheshimiwa Naibu Spika, mchangiaji aliyepita dada yangu Mheshimiwa Catherine alikuwa analiambia Bunge lako jambo ambalo bila tone la shaka amesema uongo ya kwamba shilingi milioni 50 zimeshafika vijijini ilhali utaratibu ulivyo fedha ya Serikali haiwezi kwenda kijijini kabla haijapitishwa kwenye bajeti au kabla Bunge lako Tukufu halijapitisha. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa maneno haya ni wazi kabisa Mheshimiwa Mbunge amesema uongo, naomba mwongozo wako. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, kama tunavyojaribu kukumbushana kila wakati, hizi Kanuni inawezekana kabisa utaratibu ulipaswa kutolewa lakini namna ulivyotolewa sivyo Kanuni zinavyosema. Baada ya Mheshimiwa Mtulia kusema kuhusu utaratibu, wewe ukiniomba mimi utaratibu Kanuni inayotumika hii ya 63 siyo ulipaswa kunieleza ili mimi nikwambie wewe utaje Kanuni ambayo Mheshimiwa Catherine ameivunja *then* ukishanitajia ndiyo uendelee kutoa huo utaratibu. Nasema haya kwa sababu mjadala unaendelea na watu wataendelea kutoa utaratibu, mwongozo, taarifa na kila kitu. Kwa hiyo, Kanuni inayokusimamisha ni ya 68 *then* kutokana na kile ambacho kimekusimamisha ndiyo tunaelekea kwenye Kanuni nyingine.

Baada ya kusema hayo, Mheshimiwa Mtulia ametumia Kanuni ya 63 kusema Mbunge aliyekuwa akizungumza amesema uongo Bungeni. Sasa Kanuni ya 63(4) inataka Mheshimiwa Mtulia wakati akisema hayo yeye mwenyewe aweze kuliridhisha Bunge. Ngoja niisome inasema hivi:-

“Mbunge anayetoa madai kwa mujibu wa fasili ya (3)...”

MHE. GODBLESS J. LEMA: *(Aliongea nje ya kipaza sauti)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Lema usipokuwepo humu ndani huwa tunatulia sana, tafadhali fuata utaratibu. *(Makofi/Kicheko)*

Inasema hivi:-

“Mbunge anayetoa madai kwa mujibu wa fasili ya (3) ya Kanuni hii atakuwa na wajibu wa kutoa na kuthibitisha ukweli kuhusu jambo au suala hilo kwa kiwango cha kuliridhisha Bunge”.

Waheshimiwa Wabunge, kwa hiyo, hii ni kazi sasa ya Mheshimiwa Mtulia kuthibitisha kwa Bunge hili kwamba yule hasemi ukweli.

(Hapa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge walikuwa wakiongea bila mpangilio)

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, tusikilizane. Kwa sababu kazi ya kuthibitisha ni ya Mheshimiwa Mtulia mimi nitapokea huo uthibitisho atakapouleta, kwa hiyo, kwa sasa tutaendelea.

(Hapa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge walikuwa wakiongea bila mpangilio)

MBUNGE FULANI: Athibitisha sasa.

MHE. GODBLESS J. LEMA: Mwongozo wa Spika.

MHE. MWITA M. WAITARA: Kuhusu utaratibu.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Saada Mkuya endelea.

(Hapa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge walikuwa wakiongea bila mpangilio)

MHE. SAADA MKUYA SALUM: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana kupata nafasi hii ya kuchangia hoja ambazo ziko mbele yetu. Awali ya yote, nachukua fursa hii kumshukuru Mwenyezi Mungu *Subhana Wataala* na kumtakia Rehema Mtume Muhammad (S.A.W).

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya hapo sasa najikita katika hoja ambazo ziko mbele yetu. Kwanza tunaanza na suala la ukusanyaji wa mapato katika Halmashauri. Tunaipongeza sana Serikali kwa kuwa ni jambo ambalo wamelitilia mkazo mara hii na tunaamini kwamba mifumo ya *electronic* ambayo imefungwa katika Halmashauri nyingi zaidi ya asilimia 70 kama ilivyoelezwa itakuwa inakwenda kufanya kazi ile ambayo tumeitarajia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sambamba na hilo, Mheshimiwa Waziri tunaomba *Public Financial Management Reform Programme* iende ikajenge uwezo wa watu wetu kuweza kukusanya mapato kwa njia ya kielektroniki. Njia za elektroniki siyo kwa kutumia tu *M-PESA* na *Tigo Pesa* lakini ni uwezo wa watu wetu kuweza ku-*intergrate* hizi *systems* katika *systems* zetu za kufanyia kazi. Maana yake ni kwamba tunataka hata watu ambao wanakwenda kulipa kodi walipe kwa urahisi zaidi.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa hivi tunatumia benki kwenda kulipa kwa mfano kodi ya ardhi lakini ukishapewa risiti ya benki inabidi mtu aende tena ofisini kupata risiti nyingine, kidogo utaratibu huu unaweza kuleta usumbufu. Kwa hivyo, ni lazima tuone ni jinsi gani tunaweza tukarahishisha mifumo hii ya kielektroniki kuweza vilevile kuwafanya watu waweze kulipa kodi hizi kwa hiari kwa kuhakikisha kwamba hawapati tabu wala vikwazo vyovyote vile wakienda kulipa kodi hizi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini jambo lingine ni kuhusiana na masuala ya HIV/AIDS, tumeona katika Halmashauri nyingi zimeweka hizi *component* za ku-*address* hizi *issue* za HIV/AIDS, *problem* iliyokuwepo ni kwamba wengi wanategemea *donors* yaani miradi mingi ya ku-*address issue* hizi za UKIMWI zinategemea sana fedha za *donors*, nadhani huu utaratibu unaweza ukatu-*cost* baadaye. Sasa hivi kuna *indication* kwamba maambukizi ya UKIMWI yanaweza yakawa yamepungua katika maeneo fulani lakini inaweza ikatuathiri baadaye kwa sababu *financing* ya ugonjwa huu tunawaachia *donors*.

Mheshimiwa Naibu Spika, nashauri katika kila *component* yetu ya maendeleo ni lazima *issue* hizi za HIV/AIDS ziwe *addressed* mle kwa kutumia fedha zetu za ndani. Kama jitihada hiyo hatutaifanya kwa kutegemea *development partners* waje watusaidie kwenye masuala haya ya UKIMWI hapo baadaye inaweza ikatuathiri. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, niende katika suala la Tume ya Maadili, tuna-*note* kazi nzuri sana inayofanywa na Tume ya Maadili ya Utumishi wa Umma. Jambo langu katika Tume hii, isiishie tu kwenye masuala ya mali, madeni lakini vilevile iende ikaangalie *behaviors* za wafanyakazi. Jambo la msingi ambalo nataka kuli-*note* hapa hususani kwa watendaji wetu wa afya, sasa hivi tunatumia mitandao lakini utaona kwa mfano inawezekana mwanamke ameathiriwa labda na mumewe au amepata jambo ambalo si zuri anapigwa picha na tunajua kwamba hii picha imepigwa hospitali na imepigwa na mtaalam, anapigwa picha mwanamke yuko utupu kabisa, tunaambiwa huyu mwanamke mume wake amempiga kipigo wakati ni mjamzito yaani maelezo kama hayo, hili jambo siyo zuri. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tungependa tusikie *issues* kama hizo kwa ajili ya kuchukua hatua lakini vitu kama hivyo visichukuliwe kama ni starehe ama visichukuliwe kwamba watu ndiyo wanapashana habari. Jambo hili linakwaza hususan sisi wanawake kwa sababu vitu vingi ambavyo vinatumwa katika mitandao ya kijamii ni vile ambavyo vimemkuta mwanamke na vina udhalilishaji wa hali ya juu. Mitandao mingi utaona picha zingine mtoto amezaliwa labda moyo wake uko nje inatumwa kwenye *WhatsApp*, ni vitu vya hatari.

Mheshimiwa Naibu Spika, nadhani Tume ya Maadili ya Utumishi wa Umma iende mpaka ikaangalie *behaviors* za wafanyakazi wetu wanafanya nini hasa. Tunataka watu wahudumiwe na siyo kutumia zile athari ambazo wamezipata kupashana habari ulimwenguni, kuona kwamba hili ni jambo ambalo labda tunaweza tukalionga hivi hivi, iende katika hatua hiyo pia. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, suala lingine ni kuhusiana na Tume ya Ajira. Kwenye Kamati tulikwenda na tukaongea na Tume ya Ajira, wanafanya kazi nzuri sana. *System* zao ziko vizuri sana na ni *system* ambazo zimetengenezwa na Watanzania, tunawapongeza sana kwa kazi hiyo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini changamoto iliyopo hapa Wazanzibari kwenye Tume ya Ajira wanapata tabu sana kufuatilia ajira ambazo wame-*apply* hususan katika Taasisi za Muungano. Siku za kufanya *interview* utawaona Wazanzibari wengi katika vyombo vya usafiri wanakuja Dar es Salaam. Jambo hili tumekuwa tukilisisitiza kuhusiana na *facilitation* ya Tume hii kule Zanzibar. Lazima kule Zanzibar kuwe na Ofisi za Tume ya Ajira ili iweze kuwafikia Wazanzibari bila kikwazo chochote.

Mheshimiwa Naibu Spika, hili jambo linasemwa mwaka hadi mwaka kwamba tutafungua Ofisi lakini hazijafunguliwa, kwa kweli vijana wetu wanapata tabu na wanahangaika sana. Kule kuna vijana wazuri tu, wasomi, wamemaliza *degrees*, *they are very good* lakini kwa kufuatilia hizi inawakwaza sana kwa sababu ni gharama. Vijana hawa hawajaajiriwa lakini inabidi watafute fedha za kwenda Dar es Salaam kufuatilia maombi ya ajira zao.

Mheshimiwa Naibu Spika, nakusudia kabisa kushika mshahara wa Mheshimiwa Waziri kama hatanipa *commitment* ambayo itatekelezeka kuona kwamba Tume ya Ajira aidha inafunguliwa Zanzibar au kunakuwa na Ofisi kwa ajili ya watu wa Zanzibar kufuatilia masuala ya kazi katika hizi Taasisi za Muungano. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine ni kuhusu hii asilimia 10 ya wanawake na vijana. Katika Halmashauri nyingi wanaona kwamba hili jambo ni hisani, hili jambo linaweza likafanyika katika *leisure time*, hii siyo sawa na hatutarajii iwe hivyo. Tunamwomba Mheshimiwa Waziri achukue hatua kwa wale Wakurugenzi wa Halmashauri ambao hawajatenga hii asilimia 10 na hawana maelezo yoyote. Maana wakati mwingine unaweza ukakuta *review* bajeti mtu hajatenga hii asilimia 10 na hakuna maelezo ambayo tunaweza tukaridhika nayo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa sababu hili siyo jambo la kufanywa kwa wakati wanaoutaka wao au kwa mapendekezo yao ndio waweze kutenga, wengine watatenga asilimia tano wengine asilimia mbili, hapana ni asilimia 10

kwa ajili ya kwenda kuwasaidia akinamama na vijana kujiinua kiuchumi. Wengi wanaona kwamba sehemu pekee ya kupata ajira ni Serikalini, Serikalini hakuna ajira, lakini tukiweza kuwapa mtaji pamoja na mafunzo ya ujasiriamali vijana wengi wanaweza wakatoka katika dimbwi la umaskini. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, suala lingine ni madeni. Kweli hili jambo ni kubwa kidogo, ukiangalia *suppliers* wengi hususan wale *locals* wamekuwa hawapati malipo yao kwa muda muafaka. Hii inaweza ikasababisha waka-*perish* katika mzunguko huu wa kiuchumi kwa sababu *capital* yao imeliwa. Hata hivyo, naipongeza sana Serikali imeona umuhimu wa kulipa madeni hususan ya wazabuni pamoja na watumishi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hili suala la wazabuni naomba *priority* kubwa wapewe kwanza wazabuni wale wadogo wadogo ambao wametoa huduma kwa Serikali lakini zoezi hili liende sambamba na uhakiki wa madeni hayo. Si kila mtu anayeidai Serikali anaidai kiukweli au si kila mtu pesa anayoidai Serikali imepitia katika mifumo sahihi ya manunuzi. Naomba utaratibu uwekwe ili wale watakaolipwa walipwe kwa viwango sahihi na lazima wawe na *documentation* zote ambazo zinawafanya walipwe.

Mheshimiwa Naibu Spika, suala lingine ni hili ambalo tumekuwa tukilizungumza la viwanda. Tunaipongeza sana Serikali chini ya Rais, Dkt. John Magufuli kwa kuona kwamba sasa ni muhimu Tanzania iende katika uchumi wa viwanda. Viwanda vingi viko katika maeneo yetu...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa umemaliza muda wako.

MHE. SAADA MKUYA SALUM: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Peter Msigwa atafuatiwa na Mheshimiwa Tunza Malapo.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi na mimi ningeanza kwa kuchangia utawala bora. Mtu mmoja aliwahi kusema, *it takes a political consciousness and political will for the good governance to prevail*. Utawala bora na utawala wa sheria hauanzi na bajeti, bajeti sio takwa la msingi la utawala bora. Kwa hiyo, inanza *political will* kwamba tunataka tuwe na utawala bora ndiyo bajeti inakuja. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa nini nazungumza haya? Toka Serikali ya Awamu ya Tano imeingia madarakani neno na dhana nzima ya utawala bora halionekani. Mtu mmoja pia naomba nimnukuu amesema, utawala bora ni kuongoza nchi kwa ufanisi na tija, kwa uwazi, uadilifu, uwajibikaji na ushirikishwaji wa watu kwa kufuata utawala wa sheria. Tangu Serikali hii imeingia madarakani, kuna mambo kadhaa ambayo imekanyaga huo utawala bora, halafu leo Waziri bila hata kuwa na uso wa soni anakuja kuomba hela zaidi ya shilingi bilioni mia nane hapa za utawala bora ambao haupo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze na la kwanza. Serikali hii imeanza kufanya kazi kienyeji. Mawaziri wote hawa wameanza kazi bila kupata *instrument*, huko ni kukanyaga sheria maana yake hawa Mawaziri ni sawa na sisi Mawaziri Vivuli walikuwa wanatoa maagizo wakati hawako kwa mujibu wa sheria, huo siyo utawala bora. Aidha, Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tumekaa kimya, hatusemi wakati wajibu wetu ni kuinyoosha Serikali, watu wote tumekaa kinafiki.

Hata Mawaziri wengine tukiwa kwenye chai mnalaumu utaratibu huu, mkija hapa mnageuka kama vinyonga, hamsemi na wakati hii ni kazi ya Bunge. Mkibisha tutataja mmoja mmoja ambao mnapinga utawala huu kwa taratibu hizo na wengine tumewarekodi kama Rais anavyosema amerekodi, kama mnabisha tuweke hapa. Hata ninyi hamkubali halafu tukikaa humu ndani ya Bunge hamsemi na kazi ya Bunge ndiyo hiyo tumekuja hapa kusema. Tunazungumzia utawala bora, mnafanya kazi bila *instrument, that is wrong and that is not good governance, shame with you.* (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Naibu Spika, la pili, toka Bunge la Tisa...

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO: Kuhusu utaratibu.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Tena huyu ndiye namba moja huyu. (Kicheko)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Dkt. Kigwangalla utaratibu.

KUHUSU UTARATIBU

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO: Mheshimiwa Naibu Spika, nasimama kwa kutumia Kanuni inayozungumzia mambo ya utaratibu...

WABUNGE FULANI: Namba ngapi?

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO: Tulieni basi. Kanuni ya 68(7) kutaka mwongozo wako ili Mheshimiwa Naibu Spika utumie Kanuni ya 63(1) kumtaka Mbunge anayesema sasa athibitisha alichokisema kwamba kuna baadhi ya Mawaziri ambao wanapingana na uongozi wa Serikali ya Awamu ya Tano wakati wao ni sehemu ya uongozi huo. Awataje kwa majina na aweke ushahidi ambao anasema anao ili tuweze kuwabaini wanafiki kwenye Serikali yetu na waweze kuchukuliwa hatua kwa mujibu wa sheria zilizopo. (Makofi)

(Hapa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge walikuwa wakiongea bila mpangilio)

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba utumie Kanuni ya 63 ambayo inamtaka Mbunge aliyesema uongo Bungeni ama aliyetoa taarifa ambazo ni za uongo athibitisha uongo huo na vinginevyo aondoe maneno hayo kwenye hotuba yake. Naomba mwongozo wako kama jambo hili halipaswi kushughulikiwa na Kiti.

(Hapa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge walikuwa wakiongea bila mpangilio)

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, utaratibu umeombwa kwa mujibu wa Kanuni ya 68 kwamba Kanuni ya 63(1) inavunjwa na Mheshimiwa Mbunge, Mheshimiwa Peter Msigwa. Hii Kanuni ya 63 inaweka utaratibu wa kufanya ikiwa kuna maelezo ya kwamba kuna Mbunge anakiuka Kanuni fulani. Tuna mambo mawili hapa, moja ni aidha Mbunge athibitisha sasa ama nimpe muda wa kuweza kuthibitisha hilo...

WABUNGE FULANI: *(Waliongea bila kipaza sauti)*

NAIBU SPIKA: Hata yeye nipo na *ruling* yake hapa, msitie shaka, yote yataenda vizuri tu. Kwa hivyo, kwa mujibu wa Kanuni ya 63(4), kinamtaka Mbunge athibitisha lakini pia kifungu kidogo cha (6) kinasema hivi:-

“Mbunge anayetakiwa kuthibitisha ukweli wa kauli au usemi au maelezo yake aliyoyatoa Bungeni, atawajibika kutoa uthibitisho huo kwa kiwango cha kuliridhisha Bunge, papo hapo au katika muda atakaopewa na Spika kwa ajili ya kufanya hivyo”.

Kama nilivyosema kwamba hata utaratibu uliokuwa umeombwa mwanzo, nitautolea maelezo kwamba lini utaletwa uthibitisho hata huu utaratibu ulioombwa na Naibu Waziri, Mheshimiwa Dkt. Kigwangalla hapa pia

nitautolea maelezo baadaye kwamba lini uthibitisho utaletwa. Mheshimiwa Msigwa endelea.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA. Mheshimiwa Naibu Spika, unakuwa na *double standard*, umetoa *ruling* upande ule kwa kosa hilo humwambii Kigwangalla kwanza athibitisho yeye makosa yangu, *that is double standard again.* (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Msigwa, nimesema hivi, yote mawili nitafanya baadaye usiwe na *selective listening*, sikiliza yote.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: No! No! No! Unajichanganya mwenyewe bwana.

NAIBU SPIKA: Usikilize yote, nimesema yote mawili nitayatolea maelezo baadaye.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Anyway naendelea, ulete uthibitisho na wewe, halafu sikukutaja jina kwa nini uko *guilty*, *why are you guilty.* (Makofi/Kicheko)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Msigwa, naomba ukae. Waheshimiwa Wabunge, tufuate Kanuni, unaongea na mimi siyo na Mbunge, usijibizane na Mbunge mwenzio, siyo utaratibu wa Kanuni. Unaongea na Kiti usijibishane na Mbunge siyo utaratibu, naomba uendelee kuchangia.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Mheshimiwa Naibu Spika, lakini wakati wa kuchangia tunakuwaga na taarifa hatuna mwongozo, nashangaa huyu ameomba mwongozo umempa, Kiti bado kinayumba tu. Naendelea kuchangia, unayumba bado, hakuna mwongozo wakati wa kuchangia, sheria ndivyo inavyosema.

(Hapa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge walikuwa wakiongea bila mpangilio)

NAIBU SPIKA. Mheshimiwa Msigwa, naomba ukae. Waheshimiwa Wabunge, naomba tuwe tunaelewana, Kanuni zilizotajwa hayo maneno mnayoyasema Mbunge anaweza akakosea na mimi kwa sababu nakaa hapa mara nyingi wengi tu wanakosea. Ametaja Kanuni zinazohusu utaratibu ndizo Kanuni zilizotajwa.

(Hapa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge walikuwa wakiongea bila mpangilio)

NAIBU SPIKA: Naomba tusiendeele kujibizana, Mheshimiwa Msigwa unapochangia address Kiti na siyo Mbunge.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba muda wangu uzingatiwe. La kwanza nililokuwa nachangia ni Serikali kuongoza bila *instrument*.

Mheshimiwa Naibu Spika, la pili, toka Bunge la Tisa la Mheshimiwa Sitta na utawala uliopita pamoja na kwamba kulikuwa na upungufu lakini utawala uliopita ulijitahidi kukuza demokrasia kwa kiwango fulani, Bunge lilikuwa linaoneshwa *live*, tumeona wakati wa madam Spika, Wabunge tulikuwa na uhuru. Kwa Wabunge wengine ambao ni washabiki Bunge halijaanza Tanzania, tusome kidogo kutoka Ugiriki, Wagiriki walifanyaje Bunge mpaka tukafikia hatua hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, Bunge ni mkutano wa wazi wa wananchi wote. Serikali hii inaanza kuminya inaweka siri, huu siyo mkutano wa unyago, tunaongelea matumizi ya hela za Watanzania, tunahitaji Watanzania waone kila kinachojadiliwa kwa manufaa yao. Serikali inayokandamiza uwazi ni Serikali ambayo ni oga, ni Serikali inayoficha madudu. Kama mnasimama hapa mnasema mnakusanya pesa za kutosha, mmevunja rekodi, haijawahi kutokea, mmeikuta Hazina tupu, mnaficha nini tusiwaoneshe Watanzania hayo mnayoyafanya? (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, hilo la pili, mnakanyaga wenyewe sheria halafu mnakuja kuomba bajeti ya utawala bora ambao hamnao. Pamoja na udhaifu wa Serikali iliyopita lakini Mheshimiwa Dkt. Jakaya Kikwete alikuwa jasiri, aliruhusu humu ndani tuongee, tuikosoe Serikali kwa uwazi na hilo nampongeza bila aibu. Tulimsema, tulimkosoa na mambo mengine aliyafanyia kazi pamoja na kwamba mengine hakuyashughulikia. Leo mnakuja hapa kwa ujasiri mnasema Hapa Kazi Tu, kukosolewa hamtaki, kazi gani ambayo hamtaki kukosolewa?

Mheshimiwa Naibu Spika, Wabunge wote bila aibu wakati ule tunamkosoa Kikwete hapa mlikaa kimya, mlituzomea lakini leo mnaufyata. Inaonekana Mheshimiwa Magufuli hata akidondosha kijiko ninyi mtapiga makofi kwa sababu ya uoga wenu. Wabunge hatuwezi kuwa waoga kwa kiwango hicho, wajibu wetu ni kuisimamia na kuikosoa Serikali. Waliosoma *physics* sasa imegeuka kama ile *pendulum swing*, Serikali iliyopita alikuwa upande huu, sasa hivi tumeendelea upande huu badala ya kukaa katikati, lengo letu ni kuinyoosha Serikali, huo ndio wajibu wa Bunge. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, la tatu, Waziri unapata wapi uhalali wa kutuletea bajeti hii wakati Serikali yako inakanyaga utawala bora wa sheria? Serikali inayoogopa uwazi ni Serikali isiyojamini, ni Serikali ambayo inaficha uovu.

Tulitegemea demokrasia sasa inapanda ngazi kutoka pale tulipofika, kwa sababu mambo haya ni ya wazi, ni ya nchi, ni ya wananchi, tulitegemea sasa uwazi uwepo ili tukosoe, tudadisi, tuhoji kwa manufaa ya wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Sugu alizungumza hapa alisema *numbers don't lie, imagine* Serikali inayosema uwazi Dar es Salaam mmezidiwa, Mameya 11 lakini bado mnang'ang'ania, hata hiyo shule sasa imetusaidiaje kama hesabu tu inakataa, mmezidiwa, mnapiga danadana, mnakataa, huo ni uwazi gani mnaozungumza hapa? *(Makofi)*

TAARIFA

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Taarifa.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Msigwa taarifa...

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Imetuchukulia zaidi ya miezi mitano, sita...

NAIBU SPIKA: Naomba ukae Mheshimiwa Msigwa.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Kujadili namba ambazo...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Msigwa, naomba ukae. Taarifa Mheshimiwa Nape.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Naibu Spika, nasimama kwa Kanuni ya 68(8) kumpa taarifa Mheshimiwa Mbunge anayezungumza. Taarifa ni kwamba maneno anayoyatumia hapa ni ya uongo kutaka kuonesha kwamba Bunge hili limefunikwa, limezibwa na halionekani.

(Hapa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge walipiga kelele na kuzomea)

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na kelele nyingi, ndani ya Bunge hili kuna waandishi wa habari ambao hawajabanwa, hawajazimwa na wanaliripoti Bunge hili.

(Hapa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge walipiga kelele na kuzomea)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Nape, naomba ukae.

Waheshimiwa Wabunge, tusifike mahali ambapo tutataka kulivuruga Bunge hili. Anapoongea mtu tumsikilize kwa sababu kila upande ukiamua kuzomea hatutaweza kufanya kazi ambayo tumetumwa na Katiba. Niseme wazi, kwa sababu wote humu ndani tunajuana na wananchi pia hao tunaodhani hawaoni wanaona...

(Hapa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge walipiga kelele na kuzomea)

NAIBU SPIKA: Tusifanye utaratibu ambao siyo mzuri. Kila siku narudia kusema kwamba sisi wote ni watu wazima. Mheshimiwa Bwege, usioneshe ubwege wako humu ndani. Kwa hiyo, tuendele. *(Makofi/Vigelele)*

MBUNGE FULANI: Bwege ni msamiati *official* sasa. Hatimaye msamiati Bwege watua Bungeni yaani msamiati *official*. *(Makofi)*

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Naibu Spika, hizo ni lugha za kuudhi, tunaomba ufute. Bwege, Bwege, Bwege, Bwege, Bwege. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa uliyewasha *microphone* pale nyuma naomba u-behave. Mheshimiwa Nape endelea na taarifa.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Naibu Spika...

MBUNGE FULANI: Amemaliza.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Sijamaliza bado. Ninachokisema anachokisema Mheshimiwa Msigwa ni kulidanganya Bunge hili, ni kuudanganya umma, ni vizuri tukaweka rekodi sawasawa. Kinachozungumzwa ni kama vile Bunge hili na Serikali hii ya Awamu ya Tano imezuia kabisa shughuli za kuripoti shughuli za Bunge.

WABUNGE FULANI: Ndiyoo!

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Huu ni uongo wa mchana kweupe kwa sababu Watanzania wanaona.

MBUNGE FULANI: Siyo kweli.

MBUNGE FULANI: Mwongozo wa Spika.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Bunge hili linaoneshwa asubuhi, Bunge hili linarudiwa kuoneshwa usiku lakini kuna waandishi wa habari wako hapa Dodoma, wameingia na kamera zao na wanafanya kazi ya kuripoti Bunge hili. Mnachotaka ni kuwadanganya Watanzania hii siyo sawa. Tusitumie fursa ya Bunge hili kusema uongo na kudanganya, haiko sawa.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Mheshimiwa Naibu Spika, hii ni hotuba au taarifa?

(Hapa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge walipiga kelele na kuzomea)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Msigwa ujifunze na wewe kutulia kidogo. Amemaliza, unaipokea taarifa yake huipokei?

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Naibu Spika, mwongozo.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Mheshimiwa Naibu Spika, taarifa yake naikataa kwa sababu...

NAIBU SPIKA: Haya, endelea kuchangia umalizie muda wako.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Mheshimiwa Naibu Spika, naikataa taarifa kwa sababu anasema uongo.

Mheshimiwa Naibu Spika, leo na wewe umemwita bwege, kuna mtu kule Arusha alimwita Mheshimiwa Magufuli bwege akapelekwa Mahakamani na wewe utakwenda Mahakamani. *(Makofi/Kicheko)*

Mheshimiwa Naibu Spika, mna dhana ya kusema tutumbuane majipu, ili Serikali ya Chama cha Mapinduzi ipone lazima tuwe na Bunge imara. Kama ni jipu linaanzia kwenye Bunge, Bunge hili ni jipu, limekuwa dhaifu, haliwezi kuikemea Serikali. Kuna maamuzi ya msingi na makubwa ambayo Bunge hili linayatoa na mimi kama Kamishna na Makamishna wengine hatushirikishwi, hili ni jipu, lazima tutumbuane humu ndani. *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Muda wako umekwisha, Mheshimiwa Tunza Malapo.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Ah! Mimi muda wangu umeisha?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Tunza Malapo.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Mheshimiwa Naibu Spika, unaonea.

MHE. SABREENA H. SUNGURA: Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu utaratibu.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Sungura naomba ukae. Utaratibu unaomba kama unataka kusema mtu anayezungumza amevunja Kanuni, hakuna anayezungumza, Mheshimiwa Msigwa amemaliza kuzungumza. Mheshimiwa Tunza Malapo.

MHE. SABREENA H. SUNGURA: Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu utaratibu.

NAIBU SPIKA: Amemaliza kuzungumza kwa hiyo hakuna utaratibu.

MHE. SABREENA H. SUNGURA: Mheshimiwa Naibu Spika, lugha ya staha Bungeni.

NAIBU SPIKA: Naomba ukae, tafadhali, naomba ukae Mheshimiwa Sungura. Mheshimiwa Tunza Malapo.

MHE. JOHN W. HECHE: Mheshimiwa Naibu Spika, mwongozo, Kanuni ya 68(7), mwongozo tafadhali.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Heche, Mheshimiwa Malapo alikuwa ameshasimama nyuma yako, kama hukumwona naomba ukae, Mheshimiwa Tunza endelea.

MHE. JOHN W. HECHE: Mheshimiwa Naibu Spika, hajaanza kuchangia.

NAIBU SPIKA: Alikuwa amesimama nyuma yako na huwezi kuomba mwongozo kama Mbunge mwingine amesimama.

MHE. JOHN W. HECHE: Mheshimiwa Naibu Spika, hajaanza kuchangia.

NAIBU SPIKA: Naomba ukae tafadhali.

MHE. JOHN W. HECHE: Hajaanza kuchangia.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Heche, naomba ukae, nimempa nafasi Mheshimiwa Tunza Malapo, endelea Mheshimiwa Tunza.

MHE. TUNZA I. MALAPO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Nami pia naungana na Wabunge wenzangu wa UKAWA kuona kitu kinachofanywa kulizua Bunge hili lisioneshwe *live* si sahihi. Kwa sababu sisi ni wawakilishi wa wananchi, tumetumwa na wananchi kuja hapa kuwatetea, kuwasimamia na wanatamani watuone. Sijui hata huyo aliyeanzisha huu mjadala Bunge lisioneshwe *live* alichukua maoni kutoka wapi. Ama aliamka asubuhi kwa matakwa yake binafsi akaamua Bunge lisioneshwe *live*. Mjue kabisa hamuwatendei haki wananchi, kodi zao mnachukua lakini hamtaki kuwatendea haki. Wananchi wanajua si kwamba ni wajinga kama mnavyowafikiria, kwa hiyo, hilo mkae kabisa mnalijua. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nakuja kuchangia...

TAARIFA

MHE. KHATIB SAID HAJI: Mheshimiwa Naibu Spika, taarifa.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Khatib taarifa, Mheshimiwa Malapo naomba ukae.

MHE. KHATIB SAID HAJI: Ndiyo najua ni UKAWA yule.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kumpa taarifa kwamba kama hajui aliyechukua uamuzi wa kumshauri Rais vibaya ili Bunge lisioneshwe *live* ni Nape Nnauye Vuvuzela. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Tunza Malapo umepewa taarifa unaipokea?

MHE. TUNZA I. MALAPO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante, naipokea taarifa hiyo kwa mikono miwili. *(Makofi/Vigelegele/Kicheko)*

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Naibu Spika, taarifa.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Malapo naomba ukae, taarifa Mheshimiwa Nape.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Naibu Spika, bahati mbaya sana, nataka nitoe taarifa kwamba...

MBUNGE FULANI: Kanuni ipi.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Kanuni ya 68(8)...

MBUNGE FULANI: Inasemaje?

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Bajeti ya 2015/2016 ilipitishwa na Bunge hili wakati Nape hajawa Mbunge wala Waziri, ndiyo bajeti iliyotengwa kwa ajili ya kuanzisha *Studio* ya Bunge. *(Makofi)*

MHE. SELEMANI S. BUNGARA: Taarifa.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Kwa hiyo, suala hili si kwamba limeanza juzi.

MHE. SELEMANI S. BUNGARA: Taarifa mimi nilikuwepo.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Wabunge hawa baadhi yao ndiyo waliopitisha bajeti hiyo, leo hapa wanageuka kupiga kelele ambazo kwa kweli hazina msingi, bajeti imepitishwa hapa. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Nape naomba ukae. Mheshimiwa Mbunge taarifa.

MHE. SELEMANI S. BUNGARA: Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli kabisa tuliamua kwamba Bunge litangazwe na Bunge la Jamhuri ya Tanzania, lakini kwa kuwa Bunge mpaka sasa hivi halijatangaza tunasema *TBC* iendelee kutangaza Bunge.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Nape taarifa hiyo unaipokea?

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Naibu Spika, kutekeleza ushauri anaoutoa ni kuvunja uamuzi ambao ulipitishwa na Bunge hili kutengeneza *Studio* ya Bunge na *studio* ile pale nyuma, imetengenezwa kwa pesa mlizopitisha hapa wenyewe Waheshimiwa Wabunge. *(Makofi)*

MHE. MWITA M. WAITARA: Mheshimiwa Naibu Spika, taarifa kwa Mheshimiwa Nape.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Malapo, naomba uendelee.

MHE. MWITA M. WAITARA: Mheshimiwa Naibu Spika, nilikuwa nampa taarifa Mheshimiwa Nape Nnauye.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Malapo, naomba uendelee.

MHE. TUNZA I. MALAPO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Kwa masikitiko makubwa, naomba niulize, kuanzisha *Studio* ya Bunge ndiyo maana yake Bunge lisioneshwe *live*? (*Makofi/Vigelelele*)

MHE. SELEMANI S. BUNGARA: Lazima Bunge lionyeshwe.

MHE. TUNZA I. MALAPO: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sasa niende moja kwa moja kwenye kuchangia...

MHE. MWITA M. WAITARA: Mheshimiwa Naibu Spika, taarifa.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Malapo, naomba uendele.

MHE. TUNZA I. MALAPO: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sasa niende moja kwa moja kuchangia kwenye TAMISEMI na naanza na elimu. Kwa masikitiko makubwa sana, kama kila siku ninavyozidi kusema mimi ni Mwalimu lakini tunapozungumzia suala la elimu, tunakuja humu ndani tunajitutumua kusema kwamba tumedahili wanafunzi wengi, tumedahili lakini *output* yake itakuwaje? Hilo ni swali la msingi la kujjuliza. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia kitu cha kusikitisha, Mkoa wa Mtwara, wakati mnazungumzia Walimu hawana nyumba, lakini nataka kuwaambia katika ripoti ya Mkuu wa Mkoa ametuambia shuleni kuna upungufu wa viti elfu moja mia mbili kwenda juu. Kwa hiyo, Mwalimu huyo amelala sehemu mbaya, akienda shuleni pia hana sehemu ya kukaa. Tunavyolalamikia watoto wanakaa chini pia kuna Walimu wanakaa chini. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, afya. Tukienda kwenye suala la afya kwa Mkoa wa Mtwara ni majanga. Natoa mfano mkubwa wa kusikitisha, ukienda Mtwara Vijijini kwenye Kituo cha Afya cha Nanguruwe mganga wa pale anatamani afunge kile kituo kwa ukosefu wa maji. Maji hayo pesa yake ilishatolewa shilingi milioni tano kurekebisha hitilafu iliyotokea ila kuna wajanja wachache wamekula. Kwa bahati mbaya hata ukienda kwa Mkurugenzi, sijui anamwogopa nani, hataki kutoa ushirikiano wowote.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba Mheshimiwa Waziri alifuatilie suala la Kituo cha Afya Nanguruwe kwa sababu kituo kile kinahudumia watu wengi lakini mazingira yake ni mabovu, hakuna matundu ya vyoo ya kutosha, hakuna dawa, hakuna maji, wananchi wa pale kila siku wanalia. Naomba akifuatilie kituo kile ili tujue mwisho wake ni nini, watu wa pale wapate haki yao ya msingi kwa sababu na wao ni Watanzania wa kawaida. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, nakuja kwenye asilimia kumi kwa ajili ya akina mama na vijana, hili suala tunaomba lipewe kipaumbele. Ukienda Mtwara kwa tafiti zilizofanywa inaonesha asilimia 54 ya nyumba zinalelewa na akinamama kwa sababu labda waume zao wamefariki au matatizo ya ndoa yalitokea, kwa hiyo, wanahitaji wawezeshwe. Nami nasimama hapa kwa uhakika kabisa kusema kwamba wanawake na vijana wa Mtwara ni watu ambao wako tayari kutafuta maendeleo wanachokosa ni kuwezesha tu.

Mheshimiwa Naibu Spika, nizungumzie Wenyeviti pamoja na Madiwani. Unamlipa posho Mwenyekiti wa Mtaa Sh. 20,000 kwa mwezi tena si *guarantee*, kuna mwezi anapata, kuna mwezi hapati. Hata hivyo, tukumbuke kukitokea matatizo yoyote katika mtaa, Mwenyekiti ndiye wa kwanza kufuatwa na wananchi wake kwenda kulalamikiwa, tujiulize Sh. 20,000 anafanyia kitu gani? Diwani kwenye kata ana majukumu mengi mazito, posho mnayompa inamsaidia?

Mheshimiwa Naibu Spika, tujiweke tungekuwa ni sisi, wewe Mheshimiwa Waziri sasa ndiyo ungekuwa Diwani unalipwa ile posho wanayolipwa ungeweza kuendesha maisha yako? Hii inaweza kuwapelekea wale watu kufanya mambo ya kupokea ama kutamani kupokea rushwa kwa sababu ni binadamu, wanahitaji kuishi vizuri. Naomba tuwaangalie kwa sababu Udiwani ndiyo kazi yao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tukija kwenye suala la masoko ambapo katika Halmashauri ya Mtwara Mikindani ni chanzo pia kikubwa cha mapato. Kwa masikitiko makubwa nimetembea kwenye masoko manne ya pale hakuna soko hata moja lenye choo cha uhakika. Wananchi pale wanatozwa ushuru, wafanyabiashara wale wanatozwa ushuru, wanalipa kila siku lakini hatuna choo cha uhakika kwenye soko lolote, naongea kwa uhakika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kitu kingine, tuna vizimba vya takataka vimejengwa kwa masikitiko makubwa, sijui hata huyo injinia alikuwa anafikiria nini, kuna kizimba kipo mtaa wa Magomeni, chini yake limepita bomba la maji kubwa na maji yanamwagika pale, takataka zinaoza, funza wanatoka, wananchi wapo karibu lakini tunaambiwa Injini wa Manispaa amekuja kujenga pale wakati anajua chini limepita bomba. Tunaomba vitu hivi mfuatilie kwa sababu sisi kila tukisema inaonekana tunaongea kisiasa, hatuongei kisiasa, tunawaongelea wananchi wale wanaoendelea kupata shida kila siku. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nazungumzia suala la maji katika Mkoa wangu wa Mtwara. Ukienda Jimbo la Nanyamba kuna shida kubwa ya maji. Sisi kule tunasema watu wanatumia maji ya kuokota. Ukisikia maji ya kuokota maana yake mtu anakuwa amechimba kisima cha chini halafu anaelekeza mifereji, yale maji ya mvua yanayotiririka barabarani yanaingia kwenye kisima. Mwisho

wa siku huyu mwananchi anakuja kunywa yale maji, tutaepukaje kipindupindu, tutaepukaje magonjwa ya matumbo yanayosababisha dada zetu wasishike ujauzito kwa sababu vizazi vinaharibiwa? Hali hii hatuitaki na tunaomba irekebishwe. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini kwa sababu ya muda, nataka niulize, Serikali ya Magufuli inafanya vizuri, kwa nini inaogopa kuwa *transparency*? Kwa nini haitaki kuonekana kama kweli inafanya vizuri, maana yake ina shida. Kama ingekuwa inajiamini Bunge lingeonekana *live*. Ninachosema, Serikali ya Magufuli haijiamini na ndiyo maana haitaki wananchi waone kinachoendelea. Hilo Bunge analosema linaoneshwa saa nne mimi jana nimeangalia, hakuna kitu, sasa mtu hapa anakuja kutuambia linaoneshwa, tuwe *serious*. (Makofi)

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Malapo muda wako umekwisha.

MHE. TUNZA I. MALAPO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Abdallah Mtolea.

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Naibu Spika, mwongozo.

MHE. ABDALLAH A. MTOLEA: Mheshimiwa Naibu Spika...

NAIBU SPIKA: Ameshasimama Mheshimiwa Mtolea.

MHE. ABDALLAH A. MTOLEA: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kukupa uwezo wa kunisimamisha mahali hapa ili na mimi kidogo niweze kusema machache juu ya Serikali hii. *Of course* ina-bore kumshauri mtu au unapojiandaa kumshauri mtu ambaye unaamini hashauriki. Inafika tu wakati huna jinsi unahitaji kufanya hivyo hata kama hashauriki ni wajibu wetu kuendelea kuiambia Serikali labda kunaweza kutokea muujiza mwaka huu au miaka michache hii ambayo mnamaliza muda wenu wa kuwa madarakani kwani miaka michache ijayo sisi ndiyo tutakuwa madarakani. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, wenzetu waliotangulia katika Mabunge haya wamesema sana, wameishauri sana Serikali, lakini hakuna hata moja wanaloweza kulichukua. Muda wote wao wanajenga ile *defensive mechanism* kwa kupinga kila kitu na kila ushauri mzuri ambao Kambi hii imekuwa ikiwashauri. Jana hapa tumesikiliza hotuba nzuri kutoka Kambi hii ikiishauri Serikali lakini bado wanazibeba, wanazifumbia macho ili waendelee kujikita katika ile misingi

mibovu na mambo mabovu ambayo mara nyingi wamekuwa wakiyashughulikia. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, ni kitendo cha ajabu kwa Serikali hii toka imeingia madarakani yaani jambo kubwa la ubunifu ambalo wao wamelifikiria ni kuhakikisha tu kwamba wanazima matangazo ya moja kwa moja ili wananchi wasiweze kuliangalia Bunge. Ni aibu sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, wakati tulipokuwa tukisikiliza Baraza Jipya la Mawaziri likitangazwa tunaona kina Nape wanachaguliwa tulikuwa na matumaini makubwa sana kwamba sasa tutaona Serikali ikiendeshwa kisasa zaidi, lakini kwa ajabu leo namwona Ndugu yangu Nape mishipa ya shingo ikimtoka hapa kutetea eti ni sahihi kutoonyeshwa *live* kwa Bunge, ni ajabu kweli kweli. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, si kwamba Serikali hii haitambui mchango wa waandishi wa habari au mchango wa waandishi kuonyesha vitu hivi *live* kwa sababu wao wakati wanaenda kwenye zile ziara zao wanazoita za mishtukizo, za kutumbua majipu ambazo *of course* wanakwenda tu kukuna vipetele na siyo kutumbua majipu kwa sababu majipu hayajatumbuliwa, wanaongozana na makundi makubwa ya waandishi wa habari.

Mheshimiwa Naibu Spika, ukiwakuta utafikiri pengine wasanii wanakwenda *location ku-shoot movie* kumbe wanatambua kwamba unapofanya jambo lolote unahitaji wananchi walione, unahitaji kusikika, unahitaji kuonekana wananchi waone unafanya kitu gani, leo hapa mnalifunga Bunge hili wananchi wasione. Hili ni tatizo kubwa lakini ukweli utaendelea kubaki palepale kwamba huwezi kupambana kuirudisha nyuma teknolojia ya mawasiliano. Teknolojia inazidi kwenda mbele, inazidi kuendelea na huwezi kutumia mikono kuizua. Kwa hiyo, itafika mahali haya mnayoyaficha wananchi watayaona tu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali hii inaongea sana, lakini yale wanayoyaongea ukitaka kuyaweka katika utekelezaji unaona kwamba hizi ni ndoto na hivi vitu vitaendelea kubaki ndoto haviwezi kutekelezeka. Tunaimba hapa suala la afya, wananchi wanategemea waone mabadiliko makubwa katika sekta ya afya, wananchi wapate huduma za afya katika maeneo ya karibu, wahudumiwe kwa uwiano unaostahili lakini bado Serikali hii haijaonesha dhahiri ni kwa kiasi gani itakwenda kutuwekea vituo vya afya kwenye kila kata.

Mheshimiwa Naibu Spika, bajeti zinazoletwa hapa ni bajeti za kujenga vyoo siyo za kwenda kutuwekea vituo vya afya kwenye kata zetu. Ni bajeti ndogo ambayo itaweza tu kujenga vyoo au kujenga uzio na mwisho wake

mtatumia fedha nyingi kuupeleka mwenge ili uende ukazindue vyoo hivyo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, unakuta tuna Serikali ambayo iko tayari kutumia nguvu nyingi kwenye vitu vidogovidogo lakini haiwezi kutumia nguvu nyingi kwenye mambo makubwa. Ukiwaambia kwenda kuzindua choo wataidhinisha mabilioni ya fedha uende Mwenge kule ukamulike uzindue ujenzi wa choo. Choo kinajengwa kwa shilingi milioni tano unapeleka mwenge ambao unatumia zaidi ya bilioni 120. Wakati mwingine unafikiria kwamba inawezekana hii Serikali inaamini kwenye nguvu za giza! (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa akili ya kawaida unawezaje kuuthamini moto ndiyo uitembeze nchi nzima kwa fedha nyingi, lakini unaacha kuyafanya yale mambo ya msingi? Nishauri tu kwamba Serikali hii ya Chama cha Mapinduzi iko madarakani si kwa sababu mmewaloga Watanzania kwa kuwapitishia Mwenge wa Uhuru. Mko madarakani kwa sababu ninyi ni wazuri sana wa kuiba kura wakati wa uchaguzi. Itoshe mkajiamini na mkajikita katika sifa hiyo ya kuiba kura. Huu mwenge uwekeni mahali, uwekeni makumbusho uendelee kubaki pale kama alama nyingine za kawaida, lakini tusitoe fedha kwa ajili ya kuitembeza moto ambao unaharibu vipindi vya wanafunzi mashuleni, wanakaa kuusubiria mwenge lakini pia moshi wa mwenge unachafua mazingira na unaathiri afya za wananchi. (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Naibu Spika, hotuba ya Waziri jana inajaribu kuwatia moyo wananchi kwamba kuna fedha, vikundi sijui vitaboreshwa, mikopo na vitu vya namna hiyo. Wakati unakwenda kwenye kuahidi kwanza angalia yale ambayo yanaendelea kufanyika katika jamii unayasimamia kwa kiasi gani?

Mheshimiwa Naibu Spika, wajasiriamali wamekuwepo kabla ya Wizara hizi hazijaanza kutenga hizo fedha, wananchi kwa jitihada zao wenyewe wamejikita katika ujasiriamali. Nichukulie mfano tu watu ambao wameamua kujikita na kujajiri katika shughuli za bodaboda ambazo zimetoa ajira kwa kiasi kikubwa sana kwa vijana pale Dar es Salaam. Cha ajabu Serikali badala ya kuwawekea miundombinu mizuri ili waweze kuzifanya shughuli zao kwa tija sasa hivi Serikali inatumia Jeshi la Polisi kuwatesa vijana wa bodaboda utafikiri ni majambazi, wezi au siyo watu ambao wanastahili kutunzwa na kuhudumia katika Taifa hili. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, vijana hawa wa bodaboda wanavamiwa katika vituo vyao, polisi wanawachukulia bodaboda zao wanazipakiza kwenye magari wanazipeleka kituoni, eti wanataka kwenda kuwauliza tu kama wana leseni...

MBUNGE FULANI: Taarifa.

MHE. ABDALLAH A. MTOLEA: Kwenda kumhoji mtu kama ana leseni hivi unahitaji kubeba pikipiki zake?

MBUNGE FULANI: Taarifa.

MHE. ABDALLAH A. MTOLEA: Kwa nini usimuulize akiwa palepale?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa samahani, naomba ukae, naomba ukae, naomba ukae tafadhali, endelea Mheshimiwa Mtolea.

MHE. ABDALLAH A. MTOLEA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Kwa hiyo, tunaitaka Serikali na ndani ya bajeti hii mlishauri Jeshi la Polisi likome mara moja tena likome kwelikweli na likome hasa kuwanyanyasa hawa watu wa bodaboda. Wawaache wajasiriamali hawa ambao wamekopa fedha na kujijaji waweze kufanya shughuli zao na zilete tija kwao na kwa familia zao. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, wakati wa majumuisho ya Waziri nitapenda pia atuambie ni kwa nini wale *pensioners* toka wamepandishiwa malipo yao mapya Sh. 100,000/= kwenye bajeti ya mwaka jana wale ambao hawalipwi moja kwa moja kupitia Hazina hawajawahi kulipwa hayo malipo yao mapya mpaka leo. Hii fedha iko wapi? Kwa nini hawalipwi?

Mheshimiwa Naibu Spika, pia Walimu waliosimamia mitihani katika Halmashauri ya Wilaya ya Temeke mwaka 2015 mpaka leo hawajalipwa fedha zao, fedha hiyo iko wapi? Tunahitaji hayo majibu kutoka kwa Mheshimiwa Waziri atakapokuja kufanya majumuisho yake tuone hizo fedha zimekwenda wapi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali hii ya Chama cha Mapinduzi wananchi kwa kweli wameichoka na ninyi wenyewe mnafahamu. Kumbukeni jitihada kubwa mlizofanya kutengeneza matokeo ya Bara na hata kulazimisha matokeo ya Zanzibar, kulazimisha uchaguzi ambao haukuwa na sababu ya kuwa uchaguzi kwa sababu uchaguzi ulishafanyika. Sasa mtatumia mabavu ya kubaki madarakani mpaka lini, wananchi hawa wanajitambua na wanafahamu nani wanataka awaongoze. Hata ninyi wenyewe hamuoneshi dalili kama kweli mnahitaji kubaki madarakani kwa sababu mahitaji ya wananchi mnayajua, kwa nini basi kama mnapenda kubaki madarakani msifanye kazi kwa bidii wananchi wakaona kwamba ninyi mnafaa? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, mna bahati nzuri sisi hatufichi mbona tunasema mambo mazuri ni haya, ni haya, ni haya, mmekaa madarakani chukueni haya mazuri tunayoyasema muyatekeleze kule. Sisi tunapambana kwa sababu

tunajua hii nchi ni yetu sote. Mambo yakiwa mazuri kwa wananchi ni kwa ajili ya Tanzania, acheni ubinafsi, acheni ubinafsi Serikali ya CCM. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, siungi mkono hoja hii hata kidogo. (Makofi)

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Mtolea muda wako umekwisha.

MHE. JOHN W. HECHE: Mheshimiwa Naibu Spika, mwongozo.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Stanslaus Haroon Nyongo.

MBUNGE FULANI: Taarifa.

MHE. JOHN W. HECHE: Mheshimiwa Naibu Spika, mwongozo.

MBUNGE FULANI: Taarifa.

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, mnakumbuka sasa hivi nimetoka kumkalisha Mheshimiwa kule nyuma kwa sababu huu utaratibu tunaoenda nao hatutaweza kuchangia hii bajeti. Kwa hiyo, kwa sasa naomba tuendele. Mheshimiwa Stanslaus Haroon Nyongo. (Makofi)

MHE. JOHN W. HECHE: Mheshimiwa Naibu Spika, nimeomba tangu mwanzo ukaniambia nisubiri mtu akikaa utanipa nafasi.

NAIBU SPIKA: Naomba Mheshimiwa Nyongo endelea.

MHE. JOHN W. HECHE: Huu ubabe kabisa.

MHE. STANSLAUS H. NYONGO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa kunipa nafasi hii ya kuchangia hotuba au kuchangia makadirio ya bajeti ya Ofisi ya Rais na nianze na Ofisi ya Rais, TAMISEMI. Kwanza, nakubaliana na makadirio ya matumizi ya Wizara hii, naunga mkono kwa asilimia mia moja. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kwanza kabisa niwape pongezi kwa kazi kubwa wanayofanya, wanafanya kazi kubwa ambayo ni ngumu, Mheshimiwa Waziri Simbachawene naona kwa kweli anapambana, anastahili sifa ya pekee, nimpe hongera kwa kazi kubwa anayoifanya. Mheshimiwa Waziri naomba aendelee kupambana

asiwe *discouraged* na maneno ya watu, aendelee kufanya kazi kwa ufanisi, Watanzania wanasubiri huduma yake kwa hali na mali.

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile napenda kutoa baadhi ya ushauri kutokana na changamoto zinazokabili Wizara hii kwamba shule zetu za msingi kwa kweli tunahitaji bajeti kubwa ya kutosha kwa maana ya kujenga majengo na hasa vyoo. Nimesoma ripoti ya Waziri, *ratio* ya vyoo kwa kweli inakatisha tamaa. Unakuta tundu moja la choo watoto wanaotumia ni wengi.

Mheshimiwa Naibu Spika, ukitazama kwa muktadha wa afya kwa kweli sisi katika mkoa wetu na hasa Wilaya yetu ya Maswa tulipata tishio la kipindupindu kwani kuna baadhi ya shule kwa kweli zilistahili kufungwa. Nafikiri ungewekwa mkakati mzuri hata kama madarasa bado hatujajipanga vizuri na bado tunahangaika na madawati lakini tuhakikishe kwamba pawe na mazingira mazuri ya kupata huduma ya vyoo. Kwa kweli hali ya vyoo ni mbaya na inatishia afya za watoto wetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile hukohuko katika shule za msingi tunaomba basi Walimu waendelee kuboreshewa mafao yao, Walimu wana hali ngumu. Wilaya ya Maswa Walimu hawana nyumba za kutosha na wanaishi kwenye mazingira magumu. Ndiyo sisi kama Halmshauri tunafanya kazi kupambana kujenga na tunajaribu kuwaelimisha wananchi, lakini Wizara iweze kuongeza nguvu kuhakikisha kwamba Walimu wanaishi *at least* kwenye nyumba ambazo zinatia moyo. Ukienda katika vijiji vya Wilaya yangu ya Maswa ukienda Masanwa, Budekwa na maeneo mengine kwa kweli kuna hali ngumu sana ya nyumba za Walimu. Hivyo, tunaomba Mheshimiwa Waziri atazame kwa kina ni namna gani anaweza akatusaidia. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda tu kutoa ushauri kwenye Halmashauri pengine Halmashauri yangu ya Maswa na Halmashauri zingine. Katika ujenzi wa maabara ukienda Wilaya zingine kwa kweli watu wamefanikiwa wamejenga maabara na wameweka vifaa. Mimi katika Wilaya yangu ya Maswa tuna mahitaji ya maabara 128, lakini tuna maabara nane tu ambazo zimekamilika.

Mheshimiwa Naibu Spika, ni vizuri ukatafutwa uwezekano au utaratibu Halmashauri zikaweza kukopa benki fedha nyingi kuhakikisha miradi ya maabara inakamilika. Nina maana Serikali iziwezeshe Halmashauri ziweze kukopesheka. Ukipiga hesabu ya harakaharaka kwa mfano mimi nishapauwa maabara karibu 90 zinahitaji kukamilishwa na kuwekewa vifaa, inahitajika shilingi bilioni 3.5 ili kuweza kukamilisha. Halmashauri inakusanya fedha ndogo sana, ukienda kuwachangisha wananchi kwa kweli wananchi wangu hawana kipato kikubwa, kuchangisha kiasi hicho itachukua miaka, watoto wa Maswa hawataingia maabara kujifunza kisa wazazi wao hawana fedha, kisa wazazi wao ni walalahoi.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaomba ungekupewe utaratibu wa kuhakikisha Halmashauri zetu zinakopesheka kwa riba ndogo na ikiwezekana tupewe muda mrefu. Mimi nilijaribu kwenda CRDB kuwaomba kwamba Halmashauri yetu ikope, tukapiga mahesabu ya shilingi bilioni 3.5 inahitaji tulipe zaidi ya milioni 80 kwa mwezi na hawataki kwa muda mrefu wanataka ndani ya miaka mitatu tuwe tumelipa lile deni.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa tunaomba Halmashauri zikopeshe na zipewe muda mrefu wa kulipa ili kusudi tuweze kupata fedha nyingi kwa wakati mmoja, tutafute wakandarasi wanaoweza kujenga zile maabara, watoto wetu wakaingia kujifunza ili sisi wazazi na Halmashauri tukaendelea kulipa deni. Naomba sana utaratibu huu ufanyike ili kusudi Halmashauri nyingi ziweze kupata maabara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tunamshukuru sana Mheshimiwa Rais wetu Dkt. John Pombe Magufuli kuhakikisha upande wa shule vilevile kwamba maabara zinajengwa, ndiyo, maeneo mengine wameshajenga lakini suala la madawati nalo linashughulikiwa. Napenda kutoa pongezi kwa suala hili na naomba nguvu ya kutengeneza madawati inayotumika iendelee. Nashukuru kwa Wilaya ya Maswa sasa hivi madawati tunapata na nashukuru kuna fedha imerudi, Naibu Spika umerudisha fedha kwamba Wabunge tutapatiwa madawati.

Mheshimiwa Naibu Spika, nami naungana na wenzangu kusema kwamba madawati yale tunayaomba yaje kwa wakati tuyapeleke na sisi Wabunge tushiriki kuhakikisha madawati yale tunayapeleka maeneo husika, kwa sababu ni fedha zinazotokana na Bunge basi tunaomba wakati madawati yanapelekwa, basi sisi twende tukayakabidhi tuoneshe kwamba yale madawati yaliochangiwa ni sehemu ya fedha zinazotokana na Bunge. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna suala la wazabuni. Kuna maeneo mengine nafikiri Wizara ilitoa ahadi kwamba itahakikisha wazabuni wanalipwa madeni yao. Imefika wakati sasa waje Wilaya yangu ya Maswa wahakiki madeni hayo na kuhakikisha wazabuni wale wanalipwa madeni yao. Wilaya ya Maswa tumepata fedha kidogo, shilingi milioni 18 tu tunasema haitoshi, kuna shule ya *Maswa Girls*, *Binza Day*, kuna wazabuni wanadai madeni makubwa Serikali haijalipa. Nafikiri Mheshimiwa Waziri ataiangalia Wilaya ya Maswa ili waweze kulipa madeni hayo.

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile napenda kuungana na wadau wengine kwenye masuala ya utawala bora, naomba nichangie kidogo. Kwenye utawala bora tumeona jinsi watumishi hewa walivyokuwepo, natoa pongezi kwa Mheshimiwa John Pombe Magufuli kwa kuhakikisha watumishi hewa wanaondoka katika nchi hii. Tunaomba juhudi ziendelee kufanyika, tuendelee kuhakikisha kwamba wale ambao walishiriki kuhakikisha kwamba kuna

wafanyakazi hewa wanachukuliwa hatua ili liwe fundisho haya mambo yasiendeleo kujirudia tena. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini vilevile napenda kutoa ushauri kwa Serikali kwamba ili kuondokana na watumishi hewa kuna maoni yametolewa hapa kwamba tuwe na *system* ambayo ni nyepesi ya kuweza ku-*identify* nani amefariki, nani kaacha kazi na nani kaajiriwa ili pawe na *system* ambayo inaweza ika-*respond* haraka. Pia ikiwezekana pawe na *intergrated systems* ambazo zina-*connect data* zote kwa watu wote nchini kwa mfano, Kitambulisho cha Taifa.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna dada mmoja alizungumza kwa upande wa pili alisema tuwe na *intergrated system* kwa maana ya kujua mtu aliyefariki, mtu ambaye ameajiriwa, pawe na *system* nyepesi kuweza kujua ni nani hewa, nani ambaye si hewa ili kusaidia Taifa lisiweze kuingia kwenye hasara kubwa ya kulipa mishahara mikubwa kwa watumishi hewa na kuondokana na hasara kubwa ambayo tulikuwa tunaipata. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kumaliza kwa kusema kwamba nampongeza Mheshimiwa John Pombe Magufuli na Baraza lake la Mawaziri tumekwenda kwenye bajeti ambayo inaonekana ni ndogo lakini ni *attainable*. Ni bajeti ambayo tunaweza kukusanya fedha na tunaweza kuzitumia kwa jinsi bajeti ilivyopangwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunatoa pongezi kwa sababu siku za nyuma, bajeti zilikuwa zinaonekana ni kubwa lakini utekelezaji wake ulikuwa hauzidi asilimia 50, utekelezaji wake ulikuwa ni asilimia 30 mpaka 40, unakuwa na bajeti kubwa ambayo haitekelezeki. Tunapenda kutoa pongezi kwa wakati huu hata kama inaonekana bajeti ni ndogo lakini ni ya ukweli, tuendeleo kupambana na tufanye kazi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuunga mkono hoja na nakushukuru sana. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Tunaendelea na Mheshimiwa Ahmed Mabkhut Shabiby...

MHE. ABDALLAH H. ULEGA: Mheshimiwa Naibu Spika, taarifa.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Ulega, tafadhali naomba ukae.

MHE. ABDALLAH H. ULEGA: Ahsante.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Ahmed Mabkhut Shabiby, atafuatiwa na Mheshimiwa Abdallah Dadi Chikota halafu Mheshimiwa Venance Mwamoto ajiandae.

MHE. AHMED M. SHABIBY: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa kunipa nafasi ya kuwa miongoni mwa wachangiaji wa hotuba hii ya TAMISEMI. Kwanza kabisa, niwapongeze Mawaziri wote wawili katika Ofisi hii ya Rais (TAMISEMI) na nasema bado mapema kabisa naunga mkono hoja hii isipokuwa tu kuna sehemu nataka nitoe ushauri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, katika ukurasa wa 16 tumeona kwamba sasa hivi Halmashauri zetu zote zinataka zitumie mfumo wa kielektroniki kwa ajili ya udhibiti na ukusanyaji wa mapato, jambo jema sana. Pia tumesikia hotuba mbalimbali za Mheshimiwa Waziri Mkuu ambazo zinahitaji sana msaada wa kutoka katika Wizara hii. Tunajua Serikali ina nia nzuri sana na ndiyo maana inaanzisha maeneo mapya kama vile mikoa na wilaya. Hata tunaposema kwamba hotuba ya Waziri Mkuu inahitaji msaada mkubwa kutoka TAMISEMI, kwa mfano ile kusema kwamba tutafuta Halmashauri zile ambazo hazikusanyi mapato yanayotakiwa, naiomba Wizara ya TAMISEMI imsaidie Waziri Mkuu, kwanza ianze kufuta wafanyakazi wabovu kwenye hizi Halmashauri za Wilaya kabla ya kufuta Halmashauri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ukianza kufuta Halmashauri kabla ya kufuta wafanyakazi wabovu mtakuwa hamjatatendea haki. Wafanyakazi kwenye Halmashauri ni wabovu, wamechoka hasa ukichukua kwa mfano Halmshauri yangu ya Gairo, kuanzia Mkurugenzi, Afisa Mipango, Mweka Hazina wote hakuna kitu. Sasa kwa kweli utategemea Diwani au Mbunge atatoa ushauri gani wa kitaalam ili hiyo Halmashauri iwe na mapato? Cha msingi kwanza tuangalie hawa watendaji wetu, watendaji ni wabovu, lazima tukubaliane.

Mheshimiwa Naibu Spika, hata nikisoma kwenye hiki kitabu cha Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kusema kwamba kuna Halmashauri zingine zina hati nzuri, zingine hati kidogo za mashaka, zingine hati chafu, ukiangalia ukweli Halmashauri zote zina hati chafu tu. Huo ndiyo ukweli. Ndugu yangu Mheshimiwa Simbachawene nakujua uhodari wako, naomba uziangalie kwa umakini sana Halmashauri, ndiyo kwenye mchwa, wanapewa pesa nyingi na Serikali na zote zinaishia huko. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia tujaribu kuziingalia hizi Halmashauri mpya kwa jicho la huruma, tumeanzisha Halmashauri nyingi sana. Nitoe mfano wa Halmashauri yangu ya Gairo toka ianzishwe mpaka sasa hivi haina hata gari. Wakati tuko Halmashauri mama ya Wilaya ya Kilosa tunagawana pale, tumepewa magari sita na mpaka sasa hivi linalotembea ni moja tu na lenyewe ukipanda kilometa saba unasukuma kilometa saba. Kwa hiyo, Mkurugenzi hana

gari, kituo cha afya hakina *ambulance*, hebu mtufikirie, mtuonee huruma hizi Halmashauri mpya, tupeni vitendea kazi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, ukiangalia katika ukurasa wa 32 wa hotuba ya Mheshimiwa Simbachawene amezungumzia kuhusu habari ya Hospitali za Wilaya, hapa nchini Hospitali za Wilaya ziko 84 tu, wilaya 97 zinatumi hospitali za taasisi za umma au za dini. Kwa mfano, kama pale Gairo, Wilaya ya Gairo inategemewa na wilaya nyingi za pembeni kwa mfano Kiteto, Kilindi, Kongwa na Mvomero wote wanategemea sana pale Gairo lakini Gairo pana kituo cha afya na toka tuanzishiwe wilaya ile hatujapata fungu la aina yoyote la kujenga Hospitali ya Wilaya.

Mheshimiwa Naibu Spika, Gairo tuna kituo cha afya ambacho kinatoa huduma za hospitali pamoja na operesheni pamoja na vitu vingine lakini hatuna *ambulance* na Gairo ni kama Tumbi pale maana ni katikati ya Morogoro na Dodoma. Sasa mnataka mpaka kiongozi aje avunjike miguu pale ndiyo muone umuhimu wa Gairo kwamba panatakiwa *ambulance*? Tunaomba tupate *ambulance* na tupewe fungu la kijenga Hospitali ya Wilaya ya Gairo. Tumshaomba sasa hivi ni zaidi ya miaka miwili, huu wa tatu, hatujapata. Tunaomba sana mtufikirie kwa hilo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, ukiangalia kwenye upande wa barabara, sasa hivi kila Mbunge anataka barabara yake ihame kutoka TAMISEMI ipandishwe hadhi iende TANROADS. Iitakiwa TAMISEMI mjulize ni kwa nini Wabunge hawataki barabara zao ziwe TAMISEMI au ziwe chini ya Halmashauri? Utakuta kilometa tano inayotengenezwa na TANROADS na kilometa tano inayotengenezwa na Halmashauri ni vitu viwili tofauti na ndiyo maana Wabunge wote hawataki barabara sasa hivi ziwe chini ya Halmashauri. Kuna maombi zaidi ya 3,400 ya kupandisha daraja barabara ili ziwe chini ya Barabara za Mikoa kwa sababu huku kwenye Halmshauri ndiyo kwenye mchwa wa kula pesa zote za barabara. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, hata mgao wa pesa ukiangalia utakuta Wilaya kama ya Gairo na bahati nzuri Mheshimiwa Waziri anaifahamu vizuri sana Wilaya ya Gairo, anafahamu kuanzia Gairo mpaka Nongwe, anajua vizuri sana milima yake ile ilivyo inazidi hata milima ya Lushoto. Mwaka jana tumeomba shilingi bilioni 1.5 tunakwenda kuwekewa shilingi milioni 400 na katika hizo mpaka sasa hivi imefika shilingi milioni 22. Sasa hata huyo mama aliyeko hapa TAMISEMI, anayeangalia hizi barabara za Wilaya sijui mmemuweka tu akae, hatembeu au hajui mazingira ya hizi wilaya.

Mheshimiwa Naibu Spika, nilikuwa nashauri itengenezwe *agency* ambayo itakuwa ina mamlaka ya kuzisimamia barabara za TAMISEMI na kuangalia ubora wake ili Wabunge tusiwe tunaomba barabara nyingi ziwe chini ya

TANROADS. Pawe na kitu ambacho kinasimamia ufanisi wa barabara vinginevyo tunakuwa tunaacha watu wanakula hela tu. Utakuta barabara ya TANROADS ina shilingi milioni 200, ya Halmashauri ina shilingi milioni 300 lakini ya TANROADS ina kiwango cha juu na hao hao Ma-engineer bado wapo, usimamizi mbovu, lazima kitengenezwe chombo ambacho kitasimamia hizi barabara. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, ukiangalia kwenye bajeti hii, nikisoma katika hiki kitabu, Ofisi ya TAMISEMI, fedha za 2016/2017, ukienda kwenye kilimo hapa utakuta Wilaya ya Ilala imetengewa shilingi milioni 100, Wilaya ya Kinondoni shilingi milioni 148, Wilaya ya Temeke shilingi milioni 113, halafu ukija hapa Wilaya ya Gairo shilingi milioni 15, ina maana Temeke wanalima sana kuliko Gairo? Kinondoni, Ilala wanalima sana kuliko Gairo, haiwezekani! Angalia, ukisoma humu utakuta miji mikuu imewekewa hela nyingi sana za kilimo kuliko zile wilaya. Sasa nafikiri haya mambo tujaribu kuyaangalia hayako sawasawa kabisa. Hivi hapa kuna sehemu inalima viazi kuliko Gairo katika nchi hii, kuna sehemu inalima mahindi mazuri kuliko Gairo, acha mahindi ya wapi sijui huko hayakoboleki hayo. Kwa hiyo, naomba hili liangaliwe kwa umakini zaidi. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Shabiby muda wako umekwisha.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa mzungumzaji)

MHE. AHMED M. SHABIBY: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Abdallah Dadi Chikota, atafuatiwa na Mheshimiwa Mwanne Mchemba.

MHE. ABDALLAH D. CHIKOTA: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nakushukuru kwa kunipa nafasi. Nianze mchango wangu kwa kumpongeza Mheshimiwa Rais, Makamu wa Rais na Mheshimiwa Waziri Mkuu kwa kazi nzuri wanazozifanya.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia nichukue nafasi hii niwapongeze Mawaziri wote. Wahenga wanasema nyota njema huonekana asubuhi, mmeanza vizuri, msikate tamaa, songeni mbele, tuko pamoja. Pia nichukue nafasi hii kuwapongeza Mawaziri ambao wametoa hoja hii leo, Mheshimiwa Simbachawene, Mheshimiwa Kairuki na Mheshimiwa Jafo, hongereni sana. Kabla sijaendelea na mchango wangu niseme kwamba naunga mkono hoja zote mbili kwa asilimia mia moja. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nitakuwa na maeneo yafuatayo katika mchango wangu. Kwanza nianze na maeneo mapya ya utawala. Hata kama

Mheshimiwa Simbachawene wakati anajibu swali moja alituambia kwamba Waheshimiwa Wabunge tuwe wapole kuhusu maeneo mapya ya utawala, sisi Waheshimiwa Wabunge tutaendelea kuomba kwa sababu maeneo mengine tumeahidi na maeneo mengine kuna umuhimu huo wa kuanzisha maeneo mapya ya utawala. Hii haifuti jukumu la Serikali kufanya maandalizi ya kutosha, hapa suala ni Serikali kufanya maandalizi ya kutosha kabla ya kuanza kutangaza maeneo hayo ya utawala. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwangu tuna Halmashauri ya Mji wa Nanyamba, imeanzishwa hivi karibuni, ni miongoni mwa Halmashauri ambazo kama walivyosema Wabunge wengine hakukuwa na maandalizi ya kutosha ili Halmashauri hiyo ianze. Mkurugenzi na watendaji wake wamejibanza tu kwenye ofisi ambayo zamani ilikuwa ya Mtendaji wa Kata. Kwenye bajeti ya mwaka 2015/2016, hii ambayo inaendelea, zilitengwa fedha shilingi milioni 800 kwa ajili ya ujenzi wa ofisi mpya ya Mkurugenzi lakini hadi tarehe ya leo hata shilingi haijapokelewa kwa hiyo ujenzi huo haujaanza.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini vilevile si suala tu la miundombinu kuna suala la wafanyakazi. Kwenye Halmashauri ya Mji wa Nanyamba tuna upungufu wa watumishi 456 lakini tuna idara na vitengo sita ambavyo havina Wakuu wa Idara na kitengo kimojawapo ni Idara ya Maji ambayo ni muhimu na jimboni kwangu kuna tatizo la maji lakini idara hiyo inaongozwa na *pump attendant*. Sasa hebu fikiria tunapotengeneza mpango wetu wa kuvusha Nanyamba ipate maji kwa asilimia 85 mpago huo utasimamiwa na nani kama hiyo idara kwa sasa hivi inaongozwa na *pump attendant*? Kwa hiyo, naomba yale ambayo yanawezekana yafanywe haraka. Najua kuna tatizo la kibajeti kuhusu ujenzi wa ofisi ya utawala lakini hili la watumishi inawezekana kabisa kuwahamisha watumishi kutoka maeneo mengine na kupelekwa Halmashauri ya Mji wa Nanyamba.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pili, Halmashauri hizi mpya huwa hazijaunganishwa katika mifumo iliyopo. Kuna mfumo wa EPICAR ambao upo kwenye Halmashauri zetu, Halmashauri ya Nanyamba bado haujasimikwa lakini kuna mfumo wa LAWSON ambao nao vilevile katika Halmashauri yetu ya Nanyamba bado haujasimikwa. Kwa hiyo, naomba sana ofisi ya TAMISEMI ishughulikie changamoto hizi ili Halmashauri ya Nanyamba iweze kwenda kama inavyokusudiwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, hoja yangu nyingine ni kuhusu uboreshaji wa huduma za jamii na hapa nitajikita sana katika huduma ya afya. Kama nilivyosema Halmashauri yangu ya Mji wa Nanyamba ni mpya ina changamoto nyingi na naomba TAMISEMI i-take note na iangalie jinsi ya kushughulikia huduma hizi katika bajeti ya 2016/2017.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza Halmashauri hii haina Hospitali ya Wilaya lakini pili hakuna kituo hata kimoja cha afya. Kati ya vijiji 87 tuna zahanati 24 tu kwa hiyo utaona changamoto kubwa tuliyonayo katika utoaji wa huduma za kijamii. Nafikiri TAMISEMI itatuunga mkono kwa sababu kwenye bajeti yetu kwenye *own source* tumetenga fedha kidogo kwa ajili ya uanzishwaji wa ujenzi wa vituo vya afya na ulipaji wa fidia eneo la ujenzi wa Hospitali ya Wilaya. Ni matarajio yangu kwamba TAMISEMI itatuunga mkono ili kutatua changamoto hizi.

Mheshimiwa Naibu Spika, mchango wangu mwingine utajikita kwenye uendeshaji wa Halmashauri za Wilaya. Sikuona kwenye kitabu alichowasilisha Waziri suala la kuwajengea uwezo Waheshimiwa Madiwani. Madiwani wetu wana majukumu mazito ya kuzisimamia Halmashauri lakini Madiwani hawa wanahitaji kujengewa uwezo. Sijaona kwenye kitabu cha Waziri, kwa hiyo, naomba sana TAMISEMI ilichukulie suala hili kwa uzito unaohitajika ili Madiwani wetu wajengewe uwezo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa umuhimu wa kipekee Wenyeviti na Mameya hawa wanasimamia uendeshaji wa shughuli za kila za Halmashauri. Kwa hiyo, wanahitaji taaluma mbalimbali kwa mfano uendeshaji vikao na ufuatiliaji wa miradi ya maendeleo. Tunacho chuo chetu cha Serikali za Mitaa Hombolo tunaweza tukakitumia kwa ajili ya kutoa mafunzo hayo kwa Waheshimiwa Madiwani.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini vilevile imefika wakati tujiulize kwenye Kanuni zetu za Kudumu za Uundaji wa Halmashauri, je, hizi kanuni zetu ambazo tumejiwekea hasa kuhusu uendeshaji wa vikao vya Halmashauri vikao hivyo vinakuwa na tija? Tufikirie kwenye Halmashauri kuna sekta zote maji, elimu, afya na kila kitu lakini Baraza la Madiwani wanafanya kazi kwa muda wa siku mbili, siku ya kwanza wanapokea taarifa toka kwenye kata, siku ya pili wanaendesha hilo Baraza wanazungumzia maji, elimu, afya na mambo mengine kwa muda wa saa nne tena Diwani mwingine yupo kwenye kikao anapigiwa simu kwamba gari ya kijiji inaondoka kwa hiyo anaomba aondoke mapema ili akawahi hiyo gari ya kijijini kwao. Muda umefika sasa hivi tufikirie kuendesha Halmashauri zetu kwa *session* kama tunavyofanya *session* za Bunge hata kama siyo muda mrefu, lakini wachukue siku tatu au nne waweze kujadili kwa kina maendeleo ya Halmashauri yao.

Mheshimiwa Naibu Spika, suala lingine ni la maji katika Jimbo langu. Nimpongeze Mheshimiwa Waziri wa Maji *Engineer* Kamwele kwa sababu nilimwambia tatizo langu na akafanya ziara amejionea. Kwa kweli Jimbo la Nanyamba kuna shida ya maji, ni takribani asilimia 35 tu ya wakazi wake wanapata maji ya uhakika. Sasa maji ni maendeleo, ni vigumu kuzungumzia maendeleo wakati huna maji kwa sababu akina mama wengi wanahangaika

kutafuta maji badala ya kushughulika na shughuli za maendeleo lakini vilevile magonjwa mengi yanasababishwa na kutopatikana kwa maji safi na salama.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, naomba sana kwenye bajeti hii upatikane ufumbuzi. Ufumbuzi wenyewe upo kwa sababu tatizo la maji Nanyamba ni miundombinu lakini tunavyo vyanzo vya uhakika kuna Mto Ruvuma, kuna mradi wa muda mrefu wa maji wa Makonde lakini tuna Bwawa la Kitele na miradi 18 ambayo ilifadhiliwa na AMREF ambayo ikikarabatiwa inaweza kupunguza kiwango cha watu wengi wanaokosa maji.

Mheshimiwa Naibu Spika, nimalizie mchango wangu kuzungumzia kuhusu sekta ya elimu. Niipongeze Serikali ya Awamu ya Tano kwa kuja na Sera ya Elimu Bure na hii imeongeza udahili katika taasisi zetu za elimu ya msingi, sekondari na vyuo lakini bado kuna changamoto. Kuna changamoto kuhusu miundombinu, madarasa na nyumba za Walimu kwa sababu mpango wa MMES na MEM ulijenga miundombinu lakini sasa hivi kuna ongezeko la wanafunzi na walimu. Kwa hiyo, inahitajika tutenge fedha za kutosha kwa ajili ya ujenzi wa nyumba za walimu na madarasa mapya, lakini kuna madarasa ya MEM na MMES ambayo tulijenga mwaka 2002 sasa yanahitaji ukarabati mkubwa lazima fedha za kutosha zitengwe kwa ajili ya ukarabati huo.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini naomba sana TAMISEMI na Wizara ya Elimu zifikite katika kufuatilia kile kinachofanyika darasani ili walimu wapewe motisha na vilevile tusingalie matokeo...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa muda wako umekwisha.

MHE. ABDALLAH D. CHIKOTA: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Mwanne Mchemba atafuatiwa na Mheshimiwa Vedastus Mathayo Manyinyi.

MHE. MWANNE I. MCHEMBA: Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote nitangulize shukurani za pekee kwa kupata nafasi hii kwa muda huu wa asubuhi. Pia nimshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuniwezesha kunifikisha siku hii ya leo.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nichangie kwa kutanguliza pongezi lakini nitachangia kwa kuanza na TAMISEMI na badaye Utawala Bora. Tuliponadi sera mwaka 2015 tulikuwa na wasiwasi mkubwa sana kuhusu Mheshimiwa Rais wetu kwa sababu wakati anazunguka Tanzania nzima alinadi na alikuwa na uhakika bila uwoga. Kwa hiyo, nampongeza sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kumpongeza huko niseme alisema hivi, naomba Watanzania wenzangu mnipe nafasi niweze kuongoza nchi hii kwa uchungu niliokuwa nao na Watanzania kwa umaskini wao. Sasa hiyo ilitia mashaka kwamba watu wangemnyima kura kwa sababu alisema atapambana na mafisadi, bandari, rushwa na ubadhirifu wa aina yoyote katika nchi hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa basi kwa sasa kiongozi huyo ametimiza matakwake yake kulikuwa na wasiwasi wakati ule kwamba angenyimwa kura lakini alisema itakavyo kuwa na iwe lakini niwatendee haki Watanzania wangu. Hivyo basi, nichukue nafasi hii kumpongeza sana, naomba aendelee hivyo hivyo, jina lake kubwa na Watanzania wana imani kubwa naye. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini nimpongeze Makamu wa Rais, mwanamke anaweza na amejipanga. Pamoja na kwamba ni mwanamke ameweza kuzunguka nchi nzima, nampongeza sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini si hilo tu, nawapongeza sana Mawaziri pamoja na Manaibu wote wasiogope, kazi wanayofanya wananchi wanaiona na wanamsaidia Rais ipasavyo. Mawaziri hawa wanafanya kazi kiasi ambacho hata sisi tunaona na tunawapenda na tunawaamini kwamba watafanya kazi hiyo hadi miaka mitano na 20 ijayo. Wasiogope kama mahali pa kutumbua majipu watumbue haiwezekani hata kwenye Halmashauri Rais akatumbue majipu wao ndiyo watumbue majipu hayo kama walivyoanza na watumishi hewa, walikuwepo kweli lakini Mheshimiwa Rais anawatumbua. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia niwapongeze Marais waliotangulia wa Awamu zote Nne kazi waliyofanya imeonekana mpaka tumefika hapa leo. Kwa hiyo, nawapongeza sana Marais wote, Rais wa Awamu ya Nne kazi aliyofanya imeonekana na leo Mheshimiwa Rais ameipokea. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze kwa kuchangia kuhusu TAMISEMI. Kazi kubwa tumeifanya kwenye Kamati kwa sababu na mimi ni Mjumbe wa Kamati hii, kwa hiyo niwapongeze Waziri wa TAMISEMI na Naibu wake kwa ushirikiano waliotuonyesha lakini ninayo machache ya kuongezea.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna miradi ya Awamu ya Kwanza na ya Pili ya TASAF ambayo haijakamilika. Kwa sababu iko chini yao naomba waikamilishe ipasavyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia wenzangu wamezungumzia kuhusu posho ya Madiwani, kweli ni ndogo. Naomba yatolewe maelekezo kwa sababu posho anayolipwa Diwani hailingani na kazi anayofanya, pesa yao ni ndogo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini lingine, Wenyeviti wa Vijiji na Vitongoji, hawa nao waangaliwe kwa jicho la huruma. Watu hawa kazi wanazofanya wanatuwakilisha pia sisi Wabunge tuliomo humu ndani.

Mheshimiwa Naibu Spika, asilimia 10 inayotengwa na Halmashauri zetu na Manispaa haijatiliwa mkazo pamoja na kwamba Mheshimiwa Waziri Mkuu aliizungumzia alipokuwa Lindi. Asilimia 10 inatolewa kama zawadi wakati si kweli. Ningemuomba Waziri asichoke, asisitize, atoe waraka mgumu ili watu wajue kwamba ni haki ya Watanzania wote kupata asilimia 10 bila kujali itikadi za watu.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini katika vikundi hivyo vinavyopata hiyo asilimia 10 ningeomba Serikali iangalie vikundi vya akina mama wajane. Fedha hii wanapewa tu vikundi vyote lakini kuna vikundi ambavyo vimesajiliwa vya akina mama wajane navyo viangaliwe kwani wanatia huruma kwa sababu wengine wamenyimwa haki zao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, si hivyo tu, hata hii shilingi milioni 50 ilenge pia kwenye vikundi hivyo hivyo ambavyo vipo lakini mkisema kwamba vianzishwe harakaharaka kuna vingine vitaanzishwa ambavyo havistahili kupewa. Ningeweza kuchanganua sana lakini kwa sababu ya muda naomba niseme asilimia 10 haitolewi kama inavyotakiwa. Mtu anatoa asilimia 2, asilimia 3 kama mfano tu. Kwa hiyo, naomba Wizara husika iweze kutia mkazo katika jambo hilo.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nizungumzie kuhusu ukusanyaji wa mapato. Tulishazungumzia sana kuhusu masuala ya minara, mabango, ushuru huo umeachiwa tu wananchi, wao wamepata mwanya wa kwenda kukusanya kule kodi zao lakini wanapeana kienyeji mno, sheria ya Halmashauri ingeweza kutumika katika suala hili.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu bima ya afya, kuna vituo vingine vya afya na zahanati zake havina umeme na bado REA haijafika. Naomba katika maeneo hayo basi kuwe na utaratibu wa kuweka solar.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa niende kwenye Menejimenti ya Utumishi wa Umma. Naomba Mheshimiwa Waziri azisaidie ofisi zote ambazo ziko chini yake, Tume ya Utumishi na kadhalika, kwa mfano, Idara ya Kumbukumbu za Nyara za Serikali, asipotimiza hili nalolisema nitaishika shilingi ya mshahara wake. Tulitembelea eneo hilo tukakuta wafanyakazi wako katika mazingira magumu sana, hakuna AC, kuna chombo ambacho kimeharibika takribani miaka miwili inahitajika shilingi milioni 26 tu lakini mpaka leo haijatolewa. Sehemu ile ni nyeti, ina kumbukumbu nzuri za Taifa hili ambazo ni za kizazi na kizazi.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia tulitembelea masuala ya TASAF III, tumekwenda Kigoma, Mwanza, watu waliopewa sio walengwa na hawa wote wako chini ya TAMISEMI. Ofisi zao ziko chini ya TAMISEMI, watendaji wako chini ya TAMISEMI, wamepewa ambao sio walengwa. Kwa hiyo, nashauri pia hili nalo liangaliwe vizuri.

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine, Tume hizi za chini ya Ofisi ya Rais mpaka leo zinapanga na wanalipa kwa dola, ni hasara. Ni vyema Serikali ikajipanga wawe na majengo yao.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini niiombe Serikali inapofanya marekebisho mbalimbali ya kupandisha vyeo, mishahara iende sambamba na kupewa pesa zao. Kuna watu wamepandishwa vyeo lakini mpaka wamekufa hawajapata hela zao na hao walioachiwa sio rahisi kufuatilia. Kwa hiyo, ucheleweshwaji wa ongezeko la mishahara nayo ni kero kwa Watanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nizungumzie kuhusu uhamisho. Uhamisho unapotolewa ni vyema basi uambatane na pesa inayokuwepo kwenye bajeti. Kama tusipofanya hivyo ina maana bado tutaendelea kuwa na madeni na malimbikizo.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini lingine...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Mchemba umemaliza muda wako.

MHE. MWANNE I. MCHEMBA: Mheshimiwa Naibu Spika, kwa heshima na taadhima, naunga mkono hoja asilimia mia kwa mia. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Vedastus Mathayo Manyinyi.

MHE. VEDASTUS M. MANYINYI: Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuchukua nafasi hii kukushukuru kwa kunipa nafasi ili niweze kuchangia katika hotuba hii ya Waziri wa TAMISEMI pamoja na Waziri wa Utumishi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza namshukuru Mwenyezi Mungu kuweza kunjalia kuwepo katika siku hii njema ya leo. Pia naungana na wasemaji wenzangu kumshukuru Mheshimiwa Rais kwa kazi nzuri pamoja na Baraza lake la Mawaziri. Unajua wanasema mnyonge mnyongeni lakini haki yake mpeni. Sisi wanadamu wengi tuna ile hali ya kutoridhika na kwa bahati mbaya sana wenzetu tukishukuru huwa wanakereka hivi lakini huo ndiyo ukweli wenyewe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, labda niseme machache ambayo yanarifanya niendeleo kuishukuru Serikali ya Chama cha Mapinduzi chini ya uongozi wa Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli. Mimi nakumbuka wakati amekuja Musoma wakati ule anatafuta ridhaa, alipofika nilimuomba mambo matatu ya muhimu kwa niaba ya wananchi wa Musoma. Nilimwambia kati ya kero kubwa ya watu wa Musoma tuliyonayo ni kwamba maji ya Ziwa Victoria yako hapa na kuna huu mradi ambao niliuanzisha kabla sijaondoka, lakini mradi huu umeendelea kusuasua kwa muda mrefu.

Mheshimiwa Naibu Spika, alichosema akishakuwa Rais, Waziri atakayemteua asipoleta hayo maji, huyo Waziri atageuka kuwa maji. Leo nashukuru kuliambia Bunge hili kwamba Mheshimiwa Dkt. Magufuli alipokuwa Rais mwaka jana, moja kwa moja zoezi lile la uwekaji wa maji lilienda kwa speed. Hivi leo ninavyozungumza mwezi huu wa sita karibu Musoma nzima itapata maji safi na salama. Kwa hiyo, ndiyo maana nasema nina kila aina ya sababu kushukuru katika hilo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kama hiyo haitoshi, sababu nyingine au jambo lingine nililomuomba, nilimwambia tuna Hospitali ya Rufaa ya Mkoa. Hospitali ile inahitaji zaidi ya shilingi bilioni 50 lakini kila mwaka inatengewa shilingi bilioni moja. Nikamwambia Mheshimiwa hii hospitali itatengamaa lini? Kwa mwaka huu peke yake nimeangalia kwenye bajeti tumetengewa toka shilingi bilioni 1 mpaka shilingi bilioni 5.5. Ndiyo maana tunasema wakati mwingine lazima tuwe na ule moyo wa kusema ahsante na ndiyo maana naposimama nasema naunga mkono hoja asilimia mia kwa mia.

Mheshimiwa Naibu Spika, tukiendelea kuangalia hata kwenye sekta zingine, maana wakati ule Rais anasema elimu sasa ni bure kuna baadhi ya watu walibeza lakini nitoe tu mfano halisi ulioonyesha umuhimu wa ile bure aliyoisema Mheshimiwa Rais. Kwenye ile kata yangu ninayoishi peke yake, ambayo ni Kata ya Nyakato, darasa la kwanza walioandikishwa ni watoto wasiopungua 800, tafsiri yake ni baada ya kuona kwamba ile elimu sasa inatolewa bure. Kwa hiyo, ndiyo maana nasema nina kila sababu ya kumshukuru Mheshimiwa Rais kwa kazi kubwa anayoendelea kuifanya lakini tunaendelea kusema na hii ni kawaida yetu sisi wanadamu kwamba lazima ushukuru lakini haikumaanishi kwamba uache kuomba maana yeyote aliyeko hapa hata kama angekuwa na fedha kiasi gani bado kesho anahitaji na mahitaji yake hayaishi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kule kwetu kuna vitu ambavyo Mheshimiwa Waziri lazima tuiangalie sana. Moja, ni vyumba vya madarasa lakini pili ni madawati. Pamoja na kwamba yapo madawati ambayo Wabunge tutapewa kwa ajili ya kupeleka majimboni lakini bado tuna upungufu mkubwa. Kwa hiyo, naiomba kabisa Wizara na Serikali kwa ujumla iendeleo kuangalia na kutathmini

itafanyaje ipunguze tatizo la madawati pamoja na vyumba vya madarasa. Maana kama leo kweli shule moja ina wanafunzi wasiopungua 800, hilo ni darasa la kwanza, tafsiri yake ni kwamba darasa hilo tu ni shule. Kwa hiyo, kutokana na hali hiyo na kwa sababu kwenye bajeti hapa hatujaona kama kuna fedha za kutosha kwa ajili ya vyumba vya madarasa pamoja na madawati tujue kwamba hiyo ni changamoto ambayo tunahitaji kuifanyia kazi na tuone ni kwa kiasi gani Serikali itajipanga kulitatua tatizo hilo.

Mheshimiwa Naibu Spika, sambamba na hilo bado tuna tatizo la upungufu wa dawa katika zahanati na vituo vyetu vya afya. Wakati mwingine inafia aibu, watu wetu ambao wana uwezo wa chini anapokwenda hospitalini anakuta hakuna dawa za kutosha. Nadhani Serikali yetu ina kila sababu kuendelea kuhakikisha kwamba tunakuwa na hizi zahanati katika maeneo yetu yote sambamba na vituo vya afya kwa ajili ya kuboresha huduma za wananchi wetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, suala lingine ambalo napenda kuendelea kuiomba Serikali, pamoja na kwamba jana nililiuliza katika swali la nyongeza, kusema kweli naomba Mheshimiwa Waziri alitilie maanani maana nayo ilikuwa ni ahadi ya Mheshimiwa Rais kwamba zile shule zetu zote za sekondari tumeziweka pembezoni mwa kata zetu, upande mmoja. Mfano kutoka pale kwenye Kata ya Bweli mpaka Kata ya Makoko zipo sekondari zisizopungua 14, zile sekondari zote barabara hazipitiki. Kwa hiyo, tukaomba barabara moja ya lami ikaziunganisha hizo shule zote ili turahisishie hata usafiri wa wanafunzi kwenda shuleni kwa maana kwamba tutaruhusu daladala kupita huko. Kwa hiyo, tunadhani kwamba barabara hiyo ikipewa kipaumbele basi itaweza kutusaidia sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine ambalo naiomba Serikali ni kutokana na zile fedha ambazo tunataraji kuzipata, shilingi milioni 50 kwa kila kijiji lakini kwetu sisi mjini tunahesabu ni shilingi milioni 50 kwa kila mtaa. Kama kuna kazi kubwa tuliyonayo ambayo tunahitaji kuifanya sasa ni kujenga uchumi wa vijana, ni kujenga uchumi wa akina mama kwa maana kwamba akina mama ndiyo wenye jukumu kubwa la kulea familia zetu. Kama hivyo ndivyo hebu tuhakikishe kwamba wale watu wetu wamepata elimu nzuri, wamepata mafunzo mazuri maana tulijifunza kidogo kwenye yale mabilioni ya JK na sasa tunadhani kwamba kwa yale tuliyojifunza kule tuna nafasi ya kufanya vizuri zaidi katika hizi milioni 50 zinazokuja kwa ajili ya kila kijiji na kila mtaa. Nadhani fedha hizi zikisimamiwa vizuri kwa ajili ya vijana na akina mama, zitaleta *impact* kubwa na zitajenga uchumi wa watu wetu kwa maana ya mtu mmoja mmoja na maisha yao yatakuwa mazuri.

Mheshimiwa Naibu Spika, nalisema hili kutokana na uzoefu wangu baada ya kuwa nimelajaribu maana nilichukua kama *pilot study*, nikajaribu kwa vijana tukawaanzishia mradi wa kujitegemea. Naomba kulihakikishia Bunge hili kwamba zoezi lile linakwenda vizuri na wale vijana ambao hawapungui 200 wanafanya kazi zao za kulima vizuri na tunataraji kwamba baada ya mwaka mmoja watakuwa *model* wa vijana wengine kujifunza. Nadhani kwa utaratibu huo sasa wale vijana watakuwa wamepata ajira na maisha yao yatakua yamekwenda vizuri. Nazungumzia uzoefu nilionao ikiwa ni pamoja na kwasaidia akina mama. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa muda wako umekwisha.

MHE. VEDASTUS M. MANYINYI: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja asilimia mia moja, ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Boniphace Mwita Getere, atafuatiwa na Mheshimiwa Elias John Kwandikwa na Mheshimiwa Shally Joseph Raymond.

MHE. ELIAS J. KWANDIKWA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa kunipa nafasi ili niweze kuchangia makadirio ya Ofisi ya TAMISEMI na Utawala Bora.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa ni mara yangu ya kwanza kusimama mbele ya Bunge lako Tukufu, nitumie nafasi hii nimshukuru sana Mungu ameniwezesha kuingia kwenye nyumba hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia nikupongeze sana wewe mwenyewe kuchaguliwa kuwa kiongozi wetu. Niseme najivunia kuwa Mbunge wa Jimbo la Ushetu na najivunia pia kuwa na Madiwani wote wa Chama cha Mapinduzi. Nilikuwa napata shida kidogo na maswali, watu wengine hawajui Jimbo la Ushetu liko wapi, Jimbo la Ushetu limetokana na lile Jimbo la Kahama. *(Makofi/Vigelegele)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimpongeze sana Mheshimiwa Rais kwa kazi nzuri anayoifanya. Mheshimiwa Rais ametupa Baraza zuri la Mawaziri, Mawaziri ambao wanatusikiliza na naamini kwamba watafanya kazi vizuri kwa maendeleo ya wananchi wetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Chama cha Mapinduzi kimetupa ilani nzuri sana. Niwaombe tu Waheshimiwa Wabunge ambao labda hawajaipitia vizuri waisome, ni msingi mzuri wa kwenda kwenye maendeleo na kasi ambayo tunaihitaji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sikupata nafasi ya kuchangia kwenye Mpango wa Pili wa Maendeleo lakini nitumie nafasi hii niseme kwa ufupi kabisa kwamba nilisoma Mpango wa Maendeleo umezingatia sana Ilani ya Chama cha Mapinduzi lakini pia umeangalia sana kwenye ule MKUKUTA. Kwa hiyo, niipongeze sana Serikali kwa kutazama kwa umakini na uhakika Mpango huu kwa madhumuni ya kuwaletea maendeleo wananchi wetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nizungumze kwa ujumla juu ya Halmashauri zetu. Kwanza nimpongeze Mheshimiwa Waziri Simbachawene kwa kazi ambayo anaifanya. Nina uhakika kwenye mpango huu aliouleta utakapokwenda kufanyika kuna mambo mengi ambayo tutakwenda kufaidika nayo sisi wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, nizungumzie kwanza suala la kuzisaidia Halmashauri zetu kuhusu watumishi. Rasilimali watu ni muhimu sana kwa sababu ndio rasilimali ambayo itakwenda kusimamia rasilimali zingine, itakwenda kusimamia rasilimali fedha na mambo mengine ya kiutekelezaji. Kwa sababu ukija kuangalia, TAMISEMI ndiyo Wizara ambayo inakwenda kusimamia mambo mengi ambayo pia yatakuwa yameonekana kwenye Wizara zingine.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, nataka nishauri tu kwamba, Serikali itazame eneo hili la watumishi pamoja na namna ambavyo inachukua hatua mbalimbali za kuweza kuhakikisha kwamba watumishi wa umma wanakuwa na nidhamu lakini lazima tupeleke msukumo mkubwa kuhakikisha kwamba tunawapa weledi wa kutosha watumishi wetu, tunakuwa na idadi ya kutosha lakini pia tuangalie kama tunaweza kuwapa motisha ili waweze kufanya kazi kwa ufanisi ili kuendana na kasi hii ya Rais wetu ya kuchapa kazi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nilitaka nizungumzie juu ya mapato, uko umuhimu wa kutazama sana katika hizi Halmashauri zetu. Nilikuwa nikiangalia kwenye majedwali ya namna ambavyo fedha zimekuwa zikienda kwenye Halmashauri zetu lakini pia nimeangalia na ongezeko la makusanyo, ningependa nimshauri Mheshimiwa Waziri tuweze kuongeza ruzuku kwenye Halmashauri zetu. Kwa sababu ukisoma kwenye mtiririko wa fedha inaonekana kwamba ruzuku zimekuwa zikishuka.

Mheshimiwa Naibu Spika, ukiangalia kwa hesabu kuanzia za mwaka 2013/2014, Halmashauri zimekuwa zimetengewa shilingi bilioni 704, mwaka uliofuata 2014/2015 zilitengewa shilingi bilioni 563 na mwaka wa fedha uliofuata

pia 2015/2016 kulikuwa na shilingi bilioni 528 na mwaka huu ziko shilingi bilioni 332, hiki ni kiasi kidogo. Iko haja sasa ya kwenda sambamba na hii kasi ya makusanyo ambayo yanaonekana upande wa Serikali kuzisaidia Halmashauri zetu kwa sababu iko mipango mingi ambayo ilikuwa haikukamilika vizuri.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini kwa nafasi ya ukusanyaji wa mapato niombe tu Mheshimwa Waziri atazame kwa umakini kadri tunavyokwenda tuweze kuongeza hiyo *fund* kwenye Halmashauri zetu. Pia utakuja kuona kwamba kumekuwa na ongezeko la bajeti ya upande wa maendeleo, napenda tu nishauri tuitazame. Ukiangalia kiasi ambacho kimetengewa kwa ajili ya Halmashauri zetu kwa kweli kinahitaji kiongezwe ili zile huduma za maendeleo ziweze kwenda vizuri katika Halmashauri zetu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine ambalo nataka nichangie ni juu ya udhibiti wa mapato. Niishukuru Serikali kuja na utaratibu wa kukusanya kwa kutumia *electronic*. Yako mambo ambayo lazima tuyatazame kwa sababu hii mifumo ni mifumo mipya kwa hiyo lazima tuanze kujenga weledi mzuri kwa watumishi lakini pili tuweze kuona kwamba huu mfumo sasa unaisaidia Serikali. Yako mambo mengi ambayo ni changamoto kubwa kwenye maeneo yetu ya vijijini. Kwa mfano, tumesikia hapa kwamba ukusanyaji utaweza kutumika kwa njia ya simu lakini bado kwenye maeneo yetu ya vijijini hali ya mitandao siyo mizuri. Kwa hiyo, kupitia nafasi hii niombe tu upande wa mawasiliano uboreshwe ili zoezi hili liende sambamba na kuongeza mapato ya Halmashauri zetu. Naomba tuhakikishe kwamba watumishi wanapata weledi wa kutosha kuhusu makusanyo hayo kwa njia ya kielektroniki. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia viko vihatarishi vinavyotokana na kuwa na mfumo mpya ambavyo vinaweza vikafanya mifumo yetu isifanye vizuri. Tukiangalia kwa kufuata uzoefu kama tulivyokuwa tumeanza na EPICOR kwa upande wa usimamizi wa fedha kuna *module* zingine ambazo zimechelewa kuanza tukachelewa kupata ufanisi wa kutosha. Kwa hiyo, wakati tunaendelea na ukusanyaji wa mapato yetu na udhibiti kwa kutumia *electronic* ni muhimu zile hatari ambazo zinaweza zikaambatana na mfumo mpya tukazitazama mapema. Mfumo huu ukiimarika Serikali itaweza kupata taarifa muhimu kwa haraka na pia kutatua kwa haraka zaidi changamoto ambazo zinaweza zikawepo kwenye makusanyo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, hili ni jambo zuri. Napenda niipongeze sana Serikali kwamba zoezi hili litaongeza mapato ili pia huduma kwa wananchi ziweze kuwafikia vizuri. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda nizungumzie juu ya maeneo ya utawala. Naomba sana tutazame maeneo ya kwetu sisi tunahitaji kwa kweli sasa tuwe na wilaya kamili ya Ushetu. Nilikuwa najaribu kupitia hotuba ya Waziri

Mkuu ya mwaka wa fedha 2011/2012, kati ya wilaya ambazo zilikuwa zimekuwa *proposed* kuanzishwa ni Wilaya ya Ushetu lakini haikuanzishwa kwa sababu hatukuwa na halmashauri. Sasa tunayo halmashauri ambayo ilianzishwa mwaka 2012 na sasa tunalo jimbo na ili tuendane na maendeleo ambayo tunahitaji, tunahitaji kwa kweli tupate wilaya. Yako mambo mengi ambayo yanatupita kutokana na ile dhana tunapokuwa tunayapeleka maendeleo tunayapeleka kwenye Makao Makuu ya Wilaya tunasahau kwenda kwenye halmashauri ambazo haziko kwenye Makao Makuu ya Wilaya ambako ndipo watu wengi walipo. kwa hiyo, nafikiri hili linaweza kuwa ni changamoto. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, mtizamo uwe kuangalia huduma zinaenda kwa wananchi walio wengi ambao wako nje ya makao Makuu ya Wilaya. Kwa hiyo, napenda niombe sana Mheshimiwa Waziri aliangalie hili kwa sababu ni muda mrefu tumechelewa kupewa Wilaya kwa sababu ya kutokuwa na Halmashauri.

Mheshimiwa Naibu Spika, maeneo mengine ya huduma ambayo kwa sehemu kubwa kama nilivyozungumza Serikali zetu za Mitaa ndiyo zinasimamia pamoja na kuwa yanasimamiwa na Wizara zinahusika lakini ile *manpower* kubwa iko katika halmashauri zetu. Nikianza na eneo la afya tupate fedha za kujenga Hospitali ya Wilaya ya Ushetu. *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa muda wako umekwisha.

MHE. ELIAS J. KWANDIKWA: Mheshimiwa Naibu, ahsante, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Tunaendelea na Mheshimiwa Shally Joseph Raymond atafuatiwa na Mheshimiwa Godbless Lema.

MHE. SHALLY J. RAYMOND: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana. Kipekee namshukuru Mungu na nakiri kwamba Mungu ni mwema kila wakati ndiyo maana tuko hapa wote kama ilivyompendeza yeye. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba niseme wazi kwamba nitazungumzia maeneo matatu tu na nitajikita katika hotuba ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa. Nashukuru kwamba kitabu hiki ni kizuri, kimeeleweka na sasa basi nataka kuzungumzia machache ili niendeleo kuboresha maeneo aliyotuletea.

Mheshimiwa Naibu Spika, nitaanza na ule ukurasa wa 38 pale alipozungumzia Mfuko wa Afya ya Jamii (*Community Health Fund*). Mfuko huu ulianzishwa siku nyingi na ulianza pia wakati inaanza *NHIF* lakini hauko katika mfumo rasmi kama *NHIF* ambao uko kwa watu ambao wana ajira na wanapata mishahara yao kila leo. Kwa hiyo, *NHIF* utakatwa kwenye mishahara lakini hii *CHF* ni ya hiari. Inapokuwa hiari leo ukiwa nacho utatoa kesho huna hutoi. Bahati nzuri sana Serikali inajazilia mkitoa kumi Serikali inajazia kumi, mijini au manispaa inaitwa tele kwa tele huku kwingine inaitwa kujazilia. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na nia nzuri ya Serikali mfuko huu umedumaa. Pamoja na takwimu tulizopewa hapa kwamba wanachama wameongezeka lakini kwa Tanzania nzima *figure* ni kidogo. Sasa nini kifanyike? Serikali ina nia nzuri kuwa na wananchi wenye afya nzuri kwa sababu Taifa lenye wananchi wenye afya nzuri ni Taifa zuri. Watu wanafanya kazi, watu hawaumwiumwi, hakuna wengi waliolazwa hospitalini na pale anapopata rufaa anakwenda kutibiwa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, shida ya *CHF* unakatwa au unakuwa na hiyo kadi unatibiwa katika eneo linalokuzunguka, pale pale katika kata labda sanasana wilaya, huwezi kwenda mbali. Inapokuja rufaa ile kadi haitumiki wakati *NHIF* unaweza ukatibiwa Tanzania nzima. Ombi langu la msisitizo Serikali ione sasa kuna kila sababu kuuongezea mfuko huo ili mtu akishakuwa na ile kadi ya *CHF* atibiwe kutoka wilayani mpaka mkoani. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, watu wetu hawajiwezi sana, mara nyingine kama mtu hana watoto basi inakuwa uwezo wake ni mdogo. Naomba hili lifikiwiwe kwa mapana, Serikali haiwezi kupungukiwa kwa kiasi hicho. Siku za nyuma watu hawa walikuwa wanatibiwa bure leo imekuja lazima tuchangie na sasa tuko kwenye wakati wa mpito Serikali inataka iwe na ule mfuko wa jinsi ya kutibu kwa ujumla, naomba sana hili jambo lisimamiwe na liwezekane. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema kilio changu cha *CHF*, kwa sababu naumia sana kwani wanawake wa Kilimanjaro wengi wangependa kujiunga lakini wamejiunga wachache kutokana labda na hali duni, wakati mwingine mazao hayatoshi au kipato ni kidogo na ninaamini hata huko kwa Wabunge wengine hali ni hiyo. Niseme wazi Wabunge tulio hapa ni wadau wakubwa wa mfuko huo kwa ajili ya watu wetu na hasa wale Wabunge wa Viti Maalum tunaweza kutumiwa kutoa hiyo elimu na siku zote tuungane kwa hili. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hilo, naomba sasa nizungumzie jambo lingine ambalo ni ajira kwa vijana. Jambo hili limezungumzwa kwa muda mrefu, ajira kwa vijana, mimi najiuliza vijana wa wapi? Najiuliza mwenyewe vijana wa Tanzania walio wapi? Ni kina nani hao?

Wana ujuzi gani? Je, hii ajira mnayomfikiria anaitaka? Sasa leo ilivyokuja TAMISEMI nikajua hapa hapa jungu kuu, kwa sababu hakuna zaidi ya TAMISEMI. Halmashauri zetu ndizo zenye watu wote na vijana wote.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba ufanyike utaratibu rasmi wa kutambua vijana ambao hawana ajira. Vijana hawa wakishatambuliwa tuwajue wako eneo fulani kama ni kata, kama ni wilaya wako vijana wangapi na wanataka ajira za aina gani? Suala hili linaweza likaonekana gumu lakini tuna vijana wetu wengi wanafanya *research* zao lakini hazifanyiwi kazi. Kuna vijana wengi ambao wako kwenye shule au kwenye vyuo lakini nao pia hawatumiki. Naomba sasa halmashauri ziwajue vijana ambao hawana kazi na watambulike rasmi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nitatoa mfano kidogo tu. Hivi tulivyo hapa kuna vijana wanaandikishwa kwenda JKT unakuta wilaya nyingine wamepeleka maombi vijana 5,000 na wanatakiwa vijana 200 tu. Je, wale 4,800 wanakwenda wapi? Tuwatumie sasa wale vijana tuwajue hawa ndiyo kundi linalohitaji ajira na tuwaelekeze namna ambavyo watasaidiwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna maeneo ambayo hayatumiki mfululizo, mojawapo ni eneo la Nane Nane unakuta nyumba zipo, watu ambao wanakuwepo pale au mashirika wakishatumia ile wiki ya Nane Nane nyumba zile zinafungwa sana sana zinakuwa ni maeneo matupu. Kwa nini sasa vijana kama wale tukishirikiana na hawa wadau ambao wana majengo huko Nane Nane, tusiwatumie kama majeshi yetu, kama ni wale wakulima, vijana wale wakafundishwa pale kwa muda hata wa mwaka mzima mpaka tena itakapofika Nane Nane na baadaye Serikali ikasaidia kuwapa kianzio? Mtu kusimama na kuweza kujitegemea au kusimama mwenyewe ni kitu kigumu. Ndiyo maana unakuta hata mstaafu anapofika wakati wa kustaafu anaomba kuongezewa muda kwa sababu hajasimama sembuse vijana wetu hawa wadogo? Naomba Serikali na sisi wenyewe tuwasaidie vijana hao wasimame wapate ajira na waweze kujitegemea. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo la tatu ambalo nataka kulizungumzia ni hili eneo la biashara ndogo ndogo. Ni kweli tamko limetolewa kila mahali watambue maeneo ya kufanyia biashara na yapimwe. Hili ni jambo zuri na ningeomba kabisa hata hizo Halmashauri hivi sasa zilinganishwe au zipimwe kwa kigezo hicho kwamba ni Halmashauri gani zimeweza kutambua maeneo hayo au Halmashauri ngapi zimeweza kuweka hayo maeneo katika hali nzuri?

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini naomba niseme jambo moja. Kuna zile biashara ndogo ndogo zaidi, biashara za babalishe, mamalishe, nataka niufahamishe umma huu kwamba sasa hivi watu wengi wanapenda kula kwa mama lishe kwa sababu chakula ni kitamu, kinapikwa kidogo na kilichoungwa

vizuri na nazi na kila kitu. Mtu anapiga kona tu anachota anakula kwa mama lishe. Shida ya maeneo haya yamekaa hovy hovy, takataka zinatupwa hovy, mitaro inaziba, huwezi kumchukulia mtu hatua matokeo yake ni kipindupindu na magonjwa ambayo hatukuwa tumetarajia. Hii yote ni kwa sababu wale ni watu ambao wanatembea na jiko na vitu vyake vya kulia, dakika yuko hapa, dakika yuko pale, wanahamama. Athari nyingine Serikali inaingia gharama kubwa sana kusafisha miji.

Mheshimiwa Naibu Spika, nimeona katika ule ukurasa wa 37, Mheshimiwa Waziri ameongelea shughuli za usimamizi wa usafi kwamba sasa baada ya tamko la Rais tufanye miji yetu safi kila mwisho wa mwezi kila mtu akafanye usafi, itadumu kwa muda gani? *Is this sustainable?* Inatakiwa sasa tujue kwamba watu wote wanatakiwa waweke maeneo yao safi hususani hao akina mamalishe na babalishe. Mwarubaini wake ni nini? Ni Halmashauri zetu kutenga maeneo sasa ya kina mamalishe wawaambie hapa ndiyo mtakapokuwa mnafanyia biashara zenu na msionekane kwingine. Siyo tu kwa akina mamalishe ni pamoja pia na wale vijana wetu ambao wanaitwa *matching guys*.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIB SPIKA: Mheshimiwa umemaliza muda wako.

MHE. SHALLY J. RAYMOND: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja.
(Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Godbless Lema.

MHE. GODBLESS J. LEMA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana. Nataka nianze na utawala bora na habari zilizonifikia hivi punde ni kwamba Juliet Kairuki alikuwa Mkurugenzi wa TIC amefukuzwa kazi kwa sababu ya kutokupokea mshahara. Sasa ile bahasha aliyokuwa anasema msitulipe posho tunaweza tukapita kwenye wimbi hilo la kuvuliwa Ubunge kwa sababu ya kutokupokea posho. Naomba mliangalie vizuri kwa sababu utumbuaji wa majipu umeanza hata kama hupokei hela, *this is very serious*.

Mheshimiwa Naibu Spika, Rais aliyeko madarakani siyo kwamba kila anachokifanya hatukikubali, tunaiamini nia yake ya ku-*restore glory* ya nchi hii hasa baada ya sisi ndani ya Bunge hili kupiga kelele sana dhidi ya ufisadi katika Taifa hili. Anachokifanya Rais, siyo vitu vyote ni vibaya kwamba *courage* yake ya ku-*restore glory* kwenye utumishi wa umma siyo mbaya lakini utukufu binafsi unapozidi sifa za Mungu, Rais anaweza akakosea.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini Rais, Dkt. Magufuli, kuteuliwa na chama chake kuwa mgombea wa Chama cha Mapinduzi kulisababisha *public opinion* ambayo ilikuwa *created* na Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa sababu alionekana ni kati ya Mawaziri waliokuwa wakifanya vizuri katika Wizara zake ndani ya Bunge hili. Leo mmekuja na mapendekezo ya kuondoa *live broadcasting* ndani ya Bunge hili, maana yake leo tunaongea hatusikiki nje.

Mheshimiwa Naibu Spika, unaposema ni gharama Wabunge na Bunge kuongea na wananchi wao hizo gharama mna-*compare to what?* Yaani unaposema ni gharama kulipia matangazo ya Bunge wananchi wasikie Wabunge wanachojadili *compared to what, expensive is a relatives*. Leo mmekuja na mapendekezo mengine ya Wakurugenzi wa Wizara watoke na mabasi Dar es Salaam, waje Dodoma kwenye vikao *sensitive* vya Bunge. Mnafikiri ni kubana matumizi, huwezi kubana matumizi kwa kuondoa *class*, hiyo ni *poverty mentality*. Nchi hii ina rasilimali za kutosha ifikie mahali muanze kufikiria Wabunge kuja hapa na *helicopter* siyo Wakurugenzi wa Wizara kuja hapa na mabasi. Haya mambo tulifanya wakati nchi inapata uhuru leo mnataka kuturudishia mnasema ni kubana matumizi? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, huwezi kubana matumizi kwa ku-*create poverty mentality* kwenye mfumo, huwezi kubana matumizi kwa kumfanya tajiri aishi kama maskini. Rais anatoa kauli, anasema hawa wanaoishi kama malaika wataishi kama mashetani, *this is bad* na mnashindwa kumshauri kazi ya Rais ni kufanya mashetani kuokoka waishi kama malaika. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, huwezi kuwa na *wish* ya kufanya watu wako kuwa na maisha mabaya lazima uwe na *wish* ya kufanya watu wako kuwa na maisha mazuri. Sasa kinachoendelea sasa mnafikiri mnakomoa *opposition*; mnachokifanya mnamtengenezea Rais *spirit of dictatorship*, mnamfanya Rais anakuwa ni *one man show game*. Kama Rais angekuwa na nia njema ya ufisadi, kazi nyingi tungemsaidia hapa Bungeni. Kama Rais angekuwa na nia ya kupigana angeacha Bunge liwe *live*.

Mheshimiwa Naibu Spika, Rais mwenyewe anajua umuhimu wa vyombo vya habari kila anakokwenda amesema mwenzangu hapa anabeba *TBC* hata kama ana kwenda kufumania bahati mbaya kazini; unashangaa hawa Azam na wenyewe wamejuaje leo Rais anakwenda *BoT?* Kumbe ni mipango. Kama mnajua umuhimu wa vyombo vya habari acheni Bunge liwe huru. Mnasema Rais wenu anawajibika vizuri cheni basi haya mambo yawe huru.

Mheshimiwa Naibu Spika, leo mmetoa hela za Bunge hapa mnaita utawala bora, mmeenda kukabidhi kwa Rais, Spika hajui, Spika naye anasoma kwenye *WhatsApp*, Spika anaangalia mko Ikulu; yuko anaumwa anasoma

kwenye *WhatsApp*, mnaofanya maamuzi ya fedha za Bunge bila kushirikisha Kamishina wa Bunge, utawala bora uko wapi? (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, ukitaka tumsaidie Rais ku-*restore glory* katika Taifa hili, chombo cha kwanza cha kumsaidia ni Bunge kuwa *democratic*, hili Bunge halina uhuru. Mawaziri waoga leo hakuna *innovation* kwenye Ofisi za Mawaziri, hakuna *innovation* kwa Katibu wa Bunge, kila mtu anaogopa, sasa kama hivi usipopokea mshahara unatumbuliwa. Hawa watu kule kazini wako hivi, walikuwa wanafanya kazi bila *instrument*, walikuwa ni Mawaziri vivuli, hakuna watu wanaobuni, watu wako hivi wanaogopa, maamuzi hayafanyiki kwa sababu mmeshindwa kumshauri Rais.

Mheshimiwa Naibu Spika, utawala bora siyo huu mnaoufanya nyie. Nilishawaambia hapa tena narudia leo, lengo la *opposition* siyo kutawala nchi hii, lengo la *opposition* ni pamoja na kuona mnatutawala vizuri. Ingekuwa haya mambo mnayofanya yanaharibu chama chenu peke yenu lakini hayaharibu Taifa letu tungewaachia kwa sababu pengine maisha yenu hayatuhusu lakini mkiharibu, mnaharibu maisha ya watoto wetu ndiyo maana tunapiga kelele. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, leo nchi inaenda haijulikani, leo hakuna kiongozi wa Serikali anakwenda kazini asitegemee kufukuzwa kazi, leo anakwenda Makonda anamsoma mtu hadharani, unasema nifukuze kazi ama nisifukuze? *We don't live like that man* hatuwezi kuishi hivyo, wale wana wazazi, wana-*family*, wana ndugu, watu wote wanafanya makosa lakini hauwa-*treat* hivyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa na wewe umepeleka hela kule Ikulu sijui nani angekutumbua. Ukachukua hela bila hata kumuuliza bosu wako na wewe hapo siku hizi ndiyo unajifanya zaidi ya Spika, yaani wewe ni kila kitu, mnaifika humu mnawaamulia Wabunge, magari ya Wabunge hakuna mnampa Mbunge milioni, eeh tabu sana. (*Makofi/Kicheko*)

Mheshimiwa Naibu Spika, Waziri Muhongo alikwenda bandarini, akamuuliza yule mama nani amekwambia ufungue lile bomba? Mama akasema nimeambiwa na Waziri. Mkamfukuza aliyeagizwa na bosu wake mnaacha aliyeagiza; mnawaonea watu, mnanyonga watu.

Mheshimiwa Naibu Spika, nirudi kwako kaka yangu Simbachawene, umeongea kwenye *television* kwamba kuanzia sasa Halmashauri ndiyo zitakusanya mapato, hamjajiandaa ...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Lema, naomba uongee na Kiti, usim-address Waziri.

MHE. GODBLESS J. LEMA: Mheshimiwa Naibu Spika, nasema hamjajiandaa. Leo kwa kazi moja ya *parking system* Arusha Mjini utahitaji watu 220, utawalipa kima cha chini, *Pay as You Earn, NSSF, Bima ya Afya, mfanyakazi* mmoja aliyekuwa anakusanya *parking* kwa Sh.80,000 kupitia *private sector* leo wataigarimu Halmashauri Sh.400,000/=. Mnakwenda kuua Halmashauri kwa sababu ya *disengagement* ya *private sector*, angalieni hili suala kwa umakini sana kuhusu *private sectors*.

Mheshimiwa Naibu Spika, Zanzibar. Mmemaliza uchaguzi mmeshinda mmepiga kura wenyewe mmelinda kura, mlichoshinda Zanzibar mmeshinda tena hapa, kwa ushauri wa Nape, mkionesha Bunge wanaonekana sana hawa. Zanzibar kesi haijaisha, msifikiri mko salama, iangalieni Zanzibar vizuri, ukiona unapiga mnyonge anakaa kimya, Mandela alisema hatafuti kichochoo anatafuta njia ya kujitetea. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimalizie, kuna Mheshimiwa Mbunge mmoja aliongea habari ya Arusha kwamba uchaguzi tumeshindwa, huyo haijui Arusha. Kwanza hatujui anakaa wapi, analala wapi, kama hawezi kuwa na tathmini ya watu ambao anaishi nao kila siku Tanga, Dodoma, Dar es Salaam hawezi kuwa na tathmini ya mkoa. Mwaka jana Wenyeviti sita wa CCM waliniunga mkono mwaka huu tumefanya uchaguzi, tumewanyang'anya CCM mitaa minne imebaki miwili. Sasa yule dada anasema CCM Arusha inaendelea vizuri kwa kasi ya Magufuli. Ajue kwanza maisha yake na mumewe na wapi anaishi ni Tanga, Dar es Salaam, ni Mara ni Dodoma na anaishi na nani? Akishajua anaweza akajua tathmini ya Mkoa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Frank Mwakajoka, nadhani muda wetu utakuwa umeenda, Mheshimiwa Zitto na Mheshimiwa Maulid Mtulia watachangia baadaye. Mheshimiwa Frank Mwakajoka.

MHE. FRANK G. MWAKAJOKA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Jambo la kwanza kabisa nipende kuchukua nafasi hii kukushukuru wewe kwa kunipa nafasi hii. Pia nichukue nafasi hii kuwashukuru sana wananchi wangu wa Mji wa Tunduma kwa kunipa nafasi hii ya kuhakikisha kwamba nakuwa Mbunge, nawawakilisha katika Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nilichokuwa nataka kuzungumza ni utawala bora. Tunapozungumzia utawala bora katika nchi hii hakuna. Jambo lingine tunasema kwamba tunakaa kwa amani hatukai kwa amani bali tunakaliana kwa amani katika nchi hii; ndicho ambacho kinaonekana katika Taifa hili. *(Kicheko)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ninazungumza haya kwa sababu nina mifano mingi sana ambayo nataka kuitoa mbele yako. Mfano wa kwanza nilivyosema kwamba hakuna utawala bora, nimeona katika uchaguzi kwa ajili wa Meya wa Jiji la Dar es Salaam, uchaguzi umefanyika tarehe 25/10 kupata Madiwani lakini Meya wa Jiji Dar es Salaam amekuja kupatika mwezi Machi, 2016. Jambo hili linaonesha ni jinsi gani Serikali ya Chama cha Mapinduzi haiko tayari kuheshimu utawala bora na pia kuheshimu demokrasia katika Taifa hili.

Mheshimiwa Naibu Spika, ni aibu kubwa pia kwa Kiongozi wa Kitaifa kushindwa kuwaheshimu viongozi wa chini. Alivyokwenda kuzindua na kufungua miradi ya maendeleo katika Jiji la Dar es Salaam alishindwa kumtambulisha Meya wa Jiji la Dar es Salaam na kumpa nafasi ili aweze kuzungumza ili kuwakilisha Jiji la Dar es Salaam. Jambo hili linanikumbusha mbali sana, namkumbuka sana Mwalimu Nyerere aliwaheshimu mpaka Wenyeviti wa Mtaa na Madiwani katika maeneo waliyokuwa wakiishi. Nashangaa utawala wa Dkt. Magufuli umekuwa unadharau viongozi wadogo na wao wakitegemewa kuheshimiwa baadaye jambo hili litakuwa ni ndoto kwao kwa sababu hawaheshimu utawala bora na demokrasia hakuna.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine ni madai ya Walimu. Kila wakati tunasikia Chama cha Mapinduzi wanajinasibu kwamba kuna elimu ya bure, mimi nasikitika sana katika Taifa hili hakuna Mtanzania hata mmoja anayependa elimu ya bure wala kitu cha bure. Tunasema elimu inayotolewa sasa hivi itolewe kwa kodi za Watanzania na siyo elimu ya bure. Kwa hiyo, tafsiri kuanzia leo tunahitaji elimu inayotokana na kodi za Watanzania.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia tusitegemee kupata elimu bora kama Walimu wanakuwa na madai makubwa, hawawezi kutimiziwa haja zao za kupata mishahara na wakati maisha yao na mishahara yao pia ni midogo. Ni vizuri Serikali hii ikajaribu kutazama kwanza huduma za Walimu ambao wanatoa elimu lakini pia ikaangalia ni namna gani inaweza ikaboresha maslahi ya Walimu.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine ni kuhusiana na mambo ya TAKUKURU. TAKUKURU ni taasisi muhimu sana katika Taifa hili na kama kweli tunahitaji uwazi na tunahitaji utendaji kazi mzuri ambao utaondoa mashaka ya rushwa katika nchi hii ni lazima TAKUKURU wapewe nafasi ya kuwa na uwezo wa kupeleka shtaka mahakamani bila kumpelekea mtu yeyote kufanya uchunguzi. Jambo hili katika rekodi mbalimbali linaonyesha kwamba kesi nyingi ambazo TAKUKURU wanajaribu kupeleka mahakamani wanashindwa kwa sababu kesi zile zinaandaliwa na watu ambao hawakuhusika.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa ushauri huu Vyama vya Upinzani vinatoa kila wakati ndani ya Bunge ni vizuri mkasikiliza kwa sababu tunatoa kwa faida ya Taifa hili na si kwa faida yetu sisi. Inaonekana kwamba hakuna hata siku moja mmesimama mkakubali kusikiliza ushauri huu na mnaendelea kuanzisha taasisi ambazo hazina meno, wala hazina tija na haziwezi kutekeleza majukumu yake ipasavyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niende katika suala la biashara. Nchi yoyote duniani haiwezi kuendelea kama wafanyabiashara wake wataendelea kuwa maskini na watakuwa hawatengenezewi mazingira mazuri ya kufanya biashara. Taifa hili wafanyabiashara wamekuwa kama wanyonge katika Taifa lao, wafanyabiashara sasa hivi wameshindwa kuangiza mizigo nje kwa sababu ya taratibu mbalimbali ambazo haziwapi nafasi ya kufanya biashara na kuwa na mitaji.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mataifa mengi duniani yanaandaa wafanyabiashara ili waweze kupata mitaji na baadaye wawe walipa kodi wakubwa katika Taifa lao. Nchi yetu ya Tanzania imeonekana kwamba sasa wafanyabiashara wote wanaoibuka katika Taifa hili wamekuwa wanabanwa na wanashindwa kutekeleza wajibu wao vizuri. Tunasema Serikali lazima ibadilike, iwatazame wafanyabiashara na iwaandae vizuri ili waweze kuwa wafanyabiashara wakubwa na waweze kulinufaisha Taifa hili na waweze kuwa walipa kodi katika Taifa.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine ninalotaka kulizungumzia ni kutoa mfano wa Bandari ya Dar es Salaam. Bandari ya Dar es Salaam sasa inakwenda kufa siyo muda mrefu kwa sababu tumeshindwa kuingia kwenye ushindani wa kibandari na mataifa yaliyoko jirani na sisi. Angalia leo katika takwimu za mizigo ambayo inashuka katika Bandari ya Dar es Salaam, Zambia peke yake ni asilimia 34 ya mizigo imeshapungua wanashusha katika Bandari ya Beira. Kwa maana hiyo tumeshindwa kuingia kwenye ushindani wa kibandari kwa sababu ya kuweka masharti ambayo hayana tija kwenye bandari zetu. Lazima tufike mahali tubadike na tutazame ni namna gani tunaweza tukajenga uchumi bora kama tutaendelea kuua vyanzo vya mapato ambavyo tunavyo sasa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, watu wa Kongo ni karibuni asilimia 46 wameacha kupita pale. Sababu ni kwamba Wizara ya Uchukuzi wameingia mkataba na Congo DRC Lubumbashi kuhakikisha kwamba mizigo yote wanayokuja kuchukua katika bandari ya Dar es Salaam wawe wanalipia kwanza. Wakongo wameona huu ni upuuzi, wameamua kuhamia kwenye Bandari ya Beira na sasa hivi wanapita kule wanaendelea na shughuli zao. Kwa hiyo, tunaomba sana Serikali inapoanzisha jambo ijaribu kupima na kutathmini jambo hili lina hasara gani katika Taifa letu.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine tumepata taarifa na tunasikia kwenye vyombo vya habari Mheshimiwa Rais anawaambia vijana waende vijijini wakalime. Vijana kwenda kulima vijijini kunahitaji pia maandalizi ya kutosha, je, wana mashamba, wamewezeshwa kiasi gani kwamba wanaweza wakafika kijijini na wakaanza kulima kilimo chenye tija na kujiletea maendeleo? Tunaomba sasa Serikali ya Chama cha Mapinduzi wanapotoa matamko wajaribu kutazama ni nini ambacho wanamaanisha, wasiwaswage wananchi na kueleza kwamba ni lazima waende kijijini, hata yule mwananchi ambaye yuko kijijini anayelima haoni tija ya kuendelea kulima kwa sababu hakuna masoko ambayo yako na pia haelewi ni namna gani ya kulima kwa sababu tija hakuna katika kilimo hiki. Tunaomba Serikali ijipange, iwawezeshe Watanzania ili kuhakikisha kwamba Watanzania hawa hata kama wanakwenda kulima watakwenda kulima kilimo chenye tija ambacho kitawasaidia zaidi.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia tunasikia matangazo mbalimali kuhusiana na vifo vya kina mama na watoto. Leo hii katika taarifa hii inaonesha kwamba mpaka 2018 watahakikisha kwamba kuna punguzo la vifo vya akina mama na watoto kwa asilimia 20, jambo hili ni aibu sana. Kwa kweli kifo kinafika mahala tunaweka takwimu za kupunguza asilimia 20, ni mambo ya ajabu kabisa. Lazima tufike mahali tujadili, hivi leo kama Wabunge wangekuwa wanatuwekea hapa wanasema jamani Wabunge tunakufa sana humu tupunguze asilimia 20 kwa bajeti ambayo tunaiweka, kila mmoja angekataa kwamba afadhali tuweke bajeti asilimia 100.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sasa tutazame jambo hili kwa umakini zaidi, tuangalie maisha ya watu, tuangalie maisha ya wananchi wetu kama kuna tatizo la kuweka fedha kidogo, fedha iongezwe kwa ajili ya kuhakikisha kwamba wanasaidia akina mama na watoto ili waendeleo kuwa wazima na watu wanaobeba ujauzito wawe na uhakika kuzaa watoto na watoto wao kuwa hai muda wote. Jambo hili tunaona lazima lifanyike haraka iwezekanavyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine ni matangazo ya television kukatishwa...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Mwakajoka, muda wako umekwisha. *(Makofi)*

MHE. FRANK G. MWAKAJOKA: Bado Mheshimiwa, kengele ilikuwa bado Mheshimiwa. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Naongozwa na sekretarieti na wamesema ni ya pili.

Waheshimiwa Wabunge, nitawasoma watu watakaoanza kuchangia mchana halafu nitaleta kwenu matangazo machache. Mchana tutaanza na Mheshimiwa Maulid Mtulia atafuatiwa na Mheshimiwa Ruyagwa Kabwe Zitto, Mheshimiwa Dkt. Charles John Tizeba, Mheshimiwa Rashid Shangazi, Mheshimiwa Jasson Samson Rweikiza, Mheshimiwa George Malima Lubeleje, Mheshimiwa Eng. Atashasta Nditiye na Mheshimiwa Philip Agustino Mulugo. Hawa ndio watakaoanza kuchangia tutakaporejea baada ya kusitisha Bunge.

Ninayo matangazo kadhaa hapa, tangazo la kwanza ni kuhusu maswali ya kawaida ambayo leo hayakuweza kuulizwa, yatapangiwa muda na wale wenye maswali watajulishwa.

Tangazo lingine ni kuhusu timu za Bunge zilizokuwa zimeenda Zanzibar zimerejea salama kutoka Zanzibar na wameshiriki vizuri michezo hiyo ya sherehe za maadhimisho ya siku ya Muungano ambayo timu hizi zilicheza tarehe 26 Aprili, 2016. Matokeo ya mpira wa miguu, Bunge goli moja Baraza la Wawakilishi goli moja na matokeo ya *netball*, Bunge 18 na Baraza la Wawakilishi 15. Mheshimiwa Spika amenituma niwapongeze sana kwamba mmefanya vizuri katika michezo yenu lakini amefurahishwa zaidi sana na matokeo ya timu ya *netball* ambayo iliwashinda kwa magoli matatu watu wa Baraza la Wawakilishi, kwa hiyo amefurahi sana. *(Makofi)*

Jambo lingine ni kuhusu utaratibu uliokuwa umeombwa na Mheshimiwa Mtulia na pia utaratibu uliokuwa umeombwa na Mheshimiwa Dkt. Kigwangalla. Kwa mujibu wa Kanuni ya 68(4) kuhusu utaratibu uliokuwa umeombwa na Mheshimiwa Dkt. Kigwangalla nitatoa uamuzi baadaye.

Hata hivyo, kwa mujibu wa Kanuni ya 63(6) kwa utaratibu uliokuwa umeombwa na Mheshimiwa Mtulia, nataka nikajiridhishe kwanza yale ambayo yalikuwa yamechangiwa na Mheshimiwa Catherine Magige na utaratibu uliokuwa umeombwa ili niweze kutoa muda wa kuweza kulithibitisha Bunge yale yaliyokuwa yamesemwa. Kwa hiyo, nikishajiridhisha *then* nitatoa muda gani utatumika ili wao Wabunge waweze kuthibitisha hoja zao.

Lingine ambalo lilikuwepo mbele yetu ni kuhusu mambo mengi ambayo sina haja ya kuyarejea kwa sababu wote tumeyasikia. Aliyoyasema Mheshimiwa Lema kwamba Mheshimiwa Spika alipata taarifa za kurudishwa fedha kwenye *WhatsApp* lakini pia kwamba Tume ya Bunge haikuwa na Taarifa. Nadhani tusitafute maneno ya kumwekea Spika mdomoni tufanye kazi kwa taratibu, tusitafute namna ya kugombanisha viongozi bila sababu.

Baada ya kuyasema haya, nasitisha Bunge mpaka saa kumi jioni. *(Makofi)*

(Saa 7.03 Mchana Bunge lilisitishwa mpaka Saa 10.00 Jioni)

(Saa 10.00 Jioni Bunge lilirudia)

Mwenyekiti (Mhe. Najma Murtaza Giga) Alikalia Kiti

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, tunaanza uchangiaji jioni hii na Mheshimiwa Maulid Abdallah Mtulia.

MHE. MAULID S. A. MTULIA: Mheshimiwa Mwenyekiti, awali ya yote nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu na wote walioshiriki katika kusababisha nikawa Mbunge wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze kutumia fursa hii adhimu kabisa kuchangia katika mjadala huu na napenda nianze na wenzangu wa TAMISEMI. Nimepitia vitabu vilivyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati lakini kwa masikitiko makubwa ukiangalia vitabu hivi, nyuma kabisa huku vinasomeka Kamati ya Bunge ya Utawala na Sheria za Serikali za Mitaa Aprili, 2015. Kile kingine cha Utawala Bora nacho hivyo hivyo kinasomeka Aprili, 2015. Tunaweza tukasema labda ni makosa ya uandishi lakini kwa mujibu wa taarifa ambazo ninazo bahati mbaya sana hata Kamati yenyewe haikupitia taarifa hii. Kwa hiyo, yawezekana makosa haya yapo wazi ni kwa sababu Kamati nayo kwa bahati mbaya sana haikushirikishwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika msingi uleule wa Bunge kuishauri na kuisimamia Serikali itategemea zaidi kama Kamati zako zitatimiza wajibu wake na zitafanya kazi kwa mujibu wa Kanuni. Tukiwa na utaratibu huu kwamba zinaletwa taarifa zinasomwa hapa halafu wanakamati hawashirikishwi sidhani kama ni utaratibu mzuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tukienda kwenye mapendekezo ya Kamati, pendekezo namba 13, linasema kwa kuwa ukusanyaji wa ushuru na majengo katika Halmashauri za Manispaa utatekelezwa na TRA, ni vyema Serikali ikawa makini na uamuzi huo hasa ikizingatiwa kuwa mamlaka hiyo haikupata mafanikio huko nyuma ikilinganishwa na mafanikio yaliyoonyeshwa na Serikali za Mitaa. Naamini kabisa kama Kamati ingekuwa imepitia taarifa hii naamini wasingekubali kuunga mkono kwa sababu taarifa inaonyesha ufanisi umepatikana kwenye Manispaa lakini vilevile wanakubaliana kupeleka TRA, mantiki haikubali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tukija katika ukusanyaji wa mapato takwimu zinaonyesha Manispaa wamekusanya vizuri sana na mimi nikiangalia takwimu za Manispaa yangu ya Kinondoni miaka mitatu imekusanya vizuri sana, asilimia 75, asilimia 80, asilimia 116. Sasa leo kuamua kodi hii kurudishwa tena TRA watu ambao watategemea watendaji wale wale wa Manispaa kwa kweli hili ni

jambo ambalo linanifanya kwa namna moja ama nyingine nisiunge mkono hoja hii. Nashauri Serikali wafanye marekebisho kodi hii ikusanywe na Manispaa kwa sababu imeonekana bado wanaendelea kukusanya vizuri. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna suala la milioni 50 au tunaweza tukaziita mamilioni ya Mheshimiwa Rais kwa kila kijiji na kwa sisi watu wa mjini kila Manispaa na kila mtaa. Katika Jimbo langu nina mitaa 52, tafsiri yake mapesa haya tunatarajiwa kupewa bilioni 2.6 wakati Mfuko wa Jimbo wa Mheshimiwa Mbunge wengine milioni 70, wengine milioni 50. Mbaya zaidi pesa hizo wakati tunazipeleka tuna historia ya mapesa ya mabilioni ya Kikwete ambapo hakukuwa na utaratibu mzuri wa pesa zile kuwafikia walengwa. Wasiwasi wangu ni kwamba hizi pesa tunazipeleka kisiasa na bahati nzuri nashukuru hatujaona kwenye maandishi hizi pesa zimetengwa wapi. Ni bora sasa kabla pesa hizi hazijapelekwa huko tukaonyeshwa kama Bunge utaratibu gani utatumika kuhakikisha walengwa wanazipata pesa hizi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna suala la elimu, nimepata tabu sana wakati mwingine tunatamani kupongeza Serikali lakini kwa hali ilivyo tunashindwa. Mfano uhaba wa matundu ya vyoo kwamba mpaka hapa tulipo Serikali yetu haijaweza kumudu kuchimba vyoo kwenye shule zetu. Serikali inatupa taarifa kwamba mwaka 2010 mpaka mwaka 2016 tofauti ya vyoo tulivyochimba ni 57,092 wakati mahitaji ya vyoo ni 464,676. Tunapokuwa na Serikali ambayo ina upungufu wa mashimo ya vyoo katika shule zetu 464,000 unakosa cha kupongeza. Kama tunashindwa kuchimba walau matundu ya choo maana yake tusistaajabu tunapopata kipindupindu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hili nitamuomba Waziri ajitahidi tuondokane na aibu hii. Haiwezekani tukaja bajeti ya mwaka ujao tukaendelea kusema tuna matatizo au tuna upungufu wa matundu ya vyoo. Serikali iliyopata uhuru miaka 50 hili ni jambo haiwezekani!

Mheshimiwa Mwenyekiti, tukirudi katika elimu, tuna programu ya elimu bure, tunasema *alhamdulillah* lakini kama mwenzangu alivyosema siyo elimu bure ni elimu kwa kodi. Hata hivyo, tujue kwamba ruzuku ya elimu tunayotoa mashuleni ya mtoto mmoja Sh. 500/=, shule yenye watoto 1,000 mwalimu anapewa Sh. 500,000/= kwa mwezi. Shilingi 500,000 kwa mwezi hata matumizi ya Mbunge ndani ya nyumba yake hayapatikani. Wizara lazima ije na suluhisho na katika nafasi yangu ya kushauri angalau basi tuweke sh. 2,000/=, hii sh. 500/= ni pesa ndogo sana. Leo imefika mtu anaogopa kuwa Mwalimu Mkuu kwa sababu ni mateso, ni presha, turekebishe hilo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, niende kwenye afya, akina mama wajawazito, watoto chini ya miaka mitano na wazee hawahudumiwi bure kama tulivyoahidi. Nina ushahidi, mimi katika Jimbo langu tuna Hospitali yetu ya

Mwananyamala, kama hiyo haitoshi hospitali zetu tumeweka viingilio kama kwa waganga wa kienyeji kwamba ukitaka kwenda hospitali lazima uwe na sh. 6,000/=. Kwa hiyo, Serikali iondoe hili tozo la kiingilio na kama kuna ulazima wa kuweka basi isizidi sh. 1,000/= ili mwananchi aweze kwenda hospitali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, utawala bora. Tunaposema utawala bora kwa kweli inatupa tabu sana hasa tukiangalia uchaguzi wa Zanzibar, tunakuwaje na utawala bora katika uchaguzi ule tulioufanya? Uchaguzi ule umetutia aibu, nafikiri Serikali imefika mahali sasa warudi, siyo vibaya mtu kulamba matapishi yako. Uchaguzi ule ulivyofanywa watu wanajua, bahati nzuri niliongea na kaka yangu Mheshimiwa Keissy, msemama kweli sana kaka Keissy yeye anajua kabisa kwamba uchaguzi ule wamepiga kura watu 48, hatuwezi kuwa na uchaguzi kama huu, ni aibu. Lazima tujitahidi turudi nyuma tutazame tulipokosea ili tusonge mbele. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna suala la utumbuaji wa majipu. Hatuwezi kwenda kwa mtindo huu Rais ndiyo akawa anatumbua majipu. Rais ana kazi nyingi, vyombo vyake vinafanya kazi gani? Tume ya Maadili inafanya kazi gani? Imetengewa pesa hapa shilingi bilioni 6 sijui bilioni ngapi ya kazi gani, wanashughulikia Maadili gani, kwa nini wasitumbuliwe wao? TAKUKURU hawapewi uwezo na vyombo vyetu vya ulinzi na usalama vinafanya kazi gani mpaka Rais leo ndiyo anatumbua majipu? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la kuruka *live*, kama kuonekana usiku ndiyo watu wanapatikana na siye tubadilishe muda.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mtulia.

MHE. MAULID S. A. MTULIA: Tubadili Kanuni tufanye kikao usiku.

MWENYEKITI: Muda wako umemalizika.

MHE. MAULID S.A. MTULIA: Ili tuonekane. Ahsante Mheshimiwa Mwenyekiti. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Haya ahsante. Tunaendelea na Mheshimiwa Ruyagwa Zitto Kabwe.

MHE. KABWE Z.R. ZITTO: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa kunipa fursa ya kuchangia na nina maeneo makuu mawili tu maeneo mengine ni madogo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, la kwanza jana Mheshimiwa Chenge alitu-*challenge* hapa tulate vifungu gani vya sheria ambavyo vimekiukwa katika utaratibu wa bajeti. Waheshimiwa Wabunge mtakumbuka kwamba mwezi Februari Bunge lilikaa kama Kamati ya Mipango na kupitisha *ceiling* za bajeti na bajeti *guidelines*. Katika bajeti *guidelines* ambazo tulipitisha hapa mwezi Julai thamani ya bajeti ilikuwa ni shilingi trilioni 23 lakini bajeti ambayo tunaijadili sasa hivi ni shilingi trilioni 29 na Bunge halijakaa wakati mwingine wowote ule kama Kamati ya Mipango na kuweza kurekebisha hizo bajeti *guidelines*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba Waheshimiwa Wabunge watazame Sheria ya Bajeti, Na. 11 ya mwaka 2015, vifungu vya nane (8), tisa (9) na 19 ambavyo vyote vinaeleza ni utaratibu gani ambao unapaswa kufuatwa ili Bunge liweze kujadili bajeti kwa mujibu wa sheria. Vinginevyo hapo tutajadiliana mpaka mwisho, tutafika mwisho kumbe tumevunja sheria moja kwa moja. Kwa hiyo, naomba jambo hilo liweze kutazamwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la pili, naomba nichangie ni kuhusu Wizara ya TAMISEMI, eneo la kodi za majengo. Kama ambavyo mzungumzaji aliyepita amezungumza na Kamati imesema kwamba sasa hivi Serikali kupitia TRA inaenda kukusanya Kodi ya Majengo, lakini huko nyuma tulijaribu kwa Manispaa za Dar es Salaam kuwapa TRA, lakini haikuwa na mafanikio ambayo yalikuwa yanafikiriwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, haiwezekani Manispaa zetu zikanyang'anywa mamlaka ya kukusanya kodi zake yenyewe. Kama kuna jambo ambalo Serikali inaliona ni makosa yaani labda kodi inayokusanywa ni kidogo ni vizuri Manispaa zikajengewa uwezo ziweze kuzikusanya kodi hizi, kuwanyang'anya chanzo hiki cha mapato itakuwa ni kuua Manispaa. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa naomba nifahamu na Waziri atufahamishe, sasa hivi kuna Manispaa nyingi sana ambazo zinaongozwa na Vyama vya Upinzani, huu ni mkakati wa kuziua Manispaa hizi zisifanye kazi yake au ni nia njema? Naomba nipate ufafanuzi kuhusu jambo hili. Maana yake Manispaa yangu ya Kigoma Mjini iko chini ya Upinzani, je, mnataka kutunyang'anya 50 percent ya mapato yetu na fedha hizi zisirudi? Manispaa za Dar es Salaam, Iringa, Mbeya na kadhalika, zote ziko chini ya Upinzani, lengo lenu ni kuzinyima zisifanye kazi zisionyeshe kwamba zinaweza zikatenda tofauti na Manispaa zinazoongozwa na Chama cha Mapinduzi? Naomba kupata ufafanuzi wa maeneo kama hayo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna jambo ambalo sasa hivi sehemu yake iko mahakamani na sitoligusia kwa sababu ni mambo ambayo yako mahakamani hatupaswi kuyazungumzia. Mwaka 2013, Serikali ilikopa fedha zaidi ya dola za Kimarekani milioni 600, kwa ajili ya miradi mbalimbali ya maendeleo, kupitia

hatifungani ambayo wataalam wote duniani wanasema ilikuwa ni ghali na kimsingi tunapaswa kuwa tumeanza kuilipa kuanzia mwezi Februari mwaka huu. Itakapofika mwaka 2020, hatifungani hii itakuwa tumepaswa kuwa tumeilipa yote na kiwango cha fedha kutokana na riba ambayo tumepewa tutakachoenda kulipa ni dola za Kimarekani milioni 897 zaidi ya shilingi trilioni mbili ambazo ndiyo nchi italipa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hatifungani hii imeonekana inarushwa, waliopelekwa mahakamani ni waliowezesha rushwa, mtoa rushwa hayupo mahakamani? Mpokea rushwa hayupo Mahakamani? Kwa sababu waliopata biashara hii ni *Standard Bank* ya Uingereza. Tungependa kuona TAKUKURU wakiishtaki *Standard Bank* ya Uingereza na kuna maslahi ya Taifa katika Jambo hili . Ukiishtaki benki hii unapata faida mbili. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, faida ya kwanza ikigundulika walitoa rushwa, kwa ajili ya kupata biashara walioifanya Tanzania, Tanzania itafutiwa deni lote la shilingi trilioni mbili. Faida ya pili itakuwa ni salamu kwa makampuni mengine ya Kimataifa kutokuja kuhonga nchini ili kupata biashara. Sasa maslahi ya TAKUKURU ni nini? Maslahi ya TAKUKURU ni kupata picha za watu wamebeba ndoo wamepelekwa mahakamani au maslahi ya TAKUKURU ni nchi kuepuka deni kubwa kiasi hiki. Kwa hiyo, naomba Waziri atakapokuja kutueleza hapa alione hili kwa mapana yake tuna deni la trilioni mbili ambalo tukiweza kuwafikisha mahakamani *Standard Bank*, tukathibitisha waliohonga ili kupata biashara ile, linafutwa. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, leo hii ninavyozunguma na nitawasilisha mezani nyaraka kadhaa, mojawapo ni barua ya Watanzania 2000 duniani kote wameandika kwa taasisi ya *Serious Proud Office* ya Uingereza, kutaka kesi ile ifunguliwe upya. Hawa ni Watanzania wenye uzalendo wako nje wameandika kutaka kesi ile ifunguliwe upya, TAKUKURU haifanyi chochote. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba na Mwanasheria Mkuu wa Serikali yuko hapa, bahati nzuri amekuwa Ofisi ya Mwanasheria Mkuu muda mrefu atazame hili jambo, lina maslahi mapana ya Taifa. Msifurahi tu kukamata watu wa Dola milioni sita, kuna trilioni mbili za kuokoa na tayari kuna Watanzania wameshatuanzishia hili? Nawaomba Serikali iungane Mkono na hawa Watanzania, TAKUKURU ianze uchunguzi dhidi ya benki hii ya Uingereza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, bahati mbaya sana ndani ya Ofisi ya TAKUKURU; kuna washauri wa kutoka Uingereza wanaoishauri TAKUKURU kuhusu kesi hiyo. Sasa mnaweza mkaona namna gani ambavyo mgongano wa maslahi unaingia katika jambo hili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba jambo hili litazamwe na naamini kwamba Mkurugenzi Mkuu wa TAKUKURU yuko hapa, hili ni jambo ambalo linaweza likaiokoa nchi na likatuma salamu na tukawa nchi ya kwanza katika Bara la Afrika; ambayo inatuma salamu kwa makampuni ya Kimataifa kwamba msije kuhonga watu wetu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kutokana na kuvutavuta miguu kwa Serikali, naomba Bunge lichukue jukumu hili. Sababu Serikali inaweza ikafanya, lakini ikaonekana Serikali za nchi maskini hizi ukizikopa hazilipi. Bunge lichukue hili jukumu. Kanuni ya 120(2) ya Bunge, naomba tuitumie Kanuni hiyo kuomba Bunge hili mara baada ya hoja hii kwisha; tuunde Kamati Teule kwenda kuchunguza jambo hili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nawaambia nchi itapata faida kubwa sana; na tutakuwa na sifa Kimataifa kuzuia makampuni makubwa ya Kimataifa kuja kuhongahonga watu wetu, kupata biashara; kama hii biashara ambayo ilifanyika na tutaokoa trilioni mbili ya Pato la Taifa; kwa hiyo naomba jambo hilo liangaliwe.

Mheshimiwa Mwenyekiti, la mwisho, kulikuwa na uchunguzi unaoendelea kuhusu IPTL Tegeta ESCROW. Taarifa zote ambazo TAKUKURU wanazitoa ya kupeleka watu Mahakamani, hili jambo haliguswi; kulikuwa kuna maazimio ya Bunge hapa kwamba suala hili lichunguzwe na aliyekuwa Mkurugenzi Mkuu wa TAKUKURU alishatangazia umma uchunguzi umekwisha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa nini watu waliohusika na Tegeta ESCROW hawajafikishwa mahakamani mpaka sasa? Kinachoogopwa ni nini? Ni kwamba kuna majipu yanaonekana, mengine ya mgongoni hayaonekani, hamwezi kuyatumbua? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, hili jambo tunapoteza bilioni nane kila mwezi tunailipa kampuni ya matapeli; ambayo iliiba fedha Benki Kuu; wakatumia fedha zile kuchukua mkopo wanazalisha umeme *eight billion every month* tunawalipa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa nini TAKUKURU hawajawafikisha watu hawa mahakamani mpaka sasa? Naomba jambo hili pia liweze kuangaliwa ili tuweze kuhakikisha kwamba nchi inapata faida inavyostahili. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, yale ambayo sijayasema, nitayawasilisha kama hati za kuwasilisha mezani ili hatua stahili ziweze kuchukuliwa. Nashukuru sana. (Makofi)

MWENYEKITI: Naomba Wahudumu kuchukua hizo hati za kuwasilisha mezani. Ahsante Mheshimiwa Kabwe. Sasa tunaendelea na Mheshimiwa Charles John Tizeba, atafuatiwa na Mheshimiwa Rashid Abdallah Shangazi na baadaye atakuja Jasson Samson Rweikiza.

MHE. DKT. CHARLES J. TIZEBA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa kunipa nafasi ya kuchangia katika hoja iliyo mbele ya Bunge lako Tukufu. Nitumie nafasi hii kuwashukuru wananchi wa Buchosa, kwa kunirudisha tena katika chombo hiki cha uwakilishi hapa Bungeni. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia niipongeze na kuishukuru Serikali kwa kazi nzuri wanayoifanya. Binadamu sifa yake kubwa ya kwanza ni kushukuru kwa jambo linalofanyika vizuri; lakini itakuwa ni udhaifu mkubwa sana pale ambako jambo unaliona linafanyika vizuri unajitoe fahamu, unapewa dakika 10 za kuchangia hapa ndani, wewe unanza kurusha maneno mabaya tu, *like* waliokutoa huko kukuleta hapa; moja ya ajenda ilikuwa ni kukutuma uje kutukana.

Waheshimiwa Wabunge, hebu tutimize wajibu wetu juzi *Attorney General* hapa akizungumzia habari hii ya *live coverage* ya Bunge na kadhalika; alisema hebu kwanza tujiongoze na wajibu wetu tu wa Kibunge wa kawaida *and then* haya mambo mengine yata-*follow in place*. Ndugu zangu Mabunge yaliyopita wengi walizungumza sana humu wakahutubia Taifa sana. Halafu leo hawamo wote. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa ningepomba sana tushiriki mijadala hii pale kwenye kuwezekana kukosoa, tukosoane ni kweli; lakini tusiendeleze *drama* zile za kutafuta umaarufu kupitia runinga na mambo ya namna hiyo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, yako makelele haya ya *television* na kadhalika, Mheshimiwa Nape amejitahidi sana kulielezea hili jambo. Nataka niwape hadithi tu ndogo siku tunatambulishwa, niko katika Kamati ya Huduma za Jamii, siku tunatambulishwa, Kamati hii na Wizara msemaji mmoja wa upande huo huko, akasema yeye hakumbuki mara ya mwisho yeye na familia yake wame-*tune TBC* lini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nikamtazama yule bwana nikamuuliza hivi wewe utaratibu huu unadhani ni sifa? Nashangaa juzi kabadilisha, baniani mbaya... Samahani bwana baniani uliyemo humu; kabadilisha utaratibu, baniani mbaya huyo *TBC* sasa amekuwa dawa. Anamtaka humu ndani kwa udi na uvumba. *Guys!* mnaweza mkafanya unafiki, lakini huu unapitiliza. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo ambalo linanitia faraja ni ule ufahamu wa falsafa ya Wachina kwamba ukiona Wapinzani umefanya jambo wanapiga yowe kanyagia hapo hapo. Ukiona unafanya jambo wanakupongeza kwa kweli hilo achana nalo haraka sana. Kwa hiyo, Mheshimiwa Waziri Mkuu, haya mnayoyafanya kanyagieni hapo hapo. Ukiona wana *shift position* hawa ujue mambo yamewakaa vibaya. (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Mwenyekiti, mchango wangu mwingine utakuwa katika maeneo mawili yafuatayo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, moja, ni katika Sheria ya Mfuko wa Barabara. Sheria hii sasa ina miaka kama 17 hivi tangu ianze kutumika, lakini kuna mambo mengi yamebadilika hapa tangu sheria hii ianze kutumika na kwa kweli dhana iliyokuwa wakati ule kwamba Serikali za Mitaa hazikuwa na uwezo mzuri wa kusimamia hizo fedha, haiku *valid* tena.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimemsikia Mheshimiwa Shabiby asubuhi, wakati akichangia akipendekeza utazamwe upya mgawanyo wa hizo fedha, asilimia 30 kwa 70; kama ilivyo sasa inazisababisha halmashauri na hasa sisi Wabunge wengi kuomba barabara zilizo chini ya halmashauri zipandishwe hadhi kuwa barabara za mikoa. Sasa hili tunaweza kuepukana nalo, kwa sababu hatuwezi kuendelea hivi.

Mheshimiwa Mwenyekiti na Waheshimiwa Wabunge, naomba tulitazame hili jambo, tukiendelea hivi *eventually* barabara zote zitakuwa za mikoa siyo? Kwa sababu kila mwaka tunaendelea ku-*upgrade*. Kwa hiyo, nadhani kwamba tufike mahali sasa tukubaliane, ile *percentage* inavyogawanywa, ibadilishwe ili kuzifanya Halmashauri na zenyewe ziwe na fedha za kutosha kufanya matengenezo yanayokidhi; huko huko katika Halmashauri bila kung'ang'ana kuzipandisha hadhi kuzifanya barabara za Mkoa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninalo andiko ambalo nitamkabidhi Waziri wa Ujenzi, ili aweze kuona ni kwa namna gani tunaweza kuhama kutoka kule bila kuathiri kiwango cha ubora wa matengenezo ya barabara za mikoa na barabara kuu. Tukilifanya hili tutakuwa tumefanya *service* kwa pande zote mbili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sitaki niamini kwamba wako wahandisi wabaya katika Halmashauri zetu na wako Wahandisi wazuri katika Wakala wa Barabara wa Taifa. Wote hao wanasoma vyuo hivyo hivyo; tunachokiona tu hapa ni uwajibikaji na kiasi cha pesa ambazo mtu anakuwanacho katika ku-*effect* hizi kazi. Kwa hiyo, tuki-*address* haya mambo mawili nadhani tutaliondoa hili wingu na wimbi la kuomba barabara hizi kupandishwa hadhi kutoka barabara za Wilaya kwenda kuwa barabara za Mkoa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, eneo la pili ambalo nataka kuchangia ni miradi ya maendeleo inayoanzishwa katika Halmashauri zetu. Ukitazama na Waheshimiwa Wabunge, watakuwa mashahidi; miradi mingi miaka mitatu, miwili iliyopita ilianzishwa kule, lakini katika bajeti zinazofuata miradi hii haipati tena pesa. Kwa hiyo, imebaki tu katikati na mfano mmoja wa haraka kabisa ni hospitali ya Halmashauri ya Wilaya ya Buchosa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hii Hospitali imeanza kujengwa mwaka juzi ilipata bajeti katika Serikali, mwaka jana haikupata pesa, mwaka huu wa fedha unaomalizika haikupata pesa. Lakini sasa Mheshimiwa Waziri mmeanzisha miradi mingine ya aina hiyo wakati hii iliyotangulia haijakamilika. Niombe sana hebu tu *take stock* kwanza ya miradi ambayo imekwishaanza ya aina inayofanana. Tuweke utaratibu wa kuikamilisha hiyo kabla hatujaingia kwenye kuanzisha miradi mingine mipya ya aina hiyo baada ya kukamilisha iliyokuwa imetangulia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine lililogusiwa pia asubuhi; kilimo, sasa sina hakika kama ni uvivu wa watendaji wetu katika TAMISEMI kule, lakini utaona mgawanyo wa fedha ambao umewekwa katika Wilaya mbalimbali inashangaza kidogo. Ameusema vizuri sana Mheshimiwa Shabiby; Dar es Salaam wilaya tatu zina milioni 360 hivi, mkoa mkubwa kwa kilimo kama Geita una milioni 143; hii si sahihi. Nimwombe sana Mheshimiwa Waziri, hatujafika mwisho wa mchakato huu wa kuunda bajeti; hebu warekebishe hili jambo ili mipango hii *i-reflect* ukweli ulioko huko *site*. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu, vinginevyo tunakuwa sasa tunatanguliza toroli mbele ya punda halafu ni jambo ambalo si zuri sana. Wakati sisi humu tunaweza kuona na kufanyia marekebisho haya mambo. Niombe tu kwamba kwenye eneo hilo la kilimo litazameni sana fedha zilivyogawanywa na kama inawezekana mfanye mabadiliko haraka kabla hatujasonga mbele.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna jambo la mwisho; ni elimu. Elimu...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MHE. DKT. CHARLES J. TIZABA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa. Sasa hivi anafuatia Mheshimiwa Shangazi, baadaye atakuja Mheshimiwa Rweikiza na atafuatiwa na Mheshimiwa George Malima Lubeleje.

MHE. RASHID A. SHANGAZI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kuniona. Nami naomba kwanza nitoe shukurani za dhati kwa Mheshimiwa Waziri Mkuu kwa Hotuba yake nzuri ambayo ime-reflect Mpango wa Serikali wa Miaka Mitano; lakini vile vile imejikita katika Hotuba ya Mheshimiwa Rais aliyoitoa Novemba, wakati anazindua Bunge.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze kwanza na kumpongeza sana Waziri wa Nishati Profesa Sospeter Muhongo, kwa kupigana na kuwezesha Serikali yetu kupata mradi ule wa bomba la mafuta kutoka Ziwa *Albert* kule Uganda hadi katika Bandari ya Tanga. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ile ni fursa nzuri kwa sisi Watanzania kuitumia kama *comparative geographical advantage* kwamba isiishie tu kwenye kusafirisha mafuta ghafi; lakini iendane sambamba na upanuzi wa Bandari ya Tanga ili iweze kuwa *hub* ya mizigo ya nchi ya Uganda na pia ushirikiano na wenzetu wa Sudani ya Kusini ambao wamejiunga katika Jumuiya Afrika Mashariki. Tukiitumia fursa hiyo vizuri ya kupanua Bandari ya Tanga kuboresha miundombinu ya reli kutoka Tanga, Moshi, Arusha hadi Musoma; pia sambamba na kuboresha Bandari ya Ziwa Victoria katika bandari ya Musoma, itaweza kuleta tija zaidi kwa Taifa letu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikiwa katika bajeti ya TAMISEMI kama ambavyo iko mbele yetu, naomba na mimi nichangie katika maeneo yafuatayo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, eneo la kwanza, nitajikita katika eneo la ugatuzi wa madaraka, maana dhana nzima ya ugatuzi ni kuweza kurahisisha upatikanaji wa huduma kwa wananchi, lakini ninavyozungumza hapa mimi ni Mbunge wa tatu wa Jimbo la Mlalo, tunayo maombi yetu Wizara ya TAMISEMI ya kutaka tupate Halmashauri ya Mlalo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Jimbo la Mlalo linaundwa na tarafa tatu, kata 18, vijiji 78, vitongoji 599, sekondari 29, shule za msingi 93. Tunao mwingiliano wa mabasi ya kwenda Arusha, Dar es Salaam na kadhalika. Tunayo magulio makubwa ambayo yanaweza yakaleta watu wengine kutoka Zanzibar, Comoro na Mheshimiwa Ally Salehe pale Mbunge wa Malindi; naye alitoa mchango wake kushuhudia katika hili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa ombi letu sisi ni kuweza kupata Halmashauri, ili tuweze kuhudumia wananchi kwa ukaribu. Tunavyo vituo vya afya vya kutosha zaidi ya vinne, na viwili tayari vinafanya shughuli ya upasuaji, kwa hiyo, ni imani yangu kwamba Wizara husika italichukua hili na italifanyia kazi kadri inavyowezekana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sikupata fursa ya kuchangia kwenye bajeti ya Waziri Mkuu, kulikuwa na suala zima la Baraza la Uwezeshaji la Taifa. Kama ambavyo Hotuba ilivyotoka Baraza hili ndilo litakalohusika na dhana nzima ya hizi shilingi milioni 50 kwa kila kijiji na kwa kila mtaa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ombi langu ni kwamba, ahadi ya milioni 50 imetokana na zao la kisiasa, kwamba ni utekelezaji wa Ilani ya Chama lakini kwa kuwa tuna uzoefu na mamilioni ya JK; kwamba hayakuwafikia walengwa waliokusudiwa, nitoe rai kwa Mheshimiwa Waziri Mkuu na Baraza zima hili wa Uwezeshaji kwamba pesa hizi zipitie kwenye mabenki. Mabenki ambayo yana *network* mpaka kwenye vijiji hata kama ni *microfinance* pesa hizi zitengenezewe utaratibu tusije tukajidanganya tukazipeleka kwa Makatibu wa Vijiji, ama zikaishia kwenye halmashauri halafu wao ndio wazipeleke huko; tunaweza tukakumbana na kadhia kama ambayo tumekutana nayo katika mamilioni ya JK.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ambalo nataka kuchangia ni suala zima la mazao ya kilimo. Serikali ya Awamu ya Tano imejipambanua wazi kwamba tunataka kwenda kwenye uchumi wa kati wa viwanda, ni jambo zuri. Yako mazao ambayo hayapo katika utaratibu huo wa kuwa kwenye viwanda vikubwa; mfano mazao yanayotokana na mbogamboga. Mazao haya kwa halmashauri ya Wilaya ya Lushoto ni kama viazi, kabichi, karofi, nyanya, vitunguu na kadhhalika. Mazao haya huwa wanatumia mfumo wa lumbesa kuyapeleka masokoni.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mfumo huu ulikuwa ni wa unyonyaji sana kwa wakulima. Kwa hiyo, mwisho wa siku mkulima hawezi kupata tija kwenye mazao ambayo anatumia muda mrefu kuyazalisha. Niiombe Serikali kupitia halmashauri waweke utaratibu mzuri wa kuzibana halmashauri zote ziweze kudhibiti huu ufungaji wa mazao kupitia lumbesa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, utaratibu huu utawasaidia hao wananchi ambao hawawezi kwenda kwenye uchumi wa viwanda; waweze kupata mazao yao katika ubora mzuri wa kupata tija ya faida ya mazao ambayo wanayazalisha. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ni suala la uwezeshaji wa wananchi kupitia miundombinu ya masoko. Huko vijijini masoko bado ni tatizo kama ambavyo nimetangulia kusema kwamba Halmashauri ya Wilaya ya Lushoto inapokea wageni kutoka maeneo mbalimbali kutoka Zanzibar na Comoro, lakini bado hatuna miundombinu mizuri ya masoko.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitoe rai kwa Baraza la Uwezeshaji la Taifa kwamba watujengee masoko na kwa kupatikana masoko; inaweza ikawa ni tiba mojawapo ya kupunguza haya matatizo ya lumbesa kwa sababu naamini wakulima watakuwa wanauza mazao yao katika masoko yaliyoko karibu na maeneo yao, hawatakuwa na haja ya kuwauzia wachuuzi ambao huwa ndiyo wanapeleka katika mtindo wa lumbesa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ni suala la utawala bora; nimefarijika kuona katika Hotuba ya Ofisi ya Rais, Utumishi na Utawala Bora wamezungumzia suala zima la uanzishaji wa Idara ya Mikataba na Utendaji Kazi Serikalini. Jambo hili ni jema, tunaomba lifanyiwe kazi na utaratibu uanze mara moja ili mwisho wa mwaka waweze kupima tija ya wafanyakazi wa umma pamoja na wafanyakazi katika idara mbalimbali za Serikali. Hii itazidi kuongeza uwazi na uwajibikaji miongoni mwa Taasisi na Idara za Serikali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ni suala la chaguzi zetu ambazo tumekuwa tunaendelea kuzifanya. Lazima tukumbuke kwamba chaguzi hizi zinafanywa kwa mujibu wa sheria, lakini pia zipo tume ambazo zinasimamia, ni vizuri sana tusilitumie Bunge kama sehemu ambayo kila siku tunaongelea jambo ambalo limekuwa linatolewa ufafanuzi mara kwa mara. Tunapozungumza dhana zima ya utawala bora pamoja na utumbuaji wa majipu tusijaribu kuegemea upande mmoja hata kwenye vyama vyetu ni lazima tuhakikishe kwamba dhana nzima ya utawala bora pia inapatikana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna mfano ambao nisingependa sana kuutumia kwa jinsi ambavyo namuheshimu kaka yangu Mheshimiwa Zitto Kabwe, lakini naomba tu niutumie, kwamba hata yeye alipokuwa na kesi na chama 'X' siku ambayo hukumu imesomwa basi wamemtangazia pale pale mahakamani kwamba kuanzia wakati ule sio mwanachama wa chama kile, hawajampa hata muda wa kufanya hiyo *natural justice*. Sasa haiwezi ikawa akijisaidia kuku ndiyo kajisaidia, lakini akijisaidia bata basi inakuwa ni matatizo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Ezekiel Wenje Mbunge wa Nyamagana kwenye Bunge lililopita, alizungumza sana kuhusu suala la Mheshimiwa Kabwe ambaye alikuwa Mkurugenzi wa Jiji la Mwanza, sasa leo anatumbuliwa hadharani bado watu tunahoji kwa nini huyu mtu hapewi haki ya kusikilizwa. Niwaombe tunaposema upinzani, tunataka kwamba tuwe na Serikali mbadala na naamini kwamba upinzani wa kweli umeondoka na Mheshimiwa Zitto Kabwe na Mheshimiwa Dkt. Willbroad Slaa, uliobaki Bungeni sasa hivi ni upingaji sio upinzani, tumeona kete moja ya ACT Wazalendo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante na naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Shangazi. Tunaendelea na Mheshimiwa Jasson Samson Rweikiza.

MHE. JASSON S. RWEIKIZA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kwa fursa hii, nianze kusema kwamba mmoja wa wasemaji pale wa UKAWA amesema kwamba taarifa yangu ya jana, mimi ndiyo Mwenyekiti wa Kamati ya TAMISEMI ina tarehe zilizokosewa, imeandikwa Aprili, 2015, ni kweli imekosewa, lakini hili siyo kosa langu wala siyo la Kamati yangu, ni matatizo ya uchapaji tu ya Idara ya Takwimu Rasmi za Bunge, *Hansard* siyo kosa la Kamati.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuna methali ya Kiingereza kwamba kama unaishi nyumba ya vioo usiwe wa kwanza kutupa mawe. Taarifa ya Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani, Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma, Mheshimiwa Lucy Mollel ilisomwa jana baada ya mimi pale, tarehe 27 mwezi wa Nne, lakini imeandikwa tarehe 28 mwezi wa Nne; na yenyewe imekosewa sasa sijui alichokuwa anasema ni kitu gani. Bora angeangalia zote mbili kwanza akajiridhisha na hali ilivyo ni makosa si ya kwetu wala sio ya Lucy Mollel, ni ya *Hansard*. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze kumpongeza na kumshukuru sana Mheshimiwa Rais Dkt. Magufuli kwa kazi anazozifanya, kazi nzuri sana yenye tija, anatetea wanyonge, amesema sasa hivi hapa kutumbua majipu na mengine. Kubwa sana kupambana na ufisadi, aliahidi alipokuwa anagombea mwaka jana kwamba akiwa Rais ataanzisha Mahakama ya Mafisadi na juzi amesema kwamba mwezi wa Saba Mahakama hiyo inaanza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba Mheshimiwa Waziri Mkuu na Mawaziri wengine wanaohusika, Waziri wa Sheria na Mawaziri wengine, Mahakama hii ikianza ianze na fisadi namba moja anajulikana, fisadi namba moja nchi hii anajulikana. Aligombea urais kupitia chama fulani, alikuwa na ndege kadhaa za kukodi siku sitini na nne anakodi ndege kadhaa, hela aliipata wapi? Alikuwa na magari mengi, msururu, alikuwa na watu mia tano anahama nao kila Mkoa ili aonekane ana watu wengi, hiyo hela aliipata wapi, anawapa posho, anawapa nauli, malazi, hiyo hela aliipata wapi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mahakama ianze na huyo ajieleze kusudi kama sio fisadi mahakama itamsafisha. Hata hivyo, CHADEMA waliandika kwenye orodha yao ya *list of Shame* walimwandika kwamba ni fisadi namba moja, watafurahi sana nafikiri akishtakiwa yule. Ashtakiwe ili na wenyewe waridhike, wapate amani kwamba fisadi wao ameshtakiwa. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Rais Dkt. Magufuli alipokuwa kwenye kampeni Kagera mwaka jana aliahidi mambo kadhaa. Mojawapo ni meli pale ziwa Viktoria, bahati nzuri tumeona kazi zinafanyika, meli tumeiona kwenye vyombo

vya habari inatengenezwa huko nchi za Ulaya. Tunaomba meli hiyo isimamiwe haraka, ikamilike na nyingine ya Lake Tanganyika, Lake Nyasa zije zituhudumie.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pale Bukoba leo mfuko wa cement shilingi elfu ishirini na moja, Dar es Salaam shilingi elfu kumi na tatu, tofauti hii ni sababu ya usafiri wa malori, gharama kubwa sana na inaharibu barabara. Tukipata meli tutapata nafuu kubwa, ni usafiri mzuri una nafuu hata ya gharama na ni salama zaidi, tupate meli hiyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia aliahidi kushughulikia suala la ushuru kwenye mazao ya kahawa, tulimwambia kuna kodi ishirini na sita na alivyokuwa hapa alirudia kwamba kodi hizi ataziondoa, Mawaziri wanaohusika naomba mshughulike na jambo hili, hu ushuru na kodi ziondolewe kwenye mazao, kahawa, korosho, pamba na kwingineko ili wakulima wapate jasho la matunda yao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pale Bukoba kahawa inapelekwa Uganda ambapo bei ipo juu, kwa nini Uganda bei iwe juu hapa iwe chini, ushuru upunguzwe, kodi zipunguzwe wananchi hawa wapate kuuza mazao yao hapa na tuweze kupata hela ya kigeni, tujenge barabara, tupate huduma ya maji, tujenge shule na hospitali badala ya kuwanufaisha wenzetu wale wa nchi jirani wa Uganda.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nizungumzie mradi wa mabasi yaendayo kasi wa Dar es Salaam (*DART*). Nimesoma jana pale kwenye taarifa yangu lakini nisisitize, niishukuru Serikali kwa kazi kubwa iliyofanya mradi umekamilika ule, barabara zimekamilika, vituo vimekamilika, miundombinu ipo sawasawa, mabasi yapo zaidi ya mia ngapi pale jangwani na vitu vingine. Sasa uanze bado vitu vidogo tu, gharama kubwa imetumika kwenye mradi ule, uanze tarehe 10 mwezi wa Mei, tuondokane na kero ya misongamano barabarani ambayo inaweka uchumi mbovu, watu wanachelewa kazini, wanachelewa hospitali na huduma nyingine. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukiangalia takwimu za *NBS* mwaka 2014 hasara ya foleni za Dar es Salaam wanasema ilisababisha hasara ya shilingi bilioni 411 kwa mwaka mmoja, foleni za Dar es Salaam. Ule mradi Awamu ya Kwanza Kimara mpaka feri na hii ya Morocco na Msimbazi imegharimu shilingi bilioni 622, ni chini ya hasara ya mwaka mmoja ya foleni za Dar es Salaam. Kwa hiyo, kwa kweli mradi huu uanze tuondokane na kero hii na hasara kubwa ambayo tunaipata. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niseme tena kwamba niwapongeze wenzangu wa UKAWA, leo wameanza kuchangia baada ya mgomo waliokuwa nao, nawapongeza. Saa hizi asubuhi walianza kuchangia kwa kudai televisheni ya

Taifa iwaonyeshe; nasema hakuna kwa sababu haiwezekani TV ije hapa kuonyesha miongozo, taarifa, fujo, matusi, haiwezekani. TBC hawana fedha wameshasema kwamba hela yao haitoshi hawawezi kuja hapa konyesha fujo na kelele. Tena wasije kabisa hata ile asubuhi ingefutwa, tufanya kazi humu ndani...

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, taarifa.

MHE. JASSON S. RWEIKIZA: Mheshimiwa Mwenyekiti naendelea, nizungumzie vyuo vya VETA...

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, taarifa.

MHE. JASSON S. RWEIKIZA: Vyuo vya VETA, naomba Wizara inayohusika...

MBUNGE FULANI: Katika Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, taarifa, miongozo ndio kanuni inavyoongoza kwa hiyo, hiyo itakuwepo na hauwezi kuifuta wewe. Ahsante sana. *(Makofi)*

MHE. JASSON S. RWEIKIZA: Mheshimiwa Mwenyekiti, tuwe na vyuo vya ufundi kila wilaya, ufundi ni kila kitu, maendeleo yote ni ufundi, nyumba nzuri kama hii ni ufundi ndiyo maendeleo, barabara ni ufundi, kuleta maji vijijini au mitaani ni ufundi, kujenga reli na barabara na madaraja ni ufundi, tuwe na vyuo vya ufundi kila mahali. Kagera hakuna chuo cha VETA mkoa mzima. Hii nitataka maelezo kwa mhusika atakapokuwa anatoa taarifa pale mwishoni, tupate maelezo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, la mwisho, Halmashauri zetu kuna Halmashauri ambazo zina wizi wa kutisha, wanaiba pesa, wanahamisha matumizi, nimemwandikia CAG Halmashauri ya Bukoba kuna wizi nayo inataka maelezo, nimempa nakala Waziri, naomba waje wafanye ukaguzi maalum pale tubaini wezi ili washughulikiwe. Hili na lenyewe nitataka maelezo kutoka kwa Mheshimiwa Waziri atakapokuwa anajumuisha hoja yake,

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Tunaendelea na Mheshimiwa George Malima Lubeleje atafuatiwa na Mheshimiwa Atashasta Justus Nditiye na baadaye...

MHE. GEORGE M. LUBELEJE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi ili niweze kuchangia hoja hii. Kwanza niwashukuru sana wananchi wa Wilaya ya Mpwapwa kwa kutuchagua sisi Wabunge wawili na wote tunaitwa George, kwa hiyo tuwashukuru sana Madiwani wote thelathini na tatu wote ni wa CCM. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimpungeze sana Mheshimiwa Dkt. Magufuli, Rais wetu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kazi nzuri anayoifanya. Hata hivyo, mwaka jana wakati wa kampeni aliwaahidi wananchi wa Wilaya ya Mpwapwa kwamba barabara ya kutoka Mbande - Kongwa - Mpwapwa mpaka Kibakwe itajengwa kwa kiwango cha lami.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mpwapwa ni ya zamani sana, sasa ina zaidi ya miaka mia moja tangu mwaka 1905 Mpwapwa ipo, lakini hakuna hata barabara ya lami, barabara zote za mjini ni vumbi. Kwa hiyo, naomba sana hili litekelezwe na barabara za Mpwapwa Mjini kilometa kama kumi. Kwa hiyo, naomba Mheshimiwa Waziri wa TAMISEMI anaifahamu vizuri Mpwapwa, basi aweke lami katika barabara zote hizi hata Kibakwe aweke lami. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niwashukuru, niwapungeze Mawaziri kwa bajeti zao nzuri, lakini niishukuru Serikali kwa kuongeza bajeti, toka asilimia ishirini na saba mpaka asilimia arobaini. Hata hivyo, tuna tatizo, amezungumzia Mheshimiwa Tizeba hapa kwamba miradi mingi imekwama, haijatekelezwa, hapa kazi yetu Bunge ni kupitisha bajeti, ni matarajio yetu kwamba tukipitisha bajeti fedha zinapelekwa Halmashauri na fedha zile basi zifanye kazi ya maendeleo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, miradi mingi imekwama katika Wilaya zetu, fedha zinachelewa kuletwa kwenye Halmashauri, hatujui sababu ni nini, ni nani anayekwamisha hii, fedha zinakuja zimechelewa, wakati fulani zinaletwa fedha kidogo, si kile kiwango ambacho Bunge limepitisha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitoe mfano Wilaya ya Mpwapwa kwa jimbo langu na lina vituo viwili vya afya sasa ni miaka kumi havijakamilika, Kituo cha Afya cha Mima na Kituo cha Afya cha Mbori. Miaka kumi fedha haitengwi kwa nini, akinamama wanapata taabu kujifungua kupelekwa mpaka Hospitali ya Wilaya ya Mpwapwa, wengine wanafia njiani. Kwa hiyo, naomba sana katika bajeti hii, Serikali ihakikishe vituo vile vinakamilishwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba Serikali ya Awamu ya Tano, Mheshimiwa Waziri Mkuu yupo hapa, hebu simamia hizi fedha ziende kwenye miradi ya maendeleo zisichelewe, kwa nini hizi fedha zinacheleweshwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ni mradi wa maji katika Mji wa Mpwapwa. Mji wa Mpwapwa kulikuwa na mradi wa maji ambao gharama yake ilikuwa ni bilioni nne na milioni saba, lakini mradi umekamilika Mheshimiwa na wananchi wanapata maji, wakazi zaidi ya hamsini elfu lakini tatizo kuna mota moja imeungua, kwa hiyo, maji yamepungua wananchi wanapata shida. Hivi naiuliza Serikali hivi mota ya shilingi ishirini na tano milioni, Serikali inaweza kushindwa kununua kweli, naomba sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ni kuhusu barabara, Wilaya ya Mpwapwa ina mtandao wa barabara kilometa elfu moja na mia saba, barabara ya kutoka Mpwapwa kwenda Gulwe, Kibakwe, rudi mpaka Chipogoro ile barabara ni ya TANROAD lakini kwa sababu mvua zimenyeshya, tunamshukuru Mwenyezi Mungu ametuletea mvua, lakini barabara ile ni mbaya inapitika kwa shida. Kwa hiyo, naomba TANROAD ijitahidi kutengeneza zile barabara.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ya kutoka Mpwapwa - Gulwe - Berege - Mima - Pufu tulikwishaomba Serikali, Halmashauri ya Wilaya ya Mpwapwa haina uwezo wa kukarabati au kutengeneza hizi barabara. Kwa hiyo, ombi langu kwamba zile barabara basi naomba TANROAD wachukue ili waweze kuzitengeneza iwe chini ya TANROAD ile barabara iweze kukarabatiwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ni TASAF, ni chombo cha Serikali na TASAF inawasaidia sana Watanzania, Awamu ya Kwanza imejenga shule, zahanati Awamu ya Pili, sasa Awamu ya Tatu ni kusaidia kaya maskini, hivi karibuni tumetembelea miradi ya TASAF Mkoa wa Kigoma na Mkoa wa Mwanza. Tatizo wanaonufaika zaidi sio wale maskini, wanaonufaika zaidi ni Wenyeviti wa Mitaa, ndiyo wanachukua zile pesa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni jambo la kusikitisha sana kila Halmashauri ya Wilaya ina mratibu wa TASAF, kwa nini wasisimamie pesa hizi na kila bajeti tunatenga fedha kwa ajili ya TASAF, kila halmashauri. Kwa hiyo, naomba sana waratibu wa TASAF wasimamie hizi pesa zifanye kazi iliyokusudiwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, MKURABITA tumetembelea Wilaya ya Magu, wananchi wengi hawana elimu, hawajapata elimu kuhusu MKURABITA, ndiyo maana tumekwenda pale wananchi wanalalamika kwamba kununua hati shilingi elfu thelathini na tano ni nyingi sana. Kwa hiyo, wengine wameshindwa mpaka sasa tumekuta hati zaidi ya mia tisa zipo pale hazijachukuliwa, wananchi wanachodai kwamba zile hati ukipeleka benki hawazitambui.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, tunaomba sana wale waratibu wa MKURABITA kila Halmashauri wajitahidi sana kutoa elimu kwa ajili ya mradi huu. Miradi hii inasaidia sana, tunapata fedha za wafadhili, TASAF fedha za wafadhili na bajeti kidogo ya Serikali na MKURABITA. Zikitumika vibaya wale wanaotusaidia kuna siku watasema hapana tumepeleka hii fedha haikuweza kuleta maendeleo, mmeitumia vibaya, kwa hiyo sisi tunaondoa hii misaada; litakuwa ni tatizo kwetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo machache, nakushukuru sana na naunga mkono hoja hii kwa asilimia mia moja. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa kwa kujali muda. Tunaendelea na Mheshimiwa Atashasta Justus Nditiye na baadaye atafuata Mheshimiwa Agustino Philip Mulugo.

MHE. ENG. ATASHASTA J. NDITIYE: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana. Nichukue nafasi hii kwa mara nyingine tena kuendelea kuwashukuru sana wananchi wangu wa Jimbo la Muhambwe kwa kunipa kura za kutosha kuweza kuja kuwahudumia kama Mbunge wa jimbo lao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitachangia maeneo mawili; Ofisi ya Rais, TAMISEMI na Ofisi ya Rais, Utawala Bora na nitaanza na Ofisi ya Rais, TAMISEMI.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunajua kuna mamlaka ambayo inaruhusu kuanzishwa kwa vijiji vipya. Katika Jimbo langu kuna Vijiji vipya vimeanzishwa kama vitano lakini bahati mbaya vimeanzishwa bila kuwepo miundombinu ambayo inawezesha wananchi wa sehemu hiyo kuweza kuishi kwa amani sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vijiji vilivyoanzishwa vyote vitano havina shule, havina zahanati lakini vilevile havina miundombinu ya barabara wala maji. Kwa hiyo, namwomba sana Mheshimiwa Waziri anayehusika ili nisishikilie mshahara wake ahakikishe kwamba, vijiji vilianzishwa kwa ridhaa yake anaviangalia kwa jicho la pili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile kuna suala la afya ya mama na mtoto, tunayo changamoto kubwa sana na hata kwenye mapendekezo ya Bajeti ya Serikali ilionyesha kwamba, kweli bado tuna tatizo la vifo vya mama na mtoto. Hilo suala katika majimbo binafsi linatugusa sana lakini zaidi tunaguswa sana na suala la michango ya Bima ya Afya ile CHF.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumejitahidi sana kwa kadiri tunavyoweza tumehamasisha wananchi wanachangia Bima za Afya lakini wanakata tamaa wanapokwenda hospitali halafu tena wanaandikiwa wakanunue dawa. Wananchi wanakata tamaa na wanachoka kweli kweli. Kwa hiyo, tunaomba sana Serikali ijizatiti katika eneo hilo, mwananchi anapolipa Bima ya Afya yaani CHF akienda hospitali amkute Daktari halafu apewe dawa asilazimike kwenda kununua. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitaingia kidogo kwenye suala la elimu; tuendeleo kuishukuru Serikali kwa mpango wake wa kuanzisha maabara katika sekondari zote za Kata. Maabara zimejengwa kwa mfano, katika Jimbo langu maabara zimejengwa karibu kata zote 19 zinakaribia kumalizika, tumeshajenga kwa asilimia 70, asilimia 30 bado kumalizia *finishing*. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini changamoto tuliyonayo ni suala la umeme; hakuna maabara yeyote duniani inayoweza kuendeshwa bila umeme. Naomba sana Serikali iliangalie hilo ili hizo maabara tunazozijenga watoto wetu waweze kuzitumia kwa maana ya kufanya *practices* ambazo zitawaletea tija.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna suala la makusanyo ya ushuru au vyanzo vya mapato vya Halmashauri zetu; najua kwamba, kila Halmashauri ina mbinu zake za kuandaa na kutekeleza vyanzo vyake vya mapato kwa ajili ya kuongeza mapato. Katika Jimbo langu bahati nzuri tunapakana na nchi jirani ya Burundi kwa sehemu kubwa sana, tumeweka masoko kama mawili yamepakana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hata hivyo, tuna changamoto, soko moja ambalo lipo sehemu ya Kibuye, kipindi kama hiki cha mvua halifanyi kazi yoyote kwa sababu linahitaji daraja na daraja hakuna. Kwa hiyo, hata wale ndugu zetu wa nchi jirani wanashindwa kuvuka kuja kufanya biashara na kile kilikuwa ni chanzo kizuri sana cha mapato. Hawa watu wa nchi jirani wanategemea sana Tanzania katika kufanya matumizi mbalimbali; kwa hiyo wanatuletea sana pesa. Tunaomba sana Serikali iangalie suala la daraja katika soko la ujirani mwema la Kibuye. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ningependa vilevile kuongelea hizi pesa shilingi milioni 50 kwa kila Kijiji, tunaomba sana hizi pesa Serikali itupe mwongozo. Kiukweli ni kwamba, kila wakati ninapokwenda jimboni, kila ukienda kusalimia wananchi wanakuuliza swali hilo hilo. Mheshimiwa pesa ile milioni 50 imeshafika? Kila kijiji unachokwenda kusalimia wanakuuliza hilo swali. Tunajua kwamba, hazijafika lakini sasa kumbe tunahitaji mwongozo wa namna ya kuzigawa na mwongozo uwe wazi kweli kweli, vinginevyo itatuletea sana shida. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna suala la Ofisi ya Rais, Utawala Bora; Ofisi ya Rais, Utawala Bora wameanzisha Bodi ya Mishahara na Maslahi katika Utumishi wa Umma. Nakiri kwamba, hicho ni kitu kizuri sana kwa sababu kimeanzishwa muda kidogo lakini ukweli ni kwamba, bado maslahi na mishahara ya watumishi wengi bado ni duni. Wakati mwingine ndiyo inasababisha hata watumishi washindwe kufanya kazi zao kwa ufanisi na kuingia hata kwenye tamaa za kudai rushwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, tunaomba sana hii Bodi ya Mishahara na Maslahi katika Utumishi wa Umma iwezeshe sana ili iweze kufanya kazi zake za kuhudumia watumishi ili waepukane na tamaa ambazo zinaweza zikawaingiza katika matatizo, lakini vilevile wajiepushe na tamaa ambazo zitaliingiza Taifa katika hasara kubwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika Ofisi ya Rais, Utawala Bora vilevile tunapata shida sana na TASAF. Nikiri ukweli kabisa kwamba, wakati wa kampeni mimi nilipata shida sana, wiki mbili za mwisho zile pesa zilitoka kwa wananchi. Wakati fulani wa kampeni kuna mwananchi amekuja amelewa anasifia kweli Serikali kwa kugawa hizo pesa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini kabla hata sijamaliza hizo kampeni akatokea mwananchi unamwona kabisa hali yake ni duni amefika pale analalamika kwamba, yeye hajapewa pesa, ilikuwa ni mtihani mkubwa sana lakini nashukuru Mungu kwamba, yale yalipita. Tunaomba sana TASAF watusaidie sana kurekebisha hilo suala. Wanaostahili kupewa kaya zile maskini ndiyo zipewe hiyo pesa ya kuwawezesha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho kabisa niongelee suala lile la TAKUKURU, hii ni taasisi ambayo katika hali ya kawaida inatakiwa iwe rafiki sana na wananchi ili iweze kutekeleza majukumu yake. Inapotekeleza majukumu yake sio rahisi kwamba, itafurahisha watu wote, kuna wakati mwingine hawawafurahishi watu wote, kwa hiyo wanajenga urafiki lakini wakati huo huo wanajenga uadui. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba ufanyike utaratibu hawa Maofisa wa TAKUKURU kila baada ya miaka mitatu basi wawe wanabadilishwa vituo ili wasichukiwe sana na wananchi wakatengeneza uadui lakini vilevile wasizoeane sana na wananchi wakashindwa kufanya kazi yao ya kupambana na rushwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja. Ahsante sana. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante. Tunaendelea na Mheshimiwa Agustino Philipo Mulugo na baadaye atafuatiwa Mheshimiwa Richard Philip Mbogo na kufuatiwa na Mheshimiwa Joseph Mbilinyi.

MHE. PHILLIPO A. MULUGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kwa kupewa nafasi hii ya kuchangia Ofisi ya Rais, TAMISEMI. Kwanza, napenda niwashukuru wananchi wangu wa Jimbo la Songwe, kwa kunirudisha tena kuwa Mbunge wa awamu hii ya pili. Nataka niwahakikishie kwamba, nitawasaidia sana namna ya kufuatilia huduma zao za afya, elimu, umeme, maji na mambo mengine. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tayari jambo ambalo nilikuwa nimeahidi kwenye uchaguzi wa mwaka 2010 kwamba, nitahakikisha napigania kupata Mkoa mpya na Wilaya mpya ya Songwe sasa nimepata, sasa ni hapa kazi tu. Nitahakikisha mambo yanakwenda vizuri. Napenda vilevile nichukue fursa hii

kumpongeza Mheshimiwa Rais John Pombe Magufuli na Mheshimiwa Waziri Mkuu kwa kazi kubwa wanayoifanya katika nchi hii. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kipindi kifupi takribani kama miezi sita nchi imebadilika, hali ya hewa imebadilika kabisa Tanzania, tunaanza kuiona Tanzania yenye asali japo ndugu zetu hawa Wapinzani wao kama ambavyo wanaitwa Wapinzani hawana zuri, hawana dogo, wao kila kitu ni kupinga. Kwa hiyo, nawashauri Wapinzani mbadilike, hii nchi ambayo tulikuwa tunaitegemea ndiyo hii ya Tanzania nakumbuka kwenye Bunge la Kumi ninyi ndio mlikuwa watu wa kwanza kusema Serikali ni dhaifu, sasa leo Serikali siyo dhaifu, Serikali hii sasa ni imara, naomba mwendeele na ninyi kupongeza jitihada. (Makofi)

WABUNGE FULANI: Aaaah!

MHE. PHILLIPO A. MULUGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sasa nirudi katika hoja za wananchi wa Mkoa mpya wa Songwe na Jimbo la Songwe na Wilaya mpya ya Songwe. Tumepata Mkoa mpya, Mheshimiwa Waziri Simbachawene anajua hilo, lakini Mkoa huu mpya Mheshimiwa Simbachawene juzi ama jana wakati naangalia taarifa za habari kwamba, Mheshimiwa Rais ameteua ma-RAS katika kila Mkoa lakini Mkoa wetu wa Songwe tayari Mkuu wa Mkoa amesha-report ameshafika mama yetu Chiku Galawa, lakini sijaona pale kwenye list ya ma-RAS kwamba tumepata RAS naomba hilo Mheshimiwa Waziri ali-note asiweze kusahau. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali iweze kututeulia Katibu Tawala wa Mkoa haraka ili maendeleo vilevile katika Mkoa huu yaweze kwenda haraka sana. Vilevile bado na Wakuu wa Wilaya, Wilaya yetu hiyo mpya bado haina Mkuu wa Wilaya, nadhani hilo liko chini ya vetting na mnaendelea na taratibu hizo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama ambavyo nimesema daima mikoa mipya na wilaya mpya zina changamoto zake. Naomba Serikali pale mtakapokuwa mnaweka vipaumbele katika bajeti ya maendeleo, basi msisahau kuweka hizi halmashauri na Wilaya mpya pamoja na mikoa mipya kuweka kipaumbele, kwa sababu ukiangalia kama Halmashauri yangu mpya ya Songwe pale Makao Makuu ya Halmashauri maji ni tatizo na miundombinu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hakuna nyumba ya Mkuu wa Wilaya, hakuna nyumba ya Katibu Tawala, hakuna nyumba ya Maofisa wa Serikali, hakuna nyumba yoyote ya Kiserikali ambayo sasa wale viongozi wakija watakuja kuhamia pale maana yake Mkuu wa Wilaya atakaa hotelini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuliomba special fund milioni kama 403 tuletewe mapema ili tuanze maandalizi, lakini mpaka sasa hatujapata hizo fedha. Hizo fedha zingekuja kukarabati jengo ambalo liko pale Mkwajuni ili Mkurugenzi akija

aweze kupata ofisi, Mkuu wa Wilaya aweze kupata nyumba pamoja na Mkuu wa Mkoa pale Vwawa aweze kupata nyumba. Fedha hizo Mheshimiwa Waziri hatujapata mpaka sasa. Kwa hiyo, naomba jambo hilo lichukuliwe katika uzito wa namna yake.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini naomba vilevile nipongeze Kamati ya Mgao wa Mali pamoja na Watumishi katika Wilaya ya Chunya. Nampongeza sana kwanza Mkurugenzi dada Sophia Kumbuli alishirikiana sana na ile Kamati. Mimi mwenyewe nadhani *last week* hamkuniona hapa nilienda kuweka kambi pale Chunya kuhakikisha tunagawa mali vizuri, kugawa magari vizuri, kugawa watumishi vizuri wenye *career* mbalimbali ili kuona kwamba, Mkurugenzi anaweka mambo vizuri. Kwa kweli, yule mama amenisaidia sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kamati yetu ile tumefunga mjadala, Baraza la Madiwani limepitisha na jana *DCC* imekaa, imepitisha kwamba, tumegawa vizuri, kwa hiyo hakuna malumbano wala hakuna mambo mengine yoyote. Kwa hiyo naomba niseme kwamba, limeenda vizuri, sasa ni kazi ya *RCC* ikae ipitishie na Mheshimiwa Waziri atapata hiyo *document* waweze kutupatia *GN* namba haraka sana kwenye Halmashauri mpya ya Songwe. (*Makofi*)

Mheshimiwa Waziri, vilevile ningemwomba afanye ziara kwenye Halmashauri yangu hii mpya, aje pale Mkwajuni aliniambia hata wakati ule kwamba, atakuja Songwe. Naomba basi atembelee mkoa mpya pale Vwawa lakini vilevile afike na pale Mkwajuni jimboni kwangu aone jinsi hali ilivyo kwenye Halmashauri mpya ya Songwe, ataona ukubwa na umbali kutoka Kata moja mpaka Kata nyingine unakuta ni kilometa 30. Tumeomba kwenye Bodi ya Barabara kwamba, Kata zingine kutoka Kapalala mpaka Ngwala tungeomba zile barabara ziingie kwenye barabara ya Mkoa kuliko kuweka kwenye Halmashauri ambazo fedha zikija, zinakuwa ni kidogo, haziwezi kukidhi mahitaji ya matengenezo. Hiyo ndiyo changamoto yangu iliyopo huko kwenye Mkoa mpya na Wilaya mpya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nichangie jambo lingine kwenye upande wa Watumishi wa Halmashauri hasa ma-VEO na ma-WEO. Mimi wakati nafanya ziara kwenye jimbo langu kushukuru mwezi Februari nimekutana na changamoto, ukifika vijijini unakuta hakuna VEO, kwenye Kata hakuna WEO, lakini wanasema tuna barua ya Mkurugenzi amemteua Mwalimu Mkuu wa Shule ndiye anakaimu WEO ama anakaimu VEO.

Mheshimiwa Mwenyekiti, leo Mheshimiwa Waziri Mkuu kwenye hotuba yake amesema kwamba, sasa hivi mapato ya Halmashauri ama mapato ya ndani yatakusanywa na hawa viongozi ma-VEO na ma-WEO kwenye Serikali za Mitaa. Sasa je, tuanze kumtoa mwalimu darasani akakusanye mapato? Naomba suala la ajira la ma-VEO na ma-WEO lifanyiwe haraka ili wale

Wakurugenzi wapate vibali tuweze kuajiri haraka angalau vijiji vyetu viwe na viongozi hao ili wakusanye mapato kwa upande wa Serikali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba vilevile nichangie upande wa elimu. Mimi ni mwalimu *by professional* lakini elimu bure dhana hii nimeichukulia vizuri sana na wananchi wameshaanza kuelewa, lakini ningeweza tu kuishauri Serikali kwenye baadhi ya vipengele. Mheshimiwa Waziri, elimu bure inawafanya hata wazazi wasichangie hata madawati, elimu bure inamfanya mzazi asiweze hata kumnunulia mtoto wake sare, elimu bure inawafanya hata wazazi wasichangie hata michango ya UMISETA, elimu bure inawafanya wazazi waache hata kuchangia mitihani *mock*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimetoka Mbeya juzi tu hapa nilikuwa namuuliza Mwalimu mmoja wa shule ya *private* kwamba, hivi *mock* Mkoa wa Mbeya ama *mock* Wilaya ya Mbeya Mjini ama Vijijini ama Chunya, mnafanya lini? Wakasema mpaka leo hatujapata mwongozo wa mitihani hii ya mashindano ya *mock* kwenye Wilaya na Mkoa kwa sababu Serikali haina fedha. Zamani walikuwa wanachangia wao wenyewe wanafunzi kutoka kwenye mifuko ya wazazi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba Serikali kama kweli tumeshaanza kuibeba dhana ya elimu bure, basi fedha zile zijumuishwe pamoja na michango ya *mock* itafikia mahali shule za Serikali wataacha kufanya *real practical* kwa sababu hakuna hela. Sasa kama na shule zikianza kutokufanya *real practical* maana yake ndiyo tunaua sayansi kwenye shule za Serikali. Naomba Mheshimiwa Waziri hili walichukulie kiumakini sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama Mwalimu najaribu kushauri kwamba, tukikosa *mock* kwenye shule za Serikali ila tukawa na *mock* kwenye shule za *private* huwezi kufundisha bila ya kuwa na zile *academic competitions* ili angalau wanafunzi waweze kufanya vizuri. Kunakuwa na mashindano ya kitaaluma kwenye shule, sasa tumeyaua hayo halafu baadaye tunasema elimu bure, matokeo ya mitihani yakitoka unakuta shule zinakuwa labda hazijashika namba vizuri, halafu tunaanza kuongea tofauti.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba sana kwenye suala la elimu, *mock* iweze kufanyika. Mheshimiwa Waziri wa Elimu yuko pale, Mheshimiwa Waziri wa TAMISEMI na Naibu wake hebu jaribuni ili mliangalie, mimi nawashauri; pigeni simu kwa ma-REO wa nchi nzima msemi *mock* ipo mwaka huu, maana inaonekana *mock* haipo kwa sababu fedha hakuna. Fedha zile ambazo tunapeleka kwenye Shule za Msingi kama *capitation grants* hazitoshi kwa ajili ya matumizi ya shule, kununulia chaki, Mwalimu kufanya mikutano na mambo mengine. Kwa hiyo, hawana fedha za *mock*, hawana fedha za kufanya *real practical*, naomba hili mliangalie, mimi nawashauri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja, nisingependa dakika ziniishie, naomba ushauri wangu uzingatiwe. Ahsante sana. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Richard Mbogo, atafuatiwa na Mheshimiwa Joseph Mbilinyi.

MHE. RICHARD P. MBOGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Kwanza nimshukuru Mungu kwa kupata nafasi ya kuchangia, lakini pia niipongeze Serikali kiujumla kwa kazi ambayo wamefanya tangu walipoingia madarakani mpaka leo hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kuchangia upande wa TAMISEMI tunaelewa kabisa bajeti ya TAMISEMI ni triloni sita ambayo ni wastani wa asilimia 20.4 ya bajeti nzima ya Serikali. Kwa hiyo, inaonesha ni jinsi gani TAMISEMI imebeba mambo mengi ambayo yanafanya huduma za jamii na mambo yote kwa karibu sana na wananchi wetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na hayo kuna mambo ambayo ningependa kuchangia katika kuishauri TAMISEMI. Jambo la kwanza upande wa kilimo; mwaka jana wakati wa kampeni Mheshimiwa Rais aliahidi kushughulikia masuala ya wakulima kulipwa fedha zao taslimu badala ya kuendelea kukopwa na Vyama vya Misingi na hawa mawakala wa mazao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, tuiombe sasa, kwa kupitia Wizara yetu hii wamkumbushe au Wizara yenyewe ichukue wajibu wa kuliona suala hili kwa kushirikiana kiujumla katika Serikali waone wanalichukulia vipi. Tumekuwa na matatizo ya ruzuku, Serikali imejitoa, kwa namna nyingine tunaweza kusema maana bei za pembejeo zilipanda karibu mara mbili, sasa watu wetu wanakwenda kufanikiwa vipi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine katika masuala ya wakulima ni bajeti ambayo tunaomba iongezwe na mpango bora wa matumizi ya ardhi ili wakulima wetu waweze kupata maeneno mazuri yenye rutuba na kuweza kufanikisha masuala yote.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ni suala la elimu. Binafsi Jimbo langu la Nsimbo hatuna *A-level*, kwa hiyo, katika maombi yetu kwenye hii Bajeti tunahitaji tuwe na *A-level* maana shule za sekondari tunazo takribani tano. Kwa hiyo, tunaomba tupate hiyo sekondari. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika hotuba aliyotoa Mheshimiwa Waziri ameonyesha tuna vijiji vingi na vingi havina zahanati; mojawapo ni vijiji vilivyopo katika Jimbo la Nsimbo na tukizingatia kwamba Jimbo langu ni moja ya Jimbo

ambalo lilikuwa lina makazi ya wakimbizi wanaotoka nchi jirani ya Burundi, kwa hiyo, huduma za kijamii zinahitaji kuboreshwa zaidi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika yote hayo kuna jambo ambalo ni zuri sana na ni la muhimu katika maisha ya wananchi, ni kuhusu maji. Halmashauri yangu ilikuwa na bajeti mara ya kwanza shilingi bilioni 1.6 ya miradi ya maji. Serikali ilivyoshusha *ceiling* ikaenda shilingi milioni 703. Takribani wiki moja iliyopita *ceiling* imetoka shilingi bilioni 16 imeenda shilingi bilioni 14. Tumepewa *ceiling* mpya na *ceiling* hii inalingana na bajeti ya mwaka huu wa fedha 2015/2016. Maana yake hatuwezi kuajiri, hatuna miradi ya maendeleo ambayo mwaka huu haijatimizwa, imeingia kwenye bajeti mpya ya mwaka 2016/2017. Kwa hiyo, tunaiomba Serikali bora tupunguze fedha za maendeleo katika maeneo kidogo kama ya barabara na sehemu nyingine, lakini sehemu muhimu ya maji tuweze kuongeza fedha ili wananchi wetu wapate maji kwa sababu maji ni muhimu sana na ukikosa maji hayana mbadala. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nichangie suala zima ambalo lipo katika hotuba ya Mheshimiwa Waziri kuhusu mawakala kuondolewa asilimia 100 muda siyo mrefu ujao. Naomba ni-*declare interest* kwamba nina uzoefu kidogo katika eneo hilo, mimi mwenyewe ni wakala.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tatizo la dhana ya kuweka mawakala ilikuwa ni kudhibiti mapato ambapo watumishi wa Halmashauri zetu walikuwa wanayapoteza kwa njia mbalimbali; aidha, kwa kuwa na vitabu hewa au kubadilisha zile nakala kutoweka *copy*, ndiyo maana Serikali iliamua kuweka mawakala. Pia tumeona kwamba kuna tatizo katika kuweka mawakala hawa na kutumia hizi *electronic machine*, tumeona Mtwara na Arusha kulingana na kwa hotuba ya Mheshimiwa Waziri imeonesha *improvement* kubwa kwamba mapato yameweza kuongezeka.

Mheshimiwa Mwenyekiti, changamoto iliyopo kuna baadhi ya aina ya ushuru zitaleta shida sana. Kwa mfano, ule ushuru mdogo mdogo kwenye masoko, utatuletea taabu sana, maana yake itabidi tuongeze rasilimali watu kwa ajili ya kukusanya. Tuna ushuru mwingine wa mazao ya asili ya misitu, mazao ya biashara, mazao ya chakula na *movement* ya yale mazao, ndiyo maana katika hizi Halmashauri kuna mageti yanayofanya kazi saa 24, siku saba kwa wiki, mwezi mzima.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, maana yake, Halmashauri itabidi iajiri na tukiajiri zaidi watu tunaongeza gharama za *staff*, ndiyo hiyo mishahara na gharama nyingine ambazo zinahusiana na watumishi. Kwa hiyo, tuishauri Serikali, tunaunga mkono wazo hili, lakini tunaomba maeneo mengine ambayo kuna changamoto ya ukusanyaji, basi tuendeleo kutumia mawakala. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile tuna mfano dhahiri; kuna baadhi ya maeneo tumepeleka watumishi wetu wamekwenda kukusanya, unakuta makusanyo yanakuja tofauti na wakala alivyokuwepo. Kwa hiyo, japokuwa tutatumia hizi *electronic machine*, lakini tuangalie namna ya kuimarisha udhibiti wetu wa ndani yaani *internal control*, lazima tuimarishe. Yawezekana ushuru wa shilingi 5,000 mtu akamkatia shilingi 2,000; lakini kwa sababu ni ya kielektroniki na imejisajili kule TRA, sasa sisi tutaona tumedhibiti lakini kumbe kuna njia nyingine ambayo tutaendelea kuporwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ni suala la kiutendaji katika Halmashauri. Mfumo wa kuandaa hizi bajeti kwenye Halmashauri yetu unatuongezea gharama na tunashindwa kuboresha huduma za jamii. Mfano mzuri, Halmashauri yangu mwezi Februari posho za kulala nje na *movement* zote katika kuandaa hii bajeti wametumia shilingi milioni 29. Sasa Serikali imewekeza katika Mkongo wa Taifa, tuangalie katika kutumia teknolojia na katika *movement* za Halmashauri zote 181 ambapo wote wanakuja Dar es Salaam ndiyo wapewe zile *ceiling*, wanaingia gharama kubwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, kama uongozi wa Mkoa ndiyo huo wenyewe ulete zile Bajeti na Serikali itoe zile *ceiling* ambazo ndiyo zenye ukomo. Maana leo inatoa *ceiling* ya kwanza, siku nyingine tena *ceiling* ya pili, kwa hiyo, tunakuwa na *movement* nyingi za watumishi wetu kuja Dar es Salaam. Kwa hiyo, tunaomba sana Serikali ikitoa *ceiling* iwe imetoa ili watu wasiwe wanakuja Dar es Salaam mara kwa mara. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ni suala la kanuni za kudumu za Halmashauri, kwani zimekuwa zinakingana na miongozo inayotolewa na TAMISEMI. Kwa mfano, kuna mwongozo ulitoka takribani mwaka uliopita au mwaka juzi, unaelekeza Kamati za kudumu katika Halmashauri kama tatu, lakini kanuni inataja Kamati zote tano ni za kudumu. Sasa kipi kinafuatwa; kanuni za kudumu zilizopo au ni miongozo? Kwa hiyo, tuone ni jinsi gani iweze kuboreshwa. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la mwisho ni kuhusu fedha za majimbo zinagawanywa kwa kufuata masuala ya umaskini, idadi ya watu na ukubwa wa eneo. Kuna majimbo mengine ni makubwa lakini yana idadi ndogo ya watu, kwa hiyo, uwiano hapa hauendani kabisa. Bora tuondoe suala la ukubwa wa jimbo, tutumie idadi ya watu, hali ya umaskini ili kuwe na uwiano mzuri kwa kugawana hii rasilimali. Njia nzuri, tutumie hata ile *weighted average* ili Majimbo yetu yapate fedha kulingana na hali halisi iliyopo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, naunga mkono hoja na tunaomba sana bajeti yetu na kikubwa zaidi Halmashauri yangu ipandishwe bajeti yake kutoka shilingi bilioni 14 mpaka shilingi bilioni 18 ili tuweze kukidhi mahitaji katika Jimbo. Ahsante sana. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante kwa kujali muda na sasa anafuata Mheshimiwa Joseph Mbilinyi.

MHE. JOSEPH O. MBILINYI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana, *I am going to try to be polite today* ili nichangie kuona nchi yetu inaenda namna gani. Nitajikita kwenye masuala ya biashara; kubwa, kati na ndogo ambayo yana-reflect kwenye masuala ya ajira kwa namna moja au nyingine. Nitaanza na tatizo lililopo bandarini sasa hivi kwenye suala la mizigo kupungua.

Mheshimiwa Mwenyekiti, bandarini mizigo imepungua sana na nashukuru Mheshimiwa Waziri Mkuu amekuwa mfuatiliaji sana wa namna bandari ya Dar es Salaam inavyokwenda na naamini amebakiza *trip* mbili kwenda ataitwa Mr. Bandari. (Kicheko)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna tatizo bandarini ambalo nimelifanyia utafiti baada ya kuingiwa shaka na rafiki yangu mmoja dereva wa malori ya kwenda Congo. Huyu bwana alikuwa hana tatizo, anasafiri, anaishi maisha yake akifika Dar es Salaam ana gari yake, maisha yanaendelea kama kawaida hanisumbui, lakini eventually akaanza tabia ya mizinga. Haipiti siku mbili kaniomba 20,000 nikamwambia naomba tuonane, nikamwambia umefukuzwa kazi? Kasema sijafukuzwa kazi, lakini niko bench nina miezi mitatu toka Januari sijapata mzigo kwenda Congo. Ikabidi nifuatilie kwa namna zangu, nikagundua tatizo ni kitu ambacho kimekuwa *introduced* bandarini kinaitwa *single custom territory* hususan kwa mizigo ya Congo upande wa Katanga. Sasa hili limekuwa ni tatizo kwa sababu lina taswira ya siasa za ndani ya Congo.

MHE. HAWA A. GHASIA: Kuhusu Utaratibu Mheshimiwa.

MHE. JOSEPH O. MBILINYI: Mheshimiwa Mwenyekiti, utanilindia dakika zangu, *I said I want to be polite today*.

MWENYEKITI: Sawa, Mheshimiwa naomba ukae tusikilize utaratibu.

MHE. JOSEPH O. MBILINYI: Mheshimiwa Mwenyekiti, hii *single custom entry*...

MWENYEKITI: Mheshimiwa, naomba ukae tusikilize utaratibu kwanza.

MHE. HAWA A. GHASIA: Mheshimiwa Mwenyekiti, Kanuni ya 68, Mheshimiwa Mbunge anayezungumza, anazungumzia suala la bandari na *single custom territory* katika bajeti ya TAMISEMI na Ofisi ya Rais, inahusiana nini? Kwa sababu kama alitaka kuogelea, ilikuwa ni Ofisi ya Mheshimiwa Waziri Mkuu na siyo TAMISEMI na Ofisi ya Rais, Utumishi na Utawala Bora.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mbilinyi, unapokea taarifa hiyo?

MHE. JOSEPH O. MBILINYI: Hapana. Niendeleo Mheshimiwa Mwenyekiti?

Mheshimiwa Mwenyekiti, sipokei taarifa yake kwa sababu naishauri Serikali hapa, Waziri Mkuu yupo pale, *I am very serious* kwa sababu suala lolote linaloleta *impact* kwenye masuala la ajira lina-affect mitaa na hii ni Serikali za Mitaa; siyo tu kuchagua tu kusimamia vyoo vya *stand* na kadhalika, masuala ya ajira pia TAMISEMI inahusika *direct or indirect*.

Kwa hiyo, tunaposimama kuchangia hapa halafu mtu anasimama anataka kupata *point* kwa sababu Mbunge wa Mbeya Mjini anaongea, *that is wrong and very bad for the development of our country. (Kicheko/Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, hii *single custom territory* inaonekana tuliingia kisiasa kwa kuingilia siasa za ndani ya Congo katika masuala ya kukomoana. Jana mmeniona nimekaa muda mrefu na AG pale, nilikuwa najaribu kumpa hii picha kama mshauri wa Serikali ili tuangalie kwamba tunafanyaje kuondoa hili. Kwa sababu kwa kuzuia mizigo ya upande mmoja wa Congo wakati sehemu nyingine ya Congo, Kinshasa na wapi hawajakuwa *affected* na hii *single custom territory*, maana yake wale wafanyabiashara wa upande ule wa Katanga wakiona hapa panabana, wanachofanya wanahama bandari. Wamehama bandari, wameenda Beira, wameenda Mombasa; sasa hii ina-affect kwenye ajira ambayo Serikali za Mitaa watu wapo mitaani. *(Kicheko/Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ina-affect namna gani? Kwa hawa wafanyabiashara kuhama na kwenda Bandari za Beira mpaka Soweto - *South Africa*, kinachofanyika ni kwamba hata Makampuni yetu ya *clearing and forwarding* ambayo yanaajiri watu *around ten thousands* nafikiri au kati ya 6,000 na 10,000 hawa wote ajira yao inakuwa *shaken*. Ajira yao inapata madhara na ndiyo sasa inakuja mpaka kwa madereva wa malori ambao wanaendesha magari ya mizigo kwenda katika maeneo hayo ya Congo. Wanapokosa mizigo ina maana wanakaa *bench*. Ni familia zile ambazo zinakuwa zimepata madhara kutokana na hiki kitu; halafu mtu anasimama anataka ku-*interfere*. Malori yakikosa kazi mama ntilie wanakosa kazi humo katika barabara zote. Watarudisha vipi hizo hela za *TASAF* mnazopeleka mnasema sijui *VICOBA* wakope; watarudisha vipi kama hizo ajira zao zinakuwa *affected*? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia ukiacha zile *direct impact* kuna *indirect*. Mfanyabiashara wa Congo anapokuja kuchukua *container* zake kumi kutoka China anachofanya, kuna viwanda vyetu *local* hapa vinatengeneza mafuta ya kula; sisi wenyewe si tunakula mafuta sijui ya Malaysia siku hizi tunanunua *supermarket*; yale *local* yanayotengenezwa hapa na viwanda vyetu, akina Zakaria, wale Wacongo, akifuata *container* zake kumi anachukua na lita kadhaa za mafuta maelfu na maelfu ya mafuta kula anapeleka Congo na michele, viungo na viazi. Utasema utakavyosema. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, hawezi kwenda Beira au Mombasa kwenda kufuata *container* kumi halafu atoke tena kule aje Tanzania kununua mafuta ya kupikia au kuja kufuata viazi au kuja kufuata mchele. Kwa hiyo, haya mambo yana *multiply effect* kwa watu wetu katika masuala ya ajira. Kwa hiyo, tuangalie hii *single custom territory*, kwa sababu ninavyosikia katika uchunguzi wangu, ilikuwa ni katika kukomoana tu; siasa za ndani, utawala unataka kukomoa upande mwingine kwa siasa za Urais. Sisi hatutaki kuingia huko Waziri wa Mambo ya Nchi za Nje unaweza ukalifuatilia hili ukaona unawashauri vipi katika maeneo hayo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, viwanda vyetu vinadoda, lakini katika biashara nyingine ndogo na za kati pia nyingi zinakufa. Kwa hiyo, wakati tunashughulika huku na *big sharks* wakubwa wanaoishi kama malaika na wananchi waishi kama shetani. Hawa wanaoishi huku chini wanapata anguko kubwa sana kwa kadri biashara zinavyoanguka. Nitatoa mfano mmoja, juzi nilikuwa niko safarini nakuja Dodoma, nikalala pale Morogoro kwenye hoteli ninayolala. Nitangaze *interest*, na mimi najaribu kuingia kwenye biashara ya hoteli msije mkasema ndiyo maana. (Kicheko)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimelala katika ile hoteli, ina vyumba zaidi ya 45; nafika mimi na dereva wangu, sioni *porter*, nikasema *porter* yuko wapi? Wanasema Mheshimiwa tuna hali ngumu, hapa mnapoingia ni ninyi tu ndiyo mnalala humu ndani. Mimi na dereva wangu, nikasema kulikoni? Akasema Morogoro nzima biashara ime-*shut down* huduma. Sasa Morogoro ilikuwa ni eneo linalotegemea viwanda; viwanda vyote sijui Moproco, Moro Shoes vimekufa, imebaki biashara ya huduma (*hospitality*) kama hoteli, huduma sijui ya vyakula (*restaurant*), sasa vile vyote vinakufa pale Morogoro; hata hoteli ya Mzee Makamba Katibu Mstaafu,, itafungwa *very soon* na watageuza hosteli. Sasa huwezi kugeuza hoteli zote hosteli kwa sababu zile hoteli pia wamechukua mikopo, wale hawajajenga kwa *cash*, wana mikopo benki. Kwa hiyo, utakwenda ku-*affect* hata mabenki katika *system* ya mikopo. Sisi wengine tunaoenda kuchukua mikopo tutapata taabu kupata mikopo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa hii yote ni kwa ajili ya nini? Eti mmefuta semina, sijui mmefuta warsha; tatizo siyo semina na warsha. Tatizo ni pale Mheshimiwa Waziri unaposahau bahasha Dar es Salaam halafu unaagiza V8 (gari) liilete na dereva na wasaidizi wanakuja Dodoma wanakaa wiki; hilo ndiyo tatizo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa mnaposema hakuna warsha, hata zile zilizokuwa zinaandaliwa chini ya *UNDP* sijui na Mashirika mengine watu wanaogopa kuzi-*implement*; sasa madhara yake ni kwamba siyo tu majadiliano ya uendeshaji nchi hayafanyiki, lakini pia madhara yanakwenda kwenye huduma na moja kwa moja tunapata madhara kwenye ajira za watu wetu. Kama mfano nilioota wa Morogoro, kwa hiyo, hili tuliangalie kidogo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la *TBC* halafu nawaona sana *Team Lowassa* wenzetu wengi tu wanavyojitahidi kunyanyuka nyanyuka, nasikia wameambiwa watahughulikiwa; sasa kila mtu akisimama anasimama na sisi, hatupumui ili kwamba ajisafishe. Kama ulibugi, umebugi tu utahughulikiwa. Maana yake kila mtu akisimama mnamtaja *Lowassa* leo humu. Aliwaambieni akimaliza siasa anakwenda kuchunga ng'ombe, mnataka arudi au mnaogopa kivuli? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi niseme tu suala la *TBC*; haya yote niliyoyasema matatizo ya ajira na kadhalika ndiyo kinachoendelea huko chini kama hamwambii Mheshimiwa Rais. Sasa mkiacha sisi humu tuonekane tunawaongelea, wananchi wanapata *relief*, wanapumua. Wakipumua wanajua hili suala linaongelewa litahughulikiwa hata mkipita miaka mitano tena bila kulishughulikia lakini angalau tunawasaidia, kuwatuliza wananchi kuliko kuwaacha katika sintofahamu; hawajui ndani humu mambo yao yanayojadiliwa ni yapi, matokeo yake huko nje kutakuja kulipuka ndugu zangu. Sitaki kuchafua hali hewa kama mnavyosema. (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Mbilinyi, sasa anafuata Mheshimiwa Lucy Magereli. Hayupo? Tunaendelea na Mheshimiwa Masoud Abdallah Salim.

MHE. LUCY S. MAGERELI: Mheshimiwa Mwenyekiti nipo. Naomba nikushukuru sana kwa kunipa fursa kuchangia. Niwie radhi kuwa nimeisikia sauti yako kuwa ningekuwa *next*, lakini ni suala jema.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa mapaji mengi, lakini kwa kujaaliwa fursa ya kuwepo hapa leo ili na mimi nitoe mchango wangu katika Wizara iliyoko mbele yetu.

Naomba kabla sijaendelea niungane na nimpongeze sana Mheshimiwa Mama Janet Mbene, kwa kweli mchango wako nimekusikia wakati wote uliposimama, uliiongelea ajenda ambayo na mimi ningetamani sana tuendeleo kuiangalia kwa nguvu. Niulize tu kwa Mawaziri wahusika, Wizara ya TAMISEMI na Utumishi na Utawala Bora kwamba *where is the woman?*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Koffi Annan aliwahi kusema *“There is no tool for development more effective than empowerment of a woman.”* (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, *there is no tool for development more effective than empowerment for a woman.* Sasa nimezitazama hotuba, nimekwenda mbele, nimerudi nyuma, nimesikitishwa na namna ambavyo tunapewa *empty promises*. Mnafahamu *population* ya wanawake Tanzania ni kubwa, lakini kwenye elimu mmetuambia ni bure, lakini katika uhalisia hiyo elimu bure haina mkakati. Sasa tunapita *around the bush* kutafuta *means and ways* ya kui-*subsidize* hiyo elimu bure katika utaratibu ambao tulikuwa hatujajipanga; lakini bado katika hilo suala la elimu hata nilikopitia, swali langu lilibakia lile lile, *where is a woman?* (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumekwenda kwenye afya, nikatamani niwaulize, kwenye bajeti ambayo imekuja mbele yetu kimsingi imekuwa ya jumla na kwa jinsi hiyo inaendelea kuniacha niendeleo kuuliza, *where is the woman?* Afya ya mwanamke, afya ya uzazi kwenye ripoti ya mpango nimeona mnasema vifo vya akina mama eti vimepungua kutoka 450 na kitu kuwa 410, kwa kuvipunguza vifo hivyo kwa idadi tu ya akina mama 30 hivi kutoka kwa akina mama 100,000 wanaojifungua, siyo jambo la kujisifia hata kidogo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimesikitika mmelitoa *with pride* kabisa ndani ya ripoti mnasema vifo vya akina mama wanaojifungua wakati wa uzazi vimepungua; lakini fikiria ni uchungu kiasi gani eti akina mama mia nne na kitu wanakufa kati ya akina mama 100,000 wanaoingia kujifungua, halafu tunataka kusema *it is an achievement. It is not! Where is the woman?* (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, mtaalam mmoja aliwahi kusema *you need a sense of history to know how to handle the future.* Kama historia tuliyoibeba katika maisha yetu haijaweza kutuelekeza namna gani *future* yetu inaweza kwenda, ni dhahiri kabisa kwamba kwa sababu leo niliamua ku-*centre* hapo niwaeleze ya kwamba akina mama wamelia kwa muda mrefu, wamelia katika *labor rooms* wakati wakijifungua, wamelia kule jikoni ambako wanapika na kuni mbichi, moshi unawaumiza. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, wanawake wamelia sana wanaposafiri kilometa nyingi kwenda kutafuta maji, wanawaacha watoto wao wadogo nyumbani, wanarudi wanakuta wameunguzana moto wakati wakijaribu kupika uji kwa sababu mama amechukua muda mrefu kwenda kutafuta maji; akina mama wamelia sana wanapolima mazao yao halafu yanakosa masoko; yakipata masoko yanapata masoko ya ajabu ajabu, wanakopwa, wanaibiwa na wachuuzi huko vijijini. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, akina mama wamelia sana vijana wao walipomaliza shule wakakosa ajira ya uhakika, wakarudi mitaani wakawa vibaka, wamechomwa moto kwa sababu Serikali haijaandaa mpango maalum wa kuwasaidia vijana. Imewaacha akina mama wakilia na kulia. Akina mama wamelia sana wanaume zao walipoondoka vijijini wakawaacha peke yao na watoto, wakaenda mjini kuhangaika kutafuta ajira kwa sababu kilimo hakilipi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, mnasema 80% ya Watanzania ni wakulima, lakini mmeshindwa kabisa kulitazama suala hilo katika mkakati ambao ni mahsusi. Mimi sitaki kwenda huko, nataka kuwauliza, *where is the woman?* Bei ya bidhaa inapopanda; jana niliongea na mama yangu ananiambia mwanangu sasa sukari hapa kwetu ni shilingi 2,500, nikamwambia mama vumilia. Eeh, 2020 bei itashuka, hamna matatizo. Akina mama wamelia sana. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa naomba Waziri wa TAMISEMI na Waziri wa Utumishi na Utawala Bora wanisaidie kulia na akina mama hawa kwa sababu maisha yao hata wakienda kujifungua wanakokotwa na mikokoteni ya ng'ombe, wanapelekwa katika zahanati ambazo hazina huduma za kutosha; wakijifungua watoto wao wanafariki kwa sababu ya upungufu wa huduma; nilimsikia Mheshimiwa Malapo asubuhi anasema zahanati haina maji. *Imagine mwanamke anayekwenda labor ward halafu hakuna maji, halafu utamwambia kufariki mtoto wako ni bahati mbaya. Bahati mbaya kwao tu, akina mama tu au na kwa wengine?*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumekwenda kwenye janga kubwa la madawa ya kulevya, *our youths are frustrated. We have a lot of miserable children around the streets* na hili lote linatokea kwa sababu mipango ya Serikali haijamtazama mwanamke kama mwanamke. Nataka kuuliza tena katika bajeti zenu na katika mipango yenu, *where is the woman?*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mtaalam mmoja kutoka Singapore aliwahi pia kusema naomba nirejee, *when women thrive, all the society benefits and succeeding generation are given a better start in life. You guys have gone through the same process.* Ninyi wote mko na akina mama zenu, mlizaliwa.

Sasa naomba ukiwa Waziri wa Fedha na Mipango, ukiwa Waziri wa TAMISEMI, Afya na kadhalika usifikiri ya kwamba hakuna mama yako, shangazi yako, dada yako kijijini ukafikiri mipango hii tu inaweza kwenda bila kumtazama mwanamke katika jicho lenye uhakika, halafu ukadhani unakwenda kufanikiwa. *When women thrive all the society benefits and succeeding generation are given a better start in life. What are we doing to give our succeeding generation a better start in life? Where is the woman? Where is the woman katika haya tunayoyafanya? (Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunakosea sana kama Taifa kuwaacha nyuma wanawake. Viwanda vidogo vidogo ni suala ambalo kwa kweli mnapokwenda kwenye mkakati wa viwanda lingekuwa limewatazama wanawake, ndiyo watu wenye *commitment*, ndiyo watu ambao wangezalisha malighafi ambazo zingesaidia viwanda vikubwa; lakini mmeyaweka *in general*. Kwa hiyo, naomba Mawaziri wanaohusika kwenye hili, tukienda kwenye hitimisho mnisaidie. Naomba mjibu hili swali, kwa sababu *nobody can ever stay here and say he never recognize a woman in his life or in her life.*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuambieni kwamba suala la umeme wa REA, mlipoona ni kazi nyepesi sana kufikiri ya kwamba ni mradi ambao mnatakiwa kubeza baada ya zile fedha za MCC kukatwa, mkadhani ni sawa sawa; akina mama wanapika gizani, akina mama wanaungua na mkaa na moshi. Hilo ndiyo jambo ambalo mnetakiwa kuliweka mbele ili hatimaye mwanamke apate ahueni. *Aki-smile, you guys all smile. Make a woman smile. There is no life without a woman in this world man. Tukubaliane hivyo. Where is the woman? (Kicheko/Makofi)*

MBUNGE FULANI: Wape!

MHE. LUCY S. MAGERELI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ningetamani sana neno langu live sheria halafu niwalazimishe kufanya ninayotaka.

MBUNGE FULANI: Anasoma!

WABUNGE FULANI: Anasoma nini? Hasomi!

MHE. LUCY S. MAGERELI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa sababu naona muda wangu umekwisha, lakini naomba Waheshimiwa Mawaziri wanjibu, *where is the woman in your plans?*

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa. Tunaendelea na Mheshimiwa Masoud Abdallah Salim.

MHE. MASOUD ABDALLAH SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru awali ya yote nichukue nafasi hii kumshukuru Mwenyezi Mungu *Subhanahu-wa-ta'ala* amenijalia uzima na afya njema, nikapata nafasi au fursa ya kuchangia machache kwenye hotuba hizi mbili; hotuba ya Mheshimiwa George Boniface Simbachawene na Mheshimiwa Angellah Kairuki.

Mheshimiwa Mwenyekiti, awali ya yote, nataka nimkumbushe ndugu yangu Mheshimiwa Nape Moses Nnauye, wakati akitoa maelezo kwamba Bunge lililopita tulipitisha sheria kwamba Bunge hili lisioneshwe *live*, watu waliokwambia walikudanganya. Siyo kweli, ulikuwa ni uongo wa mchana kweupe bila giza. Hakuna mahali iliyopita hata mara moja kwamba ilifika wakati sisi kuna taarifa hiyo ilipita, hilo la kwanza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, la pili, nashukuru sana kwa mujibu wa kitabu cha Mheshimiwa George Boniface Simbachawene ukurasa wa 74, ameelezea mambo yafuatayo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, la kwanza, ufuatiliwaji wa taarifa za fedha juu ya Mdhidhi na Mkaguzi wa Hesabu za Serikali; pili, Utawala Bora.

Mheshimiwa Mwenyekiti...

MHE. MASOUD ABDALLAH SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti,...

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO: Kuhusu Utaratibu.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Masoud, naomba ukae tusikilize utaratibu.

KUHUSU UTARATIBU

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO: Mheshimiwa Mwenyekiti, nimesimama mbele yako kuzungumzia jambo linalohusu utaratibu na ni kwa mujibu wa Kanuni ya 63(1) mpaka ya (4) ambazo kwa ujumla wake zinaelezea utaratibu endapo itatokea mmoja kati ya Wabunge ndani ya Bunge lako atakuwa amesema uongo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kimsingi kanuni hizi kwa ujumla wake zinaelezea utaratibu wa *burden of proof*, kwamba endapo Mbunge atasema mwenzake amesema uongo, basi yeye anapaswa kulieleza Bunge bila mashaka kwamba ni uongo upi uliosema na yule Mbunge aliyekuwa amesema; na sasa Mheshimiwa Masoud ambaye alikuwa akizungumza kabla sijasimama kusema hapa amemu-accuse Mheshimiwa Nape Moses Nnauye kwamba amesema uongo wa mchana kweupe hapa Bungeni.

Hivyo naomba kwa mamlaka yako umtake Mheshimiwa Masoud athibitisha uongo wa kwamba Mheshimiwa Nape Moses Nnauye amelidanganya Bunge mchana kweupe kwa mujibu wa matakwa ya kanuni hiyo ya 63(1) mpaka ya (4). *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kuwasilisha. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Sawa. Mheshimiwa Masoud tuendeleo, utatoa baadaye uthibitisho huo. *(Makofi)*

MHE. MASOUD ABDALLAH SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kutokana na tabia hiyo nzuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niende moja kwa moja kwenye ripoti za Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ambapo kwenye kitabu cha Mheshimiwa George, Waziri huyu ameelezea.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuwa kuna tatizo kubwa ukiangalia ripoti ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali; Serikali Kuu ukurasa wa 304 imeeleza kilio, deni ambalo Tanzania tunatakiwa tulipe la shilingi bilioni 90 juu ya Shirika la Ndege la Tanzania (ATCL) kulipa kampuni ta China ya *Wallys*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hili ni jipu la kwenye kichogo au kisogo, kwa maana nyingine jipu hili halionekani. *ATCL* iliingia mkataba na kampuni ya *Sonangol* kutoka China katika miaka iliyopita kwamba ingeleta ndege saba, tano zikiwa aina ya *airbus* na ndege mbili ndogo. Baadaye kampuni hii ya Kichina ya *Sonangol* ilimtaarifu kampuni mwenzake ya *Wallys* kwamba iweze kuleta ndege hapa Tanzania, lakini nini ambacho kilitokea? Ndege iliyofika ilikuwa moja tu aina ya *airbus* na ndani ya hapo ndege hiyo ilipofika hapa Tanzania ilikaa kwa muda wa miezi sita kwa sababu ndege hiyo ilikuwa ni mbovu. Baadaye hiyo ndege ikachukuliwa mkaipeleka Ufaransa; kufika Ufaransa ndege hiyo mpaka leo haijarudi. Ndege hiyo iko wapi Serikali? Mtuambie ndege hiyo mpaka leo iko wapi? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kubwa zaidi kufika Ufaransa ndege hiyo ilipakwa rangi nyingine kwa nchi ya Guinea na rangi tunaambiwa iliyopakwa hatuelewi kama ilikuwa ni ya kijani au manjano, hatuelewi. Baadaye mtatuambia; lakini ndege hiyo ilipakwa rangi nyingine na ndege hiyo mpaka leo haikurudi, lakini cha kujjuliza ni kitu gani? Ni kwa nini kulikuwa na uharaka mkubwa kupita kiasi katika mikataba hii? Ina maana tunadaiwa shilingi bilioni 90 hivi sasa. Hilo ni jipu kubwa, kwa nini mnalifumbia macho? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa hivi tunaposema sisi upande huu wa pili tunaambiwa kwamba ninyi mnapinga hiyo ndiyo ripoti ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa mwaka wa fedha ulioisha Juni 30, 2015 kwenye Serikali kuu ukurasa wa 304. Hilo ni jipu, tumbueni au ni upele hamwezi kuukuna. Wahusika wapo, Mheshimiwa Waziri Simbachawene kwa nini hadi leo walioko Hazina, walioko ATCL hakuna hata mmoja aliyelizwa? Kwa nini? Tunaambiwa tulipe sisi shilingi bilioni 90.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama hilo halitoshi, nenda kwenye ukurasa wa 282 ambapo inaeleza juu ya wizi, ubadhirifu na ufisadi mkubwa kabisa. Ripoti inaeleza kwenye Sekretarieti ya Mkoa wa Dodoma ambapo mwenyewe Mheshimiwa Waziri ndipo anapotoka, kuna ufisadi, wizi na ubadhirifu wa shilingi bilioni 912 kwa mambo yafuatayo; hilo ni jipu au ni upele au ni uvimbe? Mtasema wenyewe.

Mheshimiwa Mwenyekiti, la kwanza, sikiliza kwa makini sana; kuna salio ya shilingi 571,498,633 la vifaa vya dawa, mafuta na vifaa vingine vinavyotumika mara kwa mara havikuingizwa kwenye taarifa za fedha; ufisadi wa kwanza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wa pili, kuna mali zenye thamani ya shilingi 209,809,780 zilizidishwa kwa taarifa za fedha na hakuna marekebisha yaliyofanywa; ubadhirifu wa pili Mkoa wa Dodoma kwenye Makao Makuu ya Chama cha Mapinduzi, hapa hapa mchana kweupe.

La tatu, kuna matumizi yaliyolipwa zaidi kwa shilingi 131,049,085 kama madai ya mwaka 2014/2015 yameingizwa kwa malipo mengineyo; ufisadi mwingine.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wanaosema sisi tunapiga kelele, tunapinga kila kitu, hatupingi kila kitu, tuna ushahidi wa ripoti za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, inaonesha kuna wizi, kuna ubadhirifu, ufisadi wa kutisha na hii ni Serikali ya Chama cha Mapinduzi. Sisi tukasemee wapi wakati Serikali ndiyo ninyi? Tutasema hapa hapa kweupe wala hatuvumilii. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kingine haya yamekuwa ni mazoea. Mimi nikiwa Mbunge wa Bunge la Nane kuanzia mwaka 2001 hadi mwaka 2005 jumla ya fedha ambazo zilisababishwa na wizi, ubadhirifu na ufisadi ilikuwa shilingi bilioni 4,403; watu waliopelekwa mahakamani ilikuwa ni 321; lakini cha kustaajabisha walipofika mahakamani waliambiwa kwamba wahusika hawa hawana kesi, wametoroka. Aliwatorosha nani? Walitoroka kwenye vyombo vya dola. Sasa hili ni tatizo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwaka 2006 shilingi bilioni 2.3; mwaka 2007 shilingi bilioni 3.5; mwaka 2008 shilingi bilioni 3.1; mwaka 2009 shilingi bilioni 11.1; mwaka 2010 shilingi bilioni 12.9; wote huu ni ufidadi wa kutisha unaofanywa na Serikali ya Chama cha Mapinduzi. Sisi tukayaseme wapi haya? Leo tunapoelezea mambo kama haya watu hawako *serious*, umakini wa Serikali uko wapi? Lazima tuyaseme haya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, utawala bora uko wapi? Tumekuwa tukisema mambo mengi ya msingi; leo hii ukiangalia manyanyaso ambayo yanatokea kwa watu wetu kule Tumbatu; na naomba nisome kwenye Ibara ya 13; "Watu wote ni sawa mbele ya sheria na wanayo haki bila ubaguzi wowote kulindwa na kupata haki sawa mbele ya sheria." Wananchi wa Tumbatu makosa yao ni nini? Unguja wamekuwa nyumba zao zikitiwa moto, hawana pa kushitaki. Lolote wanalolifanya wao kwao ni baya. Tatizo la Tumbatu ni kitu gani?

Mheshimiwa Mwenyekiti, watu hawa ni lazima nao walindwe. Inakuwaje leo watu wetu hawa wa Tumbatu kila siku wananyanyaswa na baadhi ya watu ambao wanajulikana lakini hakuna hatua. Nakuomba sana Mheshimiwa Waziri wa Mambo ya Ndani, fanya ziara yako uende Tumbatu. Hali hairidhishi. Hili ni jambo kubwa sana na nadhani Mheshimiwa Waziri wa Mambo ya Ndani utalichukua.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine, tuje kwenye mafao. Ni mara kadhaa ambapo inaonekana kwamba mafao ya wastaafu wakati wa kupata haki zao wanapunjwa na hili ni tatizo kubwa. Sasa inakuwaje leo mnasema kwamba kwa mujibu wa ripoti iliyomaliza juzi mwaka 2015 kati ya majalada 1,683 wastaafu 200 wamepunjwa shilingi 385,304; je, hamjui kukokotoa? Angalieni ripoti ya Mkaguzi na Mdhambi Mkuu wa Hesabu za Serikali ukurasa wa 99, kwa nini mwapunje na kwa nini msiwazidishie?

Mheshimiwa Kairuki, kwa nini msiwazidishie? Sasa huu ni ufidadi au siyo ufidadi? Mnawapunja, lakini watakapokufa wastaafu wale wengine ambao wana heshima zao mnakwenda pale na risala ya kutoa machozi ya uongo mtupu kweupe mchana, Marehemu alikuwa hodari, shupavu, jasiri mwaminifu na mtiifu; yeye atakumbukwa, atathaminiwa, mbona walipokuwa hai hamkuwathamini mliwapunja ninyi? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu ufidadi wa kutisha ni wa Serikali ya Chama cha Mapinduzi, kama hata wastaafu hamwathamini pia mnawapunja...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Masoud muda wako umeisha, naomba ukae. Mheshimiwa Masoud naomba ukae muda wako umemalizika.

Tunaendelea, sasa tunakwenda na Mheshimiwa Amina Makilagi, atafuatia Mheshimiwa Oran Njeza na baadaye Mheshimiwa Lolesia Bukwimba.

MHE. AMINA N. MAKILAGI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana kwa kunipa nafasi na mimi niweze kutoa mchango wangu katika hoja hizi mbili ambazo zipo mbele yetu za Ofisi ya Rais, TAMISEMI na Utumishi wa Umma.

Awali ya yote napenda nichukue nafasi hii, kumshukuru Mwenyezi Mungu, Mungu muweza wa yote, aliyenipa nafasi kuweza kusimama na kutoa mchango wangu katika Bunge lako hili Tukufu. Naomba nianze kabisa kwanza kumpongeza sana Rais wetu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kazi kubwa anayoifanya ya kutekeleza Ilani ya Chama cha Mapinduzi, kwa kiwango cha hali ya juu sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda nichukue nafasi hii kumpongeza Rais kwa masuala machache yafuatayo:-

Nitaanza kusema kwamba, nianze kumpongeza Rais kwa jinsi alivyounda hizi Wizara mbili, Wizara ya TAMISEMI na Wizara ya Utumishi na jinsi alivyozipanga na kuhakikisha Wizara hizi zinakuwa chini yake, nimpongeze kwa kuwachagua Mawaziri mahiri, Mheshimiwa Angellah Kairuki, na mwenzake Mheshimiwa Simbachawene. Hakika Mawaziri hawa wana weledi mkubwa, wanafanya kazi kwa uaminifu mkubwa, ni watendaji ambao ni wachapakazi na kwa kweli tuna imani nao. Ukweli umedhihirisha jinsi walivyoandaa hotuba zao, na jinsi ambavyo wameziwasilisha kwa kwelie napenda nichukue nafasi hii kuwapongeza.

Vilevile nimpongeze Rais kwa jinsi alivyoanza, kuhakikisha anapunguza na kumaliza tatizo kubwa sana sugu la mishahara hewa katika nchi yetu ya Tanzania. Ni ukweli usiopingika mara tu baada ya Rais kuchagua Wakuu wa Mikoa aliwapa siku 19 wahakikishe wanabaini watumishi hewa, lengo likiwa ni kuhakikisha fedha zilizokwenda kwenye mishahara hewa ziweze kwenda kwa wananchi.

Naomba nichukue nafasi hii kumpongeza sana Rais, kipekee niwapongeze sana Wakuu wa Mikoa kwa kazi njema wanayoendelea kuifanya kuhakikisha wanabaini wafanyakazi wote hewa ili fedha itakayokuwepo iweze kwenda kwenye miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nichukue nafasi hii kumpongeza Rais jinsi anavyobana matumizi, katika uendeshaji wa Serikali, ni ukweli usiopingika kwanza amechagua Baraza dogo, vilevile hata yale matumizi yasiyokuwa na tija Mheshimiwa Rais ameyabana, ninaomba aendelee kufanya hivyo ili kuhakikisha fedha zile ambazo zilikuwa zinatumiwa katika matumizi ya kawaida ziweze kuelekezwa kwa wananchi na hasa katika masuala mazima ya maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninampongeza Mheshimiwa Rais kwa kweli kwa utendaji wake bora, amesimamia nidhamu ya watumishi na uwajibikaji katika Serikali yake aliyoiunda. Ni ukweli usiopingika tangu ameingia madarakani wafanyakazi wote nchini wameonesha uwezo mkubwa kufanya kazi kwa kuwajibika, wanawahi kazini, wameendelea kuwa waaminifu, wanafanya kazi kufa na kupona ili kuhakikisha dhamira ya Mheshimiwa Rais inakutekelezeka.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninachoweza kusema wale wote wanaobeza juhudi za Rais naomba Watanzania tuwapuuze kwa sababu ndiyo kawaida yao, maana kila siku wanaamka na jipya, tulipokuwa kwenye Serikali ya Awamu ya Nne walisema Serikali hii siyo sikivu, Serikali imechoka, Serikali ina watu wapole sana; amekuja Dkt. John Magufuli, ameanza kazi leo wameanza kulalamika. Naomba wananchi muwapuuze na Dkt. John Pombe Magufuli endelea kuchapa kazi, akina mama na Watanzania tuko nyuma yako na ninapenda kuwathibitisha Watanzania na Wabunge wenzangu kwamba kabla ya kuja hapa nimetembea zaidi ya Mikoa tisa wananchi wanasema kama kura zingepigwa leo ushindi wa CCM kwa nafasi ya Rais, Wabunge na Madiwani ungekuwa zaidi ya asilimia 100. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, wananchi wanasema, hata wale ambao hawakumchagua Mheshimiwa Magufuli, wanatamani uchaguzi ungerudiwa leo na hata wale ambao hawakumchagua wanajuta, wanasema turudie uchaguzi leo ili wampigie kura zote Dkt. John Pombe Magufuli.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niungane na Dkt. Rweikiza alisema ukiona kule watu wanaanza, ukiona wanafanya jambo halafu wapinzani wanapiga kelele umewabana pabaya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Dkt. Magufuli endelea tuko nyuma yako na nakuomba endelea kutumbua majipu na hata yale yaliyosababisha mishahara hewa na mengine yako humu ndani na ndiyo maana mengine yalikingia ili nchi yetu ipate tija, kwa maendeleo yetu...

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Taarifa!

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mbunge, naomba ukae ili Mheshimiwa Makilagi aendelee jamani.

MHE. AMINA N. MAKILAGI: Mara baada ya kusema hayo napenda niendeleo kumwomba Mheshimiwa Rais asisikilize porojo na propaganda zozote kwa sababu suala zima la mihemko huwa lina wakati wake na mihemko ina mwisho wake.

MBUNGE FULANI: Mwenyekiti taarifa!

MWENYEKITI: Mheshimiwa Makilagi naomba ukae tusikilize Taarifa.

TAARIFA

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana kwa kuniona nasimama kwa Kanuni ya 68(8) nilikuwa napenda kumpa taarifa mzungumzaji, kuhusiana na alichokisema kwamba hata uchaguzi ungerudiwa kesho, CCM ingeshinda kwa asilimia 100, mfano dhahiri umejitokeza Arusha kwenye marudio ya uchaguzi wa Serikali za Mitaa. *(Makofi)*

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mitaa saba iliyorudiwa Arusha matokeo ni kama yafuatavyo; Kata ya Kati CCM imechukua, Mtaa wa Makao Mapya Kata ya Usunyi CCM imechukua, Mtaa wa Uyuwuni Kata ya Sombetini imechukua, CCM imechukua mitaa minne na CHADEMA mitaa mitatu na Arusha ni Kambi ya CHADEMA. Ahsante.

MWENYEKITI: Mheshimiwa naomba ukae.

MBUNGE FULANI: Mitaa minne kati ya mingapi utuambie, Babati mbona hamsemi tumewaburuza?

MWENYEKITI: Mheshimiwa Amina endelea.

MHE. AMINA N. MAKILAGI: Mheshimiwa Mwenyekiti, taarifa nimeipokea na huo ndiyo ukweli, wataisoma namba, mara baada ya uchaguzi huo sasa...

MJUMBE FULANI: Mwongozo wa Spika!

MWENYEKITI: Waheshimiwa jamani naomba utulivu, naomba tumpe nafasi Mheshimiwa amalizie wakati wake.

MHE. AMINA N. MAKILAGI: Mheshimiwa Mwenyekiti, mara baada ya utangulizi huo naomba nijielekeze kutoa mchango wangu katika maeneo machache ambayo nimeyachagua na kuyatilia mkazo kama ifuatavyo; pamoja na kuipongeza Serikali ya Chama cha Mapinduzi ya kupeleka fedha kwa ajili ya mifuko ya wanawake na vijana asilimia kumi kwa ajili ya vijana na wanawake, na mkakati uliopo kwenye ilani ya Chama cha Mapinduzi, wa

kupeleka shilingi milioni 50 katika kila mtaa na kila kijiji, naomba kutoa ushauri ufuatao:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la kupeleka asilimi kumi ya vijana na wanawake, kwenye baadhi ya Halmashauri imekuwa ni kitendawili, bado kuna baadhi ya Halmashauri hapa nchini na Manispaa na Miji na Majiji agizo hili hawalitekelezi kikamilifu, ombi langu nilikuwa naomba Mheshimiwa Waziri atakaposimama hapa mbele yetu, atuambie hivi suala la kupeleka asilimia kumi kwa ajili ya vijana na wanawake ni la hiari, ni la kisheria, ni la utaratibu gani, na kama ni la kisheria ni kwa nini Halmashauri, Manispaa na Majiji hawatengi fedha kama ilivyokusudiwa na Serikali yetu? Nitapenda Mheshimiwa Waziri atakapokuwa akihitimisha hotuba yake, atuambie kama jambo hili siyo la kisheria, je, yeye kama Waziri ambaye ameaminiwa na Mheshimiwa Rais ana mkakati gani kuhakikisha, anaileta hii sheria hapa Bungeni ili tuweze kutunga hiyo sheria itakazozibana Halmashauri, Majiji na Miji ambayo hawatengi asilimia kumi ya vijana na wanawake.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nasema hivyo kwa sababu wanawake wa vijijini, wanawake wa mijini, wanavikundi vya VICOBA, wanavikundi vya ujasiriamali, wana SACCOS lakini Halmashauri zetu na Miji yetu bado wanafanya mzaha katika kupeleka fedha zao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niishauri Serikali, katika ule mkakati wa kutekeleza Ilani ya CCM ya kupeleka shilingi milioni 50 kila kijiji na shilingi milioni 50 kila mtaa, naomba kabla ya Bunge hili halijaisha tunataka kuona fedha hizo, nataka tuone fedha hizo hata kama zinapitia kwenye Serikali za Mitaa, hata kama zitapitia Benki ya Wanawake, hata kama zitapitia Benki ya NMB, hata kama zitapitia kwa Wizara yenyewe ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia na Watoto, hata kama zitapitia kwenye Mfuko wa Vijana, tunaomba fedha hizi, kabla ya Bunge hili halijafungwa, Waziri wa Fedha aje hapa mbele yetu atuambie fedha hizi ziko wapi, tuziangalie katika kitabu hiki ziko wapi, na zianze kupelekwa vijijini kama ambavyo zimekusudiwa ili wanawake na vijana wa Tanzania waweze kunufaika na mpango huu wa Chama cha Mapinduzi kwa sababu Chama cha Mapinduzi kimedhamiria kuwaondoa katika umaskini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nijielekeze katika masuala mazima ya maslahi ya wafanyakazi. Wafanyakazi wa Tanzania, wamekuwa wakifanya kazi nzuri sana ya utendaji kazi katika nchi yetu, hata haya matunda tunayoyaona mazuri ya utekelezaji wa ilani ya CCM, wafanyakazi wa Tanzania wana mchango mkubwa. Ombi langu katika kupeleka mishahara ya wafanyakazi, ile Bodi ya Tume ya Mishahara iangalie uwiano, tusipishane sana, unakuta Mbunge anapata mara mbili, unakuta kiongozi wa shirika anapata mara tatu, lakini huyu karani, huyu dereva, huyu askari polisi, huyu nesi, huyu daktari, tufanye uwiano ili

mishahara na hao wafanyakazi wa kawaida wanaofanya kazi zilizo sawa, waweze kutendewa haki maana kwa kweli ndiyo tegemeo letu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika suala la wafanyakazi, kuna nyumba za wafanyakazi, kuna maslahi yao na hasa wanaoishi vijijini walimu wetu, manesi, madaktari, askari...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Makilagi muda umemalizika.

MHE. AMINA N. MAKILAGI: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kuunga mkono hoja, mengine nitayaleta kwa maandishi, ahsante sana. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Anayefuata sasa ni Mheshimiwa Oran Njeza, badaye atafatiwa Mheshimiwa Lolesia Bukwimba na atafuata Mheshimiwa Jitu Soni.

MHE. ORAN M. NJEZA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana kwa kunipa nafasi hii ya nadra kuniweza na mimi kuchangia katika hotuba ya Waziri wa Serikali za Mitaa, TAMISEMI, pamoja na Utawala Bora, pia ningependa kumpongeza Rais wetu mpendwa Dkt. John Pombe Magufuli kwa kazi nzuri anayoifanya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mahali popote kwenye mabadiliko kibinadamu, lazima washtuke, ndiyo sababu namuomba Rais kazi anayoifanya ni nzuri sana na ukiona watu wanaanza kushtuka, penye *changes* yoyote kibinadamu lazima watu washtuke na kazi anayoifanya Mheshimiwa Rais ni nzuri sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Rais na Baraza lake la Mawaziri, kazi mnazozifanya Mawaziri ni nzuri sana, mmeleta mabadiliko kwenye nchi hii na wananchi wana imani kubwa sana na ninyi.

Katika ukurasa wa tatu Waziri wa TAMISEMI amejaribu kuainisha kazi za TAMISEMI ikiwemo usimamizi wa Halmashauri, vilevile, na kusimamia maendeleo vijijini. Kwa kweli Wizara mnafanya vizuri sana na tumeona Waziri pamoja na Naibu Waziri, jinsi mnavyofuatilia maendeleo na Naibu Waziri umetembelea Jimbo langu umekagua miradi na kweli nakushukuru sana na ninakuomba urudi tena na tena.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jukumu la Mbunge ni kushauri, pale unapooni kidogo kunahitaji ushauri ili Serikali iweze kufanya kazi zake vizuri. Katika suala la maji, kwenye Jimbo langu la Mbeya Vijijini toka mwaka 2010 miaka zaidi ya mitano sasa hivi, tulikuwa tumepewa miradi karibu ya bilioni nne, zimelipwa bilioni 2.5; katika miradi yote hiyo hakuna hata mradi mmoja unaotoa maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda Mheshimiwa Waziri wa TAMISEMI pamoja na Naibu wako, jaribuni kuliangalia hili kwa sababu katika kazi zenu za kusimamia hizi Halmashauri pamoja na Utawala Bora, kuangalia Serikali imepeleka bilioni nne, Mbeya Vijijini wananchi wake miaka zaidi ya tano hawapati maji. Jana wenzangu wamekwenda kutembelea hiyo miradi wamekuta pesa zimelipwa shilingi bilioni 2.5 lakini makandarasi hawapo site. Kwa hiyo, nakuomba sana ndugu yangu Waziri ujaribu kuifuatilia hiyo miradi ya vijiji vya Swaya, Horongo, Izumbwe, Iwindi, Mbawi na Mshewe.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia Mheshimiwa Waziri, katika Halmashauri yetu ya Mbeya tuna tatizo kubwa sana la maji, pamoja na kuwa tuna vyanzo vingi vya maji, ikiwemo vyanzo vile ambavyo vinapeleka maji katika Jiji letu la Mbeya, lakini hivyo vyanzo havinufaishi Halmashauri yetu. Kuna tatizo kwenye kata ya Mjele, hakuna maji kabisa na nikiangalia katika makabrasha haya sioni kama zimetengwa pesa zozote katika maeneo yote ya kata na vijiji vile ambavyo havina maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ambalo nilitaka kuchangia, ni suala la usimamizi wa maendeleo ya Miji, ambayo iko kwenye ukurasa wa 16 wa hotuba ya Waziri. Upimaji wa ardhi ni mpango mzuri sana kwa sababu ardhi ndiyo utajiri wa Watanzania kwa ujumla, lakini kwa kiasi kikubwa ardhi hasa vijijini ilikuwa haijapimwa, wananchi hawajatumia ule utajiri wa ardhi kwa ajili ya maendeleo yao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo naomba sana mipango miji ipate msisitizo na msukumo wa juu na kuhakikisha kuwa Miji midogo ambayo inajitokeza vijijini na inakuwa kwa haraka; iweze kupimwa. Maeneo yaweze kuainishwa ya mifugo, viwanda, vilevile viwanda vidogovidogo kwa ajili ya vijana wetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukiangalia kama Mji Mdogo wa Mbalizi hatuna hata sehemu ya kujenga maeneo ya ofisi za Serikali, hospitali, vituo vya polisi, vilevile kutokana na ongezeko la watu, kuna uhaba mkubwa wa maeneo ya ujenzi wa makazi, kwa sababu kadri ya Jiji la Mbeya linavyokua na watu wanaongezeka, ongezeko hilo linapumulia kwenye Halmashauri ya Mbeya. Kwa hiyo, nakuomba sana Serikali izingatie kupima haya maeneo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Halmashauri imeleta ombi Serikalini kwa eneo ambalo lilikuwa linamilikiwa na *Tanganyika Packers* ili hilo eneo ambalo liko ndani ya Mji sasa hivi ipewe Halmashauri na wananchi wapate fidia kwa wale ambao walikuwa hawajapata fidia zaidi ya miaka 40 na *Tanganyika Packers*, waweze kufidiwa na hili eneo ikishapewa Halmashauri liweze kupimwa viwanja na wale wananchi waweze kupata fidia, badala yake Halmashauri imetenga eneo kwa ajili ya mifugo na kwa ajili kujenga kiwanda cha nyama, kwenye kata

yetu ya Mjele ambayo ina mifugo mingi na ardhi nzuri kwa ajili ya shughuli za ufugaji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ambalo nilitaka kuchangia, ni suala la barabara za vijijini. Kama alivyosema kwenye hotuba yake ukurasa wa 20 miundombinu ni muhimu sana kwa maendeleo ya kilimo. Tunazalisha sana mazao kwenye Halmashauri yetu ya Mbeya ikiwemo viazi, mbaao, kahawa, pareto na mazao mengine, lakini barabara za vijijini haziko katika hali nzuri. Kwa hiyo, naomba hilo lifikiriwe katika bajeti yako kwa namna gani wakati tunaangalia kukuza uzalishaji wa kilimo tuangalie na kuboresha miundombinu ya barabara zetu za vijijini zina hali mbaya sana, zikiwemo zile barabara ambazo zinaunganisha vijiji kwa vijiji kwenye kata zetu kama za Isuto, Ilungu na kadhalika pia zile barabara ambazo zinaunganisha Mkoa wetu wa Mbeya na Mkoa wa Njombe, kama barabara ya Isyonje kwenda Kikondo, kwenda mpaka Kitulo, Makete na Njombe. Vilevile tuna barabara ya Mbalizi, Mjele kwenda mpaka Mkwajuni ambayo inaunganisha na Mkoa mpya wa Songwe, hizi barabara haziko katika hali nzuri ungejaribu kuangalia namna gani ziweze kuboreshwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ambalo nilitaka kulichangia kwa siku ya leo ni suala zima la elimu. Suala la elimu nashukuru sana kwa mpango wa elimu bure kwa shule za msingi na sekondari; limehamasisha na watu wamepata mwikitio mzuri, lakini kunachangamoto ndogo ndogo ambazo inabidi tuziangalie na kuzitatua. Changamoto hizo ni pamoja na upungufu wa waalimu kwenye shule zetu za vijijini, zote za sekondari pamoja na za msingi. Kwa shule za sekondari upungufu mkubwa uko kwenye walimu wa sayansi. Kwa hiyo, naomba uangalie hilo, tunapohamasisha elimu tuweze kuhakikisha kuwa elimu inakuwa bora.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ambalo nilitaka nichangie ni suala la afya. Wananchi wa Halmashauri ya Mbeya kama ilivyo kwa Halmashauri zingine wamejitokeza sana kujenga zahanati kwa kila kijiji na vituo vya afya kwenye kata.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya hayo majengo ambayo mengine yamejengwa kwa muda mrefu sana...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Mheshimiwa muda wako umeisha naomba ukae.

MHE. ORAN M. NJENZA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Naunga hoja kwa asilimia mia moja. Naomba mchango wangu wa maandishi uingizwe kwenye Hansard.

MWENYEKITI: Tunaendelea na Mheshimiwa Lolesia Bukwimba atafuatwa Mheshimiwa Jitu Soni na baadaye tutakwenda Mheshimiwa Sophia Mwakagenda.

MHE. LOLESIA J. BUKWIMBA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana kwa kunipa nafasi ili na mimi niweze kuchangia katika bajeti hii muhimu. Napenda kumpongeza sana Mheshimiwa Rais kwa kazi nzuri anayoifanya katika nchi yetu ya Tanzania. Hakika wananchi walio wengi wanamuunga mkono katika juhudi anazozifanya na wengi wanasema Wabunge tuweze kumuunga mkono katika shughuli zake anazozifanya hasa katika nchi hii ya Tanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile nimpongeze Mheshimiwa Waziri Mkuu kwa kazi kubwa ambayo anaifanya katika Taifa hili, aliweza kupata fursa ya kutembelea Mkoa wetu wa Geita, kwa kweli mambo aliyofanya ni mambo makubwa tunaimani kubwa kwamba katika utawala huu tutaweza kuona mabadiliko makubwa sana katika nchi yetu, hasa katika maendeleo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia nichukue nafasi hii kuwapongeza Waheshimiwa Mawaziri, Ofisi ya Rais – TAMISEMI pamoja na Utumishi na Utawala Bora kwa jinsi ambavyo wanafanya kazi zao vizuri. TAMISEMI tunaona jinsi ambavyo wanaangalia changamoto mbalimbali ambazo zinakabili hasa katika Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa. Wote tunafahamu kwamba Majimbo mengi tunategemea sana TAMISEMI kwa ajili ya maendeleo mbalimbali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikianza katika sekta ya elimu, nilivyokuwa nikiangalia ile hotuba inaonesha jinsi ambavyo changamoto bado ni kubwa hasa katika upande wa elimu. Tumeona mwaka huu watoto wengi wamejiandikisha hasa darasa la kwanza, lakini miondombinu ni changamoto kubwa. Niiombe Serikali sasa iangalie uwezekano wa kuwekeza zaidi kwenye miundombinu ya madarasa, kwenye nyumba za walimu, yaani katika kila hatua, ili tuweze kuona kwamba watumishi ambao ni walimu na watumishi wengine wanafanya kazi zao kwa amani na utulivu kwa sababu wana sehemu nzuri ambapo wanaishi wanaenda kufundisha kwa amani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika upande wa elimu ninafahamu kwamba kweli Wizara imejipanga vizuri, nimeona jinsi ambavyo mmekusudia kujenga nyumba 183 katika Halmashauri 103. Ninapenda kujua je, Halmashauri yangu ya Geita imo katika mpango huo? Kama haimo naomba sasa Wizara iangalie namna ya kuweka pia Halmashauri yangu kwa sababu changamoto ni kubwa sana katika Halmashauri. Watumishi wa Halmashauri ambao ni walimu na watumishi mbalimbali kwa kweli wana changamoto kubwa sana na ndiyo maana naomba katika huu mpango wa nyumba 183 ambazo zinakaa watumishi sita kila nyumba, basi iwe pia katika Mkoa wangu na katika Wilaya

yangu, Halmashauri ya Wilaya ya Geita ninaomba mpango huu pia uwe kipaumbele ili tuweze kuwawezesha watumishi waweze kufanya kazi zao vizuri kwa ajili ya ufanisi wa kazi zetu katika Taifa letu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia katika upande wa elimu, watumishi wengi bado wanaidai Serikali, wanadai mishahara, wengine wamepandishwa madaraja lakini hawajalipwa mishahara wengine, wana changamoto aina mbalimbali. Napenda kusisitiza Serikali iangalie namna ya kuweza kuwalipa hawa watumishi ambao wana madai mbalimbali. Walipoona kwamba, tumekuja kwenye Mkutano huu wa Bajeti wengi wamenipigia simu, hasa katika Halmashauri yangu ya Geita na Jimbo la Busanda, wanasema sasa tunaomba kwa kweli jambo hili ulisemee. Naomba kama ni uhakiki wao tayari umeshafanyika, kilichobaki ni kulipwa tu madai yao. Ninaomba Serikali awamu hii ihakikishe watumishi wanalipwa madai yao vizuri kwa uhakika ili waweze kufanya kazi zao wakiwa na morali kubwa kwa sababu hawaidai Serikali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sambamba na hilo, watumishi wengi ambao wanastaafu wana changamoto kubwa, wengi hawapati mafao yao. Nichukue fursa hii kuitaka Serikali iangalie namna ya kuweza kulipa madai haya hasa ya watu ambao wamestaafu, wengi wanafuatilia wanaenda pale wanakuta hawajawekewa fedha zao kwenye akaunti, hivyo niombe Serikali, iweze kulifanyia kazi suala hili, watumishi waweze kulipwa stahili zao, hasa ambao wamestaafu waweze kupata haki zao kwa amani ili waweze kuendelea na maisha yao vizuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine nizungumzie kuhusu TASAF. Nichukue nafasi hii kuipongeza Serikali kwa jinsi ambavyo imeanzisha utaratibu wa TASAF wa kuweza kuwajali wanyonge katika shida zao na kuwapa fedha. Jambo hili ni jema na litailitea baraka Serikali kwa sababu tumeweza kuwajali wanyonge. Nilichokuwa ninaomba sasa ni vile vijiji ambavyo hawajapata mpango huu nao wanahitaji waweze kuwepo katika mpango huu wa TASAF ili tuweze kuwasaidia hasa watu wanyonge ambao wanahitaji huduma hii ambayo ni ya muhimu sana.

Kwa hiyo, niombe Serikali kwamba TASAF III ambayo imekusudia kuweza kusaidia wanyonge iongeze wigo, iangalie kata na vijiji mbalimbali, kwa sasa haifanyiki katika kila kijiji kwa hiyo, Serikali iangalie uwezekano kila kijiji watu wenye mahitaji maalum, watu ambao wana shida mbalimbali tuweze kuwaweka kwenye utaratibu wa TASAF. Hii itawezesha wananchi kuishi maisha bora na kuweza kufanya kazi zao, pia ambao hawana uwezo wataweza kusaidia watoto wao kwenda shule, lakini vilevile wataweza kuchangia katika shughuli mbalimbali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile katika utaratibu mpya ambao Serikali imesema italeti shilingi milioni 50 kwa kila kijiji. Kama ni jambo ambalo Serikali imefanya jambo kubwa ni hili la kupeleka shilingi milioni 50 kwenye kila kijiji. Hizi shilingi milioni 50 watu wengi wanazisubiri, hasa vijijini, niombe Serikali iweke utaratibu mzuri, mnafahamu hizi shilingi milioni 50 itakuwa ni ukombozi kwa wananchi wanyonge ambao wako vijijini. Wote ni mashahidi kulikuwa na mabilioni ya JK ambayo wengi waliweza kufaidika na bilioni hizo.

Kwa hiyo, hata katika hizi shilingi milioni 50 nilikuwa naiomba Serikali ijipange vizuri namna ya kuweza kuzipeleka kule la sivyo, hizi hazitaweza kunufaisha wananchi wenyewe wa hali ya kawaida, kwa sababu hizi shilingi milioni 50 kwanza watu ni wengi, sasa namna ya kwamba nani achukue hizi afanyie nini huo ni mtihani. Kwa hiyo, niombe Serikali iweke utaratibu mzuri, lakini kikubwa iwekeze kwenye elimu, bila ya elimu haiwezekani kuweza kuzifanyia kazi hizi shilingi milioni 50 na wakaweza kuleta mnaendeleo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, niombe Serikali iwekeze kwenye elimu, ikiwezekana kupitia SIDO ambao wanatoa mafunzo mbalimbali ya ujasiriamali. Hizi shilingi milioni 50 ni jambo ambalo wananchi wamelifurahia na wengi wanasubiri jambo la msingi wekezeni sasa katika elimu, ili wananchi waweze kuelewa namna ya kuzitumia vizuri fedha hizi kwa ajili ya manufaa na familia zao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile katika suala la kiutawala, maeneo ya utawala, napenda kuomba sasa kwamba katika Jimbo langu pale Katoro ni mji mkubwa, kwa sasa hivi ni Mamlaka ya Mji Mdogo, naomba Serikali ipandishe hadhi Mamlaka ya Mji Mdogo wa Katoro iwe Mamlaka ya Mji kutokana na hali halisi, kuna watu wengi, yani tunahitaji kwa kweli, kufanya mipango miji mahali pale. Kwa hiyo, naomba sana wakati unapo-*wind up* nipate kusikia namna ambavyo mtaweza kupandisha hadhi Mji wa Katoro kuwa Mamlaka ya Mji, ni Mamlaka ya Mji Mdogo kwa sasa. Kwa hiyo, niombe Serikali iliangalie, ilifilie maanani suala hili kwa sababu tumekusudia kupeleka maendeleo kwa wananchi wenyewe tunapongeza Wilaya au Halmashauri, nina uhakika kwamba, tunaweza kupeleka maendeleo kwa wananchi wenyewe ili waweze kupanga shughuli zao kwa maendeleo ya wananchi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa upande wa miundombinu, barabara za Halmashauri nyingi hazipitiki, nichukue fursa hii kuiomba Serikali mwaka huu iwekeze fedha nyingi za kutosha kwa ajili ya kutengeneza barabara za vijijini. Nasema hivyo kwa sababu wananchi wanazalisha lakini usafirishaji unakuwa ni mgumu sana. Unakuta kati ya kata na kata hazipitiki vizuri. Naiomba Serikali ijitahidi kwa awamu hii, zile bajeti ambazo zimewekwa kwenye bajeti zake tuhakikishe fedha hizi zinafika kule kwenye Halmashauri, ili barabara ziweze

kutengenezwa, suala la maji na katika huduma zote ni muhimu liweze kufanyiwa kazi inavyostahili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho kabisa ni kuhusu suala la afya. Nimeangalia katika bajeti ya Serikali, inaonesha jinsi ambavyo Serikali imejipanga kujenga vituo vya afya kwenye kila kata, kujenga zahanati kwenye kila kijiji; nalipongeza suala hilo vizuri kabisa, naiomba Serikali sasa katika yale iliyozungumza iweze kuyafanyia kazi. Nikiangalia katika jimbo langu, jimbo ambalo lina kata 22, kuna vituo vya afya vinne tu. Bado kazi ni kubwa sana ambapo Serikali inahitajika ifanye kazi ya ziada ilete fedha, ihamasishe na wananchi tuko tayari kufanya kazi pamoja na Serikali iliyoko madarakani kuhakikisha kwamba, tunapata maendeleo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, naunga mkono hoja, nikiamini kwamba mtaenda kuyafanyia kazi yale yote niliyoyazungumza. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Lolesia. Sasa hivi anafuata Mheshimiwa Jitu Soni na Mheshimiwa Sophia Mwakagenda ajiandae.

MHE. JITU V. SONI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

Kwanza kabisa naomba nichukue nafasi hii kumshukuru Mwenyezi Mungu, lakini pia nichukue nafasi hii kumpongeza Mheshimiwa John Pombe Magufuli, Rais wetu wa Awamu ya Tano, kwa kuunda Baraza zuri, Baraza lenye kuleta matumaini kwa wananchi wote. Nimpongeze Waziri wa TAMISEMI, Waziri wa Utumishi na Naibu wake na wataalam wote ambao wako Wizarani kwa juhudi zao walizoonessa ndani ya muda mfupi huu ambao wametuletea matumaini mapya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna mambo machache naomba niendeleo kuishauri Serikali ambayo wamendelea kuyafanyia kazi ili tuendeleo kuboresha. Kazi ya Wabunge siku zote ni kuendeleo kuboresha yale ya Serikali na kuisimamia kuhakikisha yale ambayo tunayapitisha basi, Serikali iendeleo kufuatilia vizuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, moja naomba suala la utawala bora. Suala la *customer charter* ni muhimu sana lirudishwe na huduma ile wananchi wapewe mafunzo, waelimishwe kutokana na suala la *customer charter*, pia kila mtumishi yale masuala yarudiwe na wananchi wajue kabisa kwamba huduma ambayo wanaenda kuipata kwenye ofisi yoyote au taasisi yoyote wanatakiwa kupata haki gani, lakini muhimu pia muda wa kazi kwamba, ndani ya muda wa masaa nane au ndani ya muda wa kazi wa mtumishi anatakiwa kufanya kazi kiasi gani, ili tuwe na ufanisi, tukifikia huko naamini ufanisi utakuwepo kwa sehemu kubwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia tunaomba wataalam kwa mfano hawa wa mipango, wengi wasibakie huku ngazi ya Taifa, tunao mmoja mmoja kwenye Halmashauri, Maafisa Mipango wangetakiwa kuwepo ngazi zote, hasa pangukuwa na timu kubwa ndani ya Wilaya ambapo wangeenda mpaka ngazi za vijiji ili kuibua miradi ambayo wananchi wanataka itekelezwe hasa kwenye huu mpango wa *TASAF* kwa sababu wananchi wakiambiwa tuchangie basi kwa sababu kero ni darasa, watachangia wataomba kujengewa darasa. Kumbw wangukuwa na mipango wanguomba miradi ambayo wanguwekeza kwenye ile miradi, ikawapatia kipato na wakajenga darasa, zahanati na hayo mengine yote. Kwa hiyo, suala la mipango liwekewe umuhimu wake. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia, tunaomba suala hili la kumaliza masuala ya watendaji ngazi ya vijiji, kata, wao ni muhimu, ndiyo mahali ambapo pesa zote hizi tutazowekeza asilimia 40 ya maendeleo inaenda kufanya kazi huko. Kwa hiyo, ni jambo muhimu kwamba, awamu hii mmalize hawa wote. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia nimpongeze Mheshimiwa Waziri alipotoa tamko kwamba mapato yote ya Halmashauri sasa yakusanywe kwa njia ya elektroniki; nakupongeza kwa hilo ni jambo zuri sana. Ombi langu litakuwa moja, kwenye sehemu moja tu kwenye kukusanya ushuru wa mazao, ninaomba hilo sasa lifanyiwe kazi kwa namna yake kwa sababu tukienda moja kwa moja kukusanya ushuru wa mazao kwa kupitia watumishi wetu hatutafanikiwa, kwa sababu leo hii kwanza hatuna watumishi wa kutosha kwa kazi hiyo kwa ngazi zote na ile kazi ni ya saa 24. Ombi lilikuwa ni kwamba kwenye hiyo sehemu moja tu watumike mawakala wa kutumia elektroniki halafu tuelewane na wakala kwamba, asilimia ngapi atakapokusanya, basi Halmashauri ielewane na huyo wakala la sivyo tutajikuta tunapoteza mapato mengi sana kwenye *section* hiyo moja, mengine yote napongeza ni jambo jema na nina uhakika kwamba, tutapata mapato mengi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunaomba TAMISEMI itusaidie, makampuni mengi ya simu hayalipi kabisa ushuru ule wa huduma kwenye Halmashauri zetu. Tunaomba TAMISEMI kwa niaba ya Halmashauri zote ikusanye ule ushuru halafu mtugawie kwa uwiano siyo kwamba ambaye hana minara asipate. Ie ni haki yetu wote kwa sababu, simu kila mahali tunapiga. Mkusanye zile pesa, badala ya zile pesa kwenda *headquarters* pale Dar es Salaam kwenye Wilaya moja, pesa yote nyingi inalipwa pale, ni haki yetu wote tupate hiyo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia kuna suala la *hotel levy*, kuna suala la hizi tozo mbalimbali kwa mfano ya maliasili, ardhi, zile zikikusanywa na Halmashauri zetu zinachelewa kurudi. Sasa tungeboresha mfumo kwa sababu ni *electronic* ile tunayokusanya ya Serikali Kuu tuwaachie Serikali Kuu ile ya kwetu tubakinayo kwa sababu, inapoenda mpaka irudi inachelewa sana. Kwa hiyo, jambo hilo

kwa sababu, tunaenda na mfumo huu wa TEHAMA ninaomba mlifanyie kazi, ili zile pesa ziende kwenye maendeleo moja kwa moja.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine muhimu ni kwa ujumla. Kwa sababu pesa nyingi sana itaenda kwenye maendeleo ni Sheria ya Manunuzi. Naomba sheria ile iletwe mapema tuifanyie kazi, tuibadilishe kwa sababu bila hiyo, utaendelea kuhalalisha wizi ambao unafanywa huko kwa kupitia hii Sheria ya Manunuzi kwa sababu gharama zote ni mara mbili au mara tatu. Hizi pesa zote zikienda tukishabadilisha Sheria ya Manunuzi ina maana maendeleo utayaona mara tatu ya hiyo ambayo tunaiona leo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ni TEMESA, tunaomba muingalie upya. Kazi ndogondogo ambazo hata dereva anaweza kubadilisha *fan belt* inabidi upeleke TEMESA! *Fan belt* ya shilingi 90,000 kwenye *cruiser*, dereva anaweza kufunga mwenyewe, unachajiwa karibu mpaka shilingi 500,000! TEMESA ni kero, TEMESA ni moja katika majipu ambayo yanatakiwa yatumbuliwe moja kwa moja.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hizi kazi ndogondogo za *service* ya magari na nini, naomba maeneo penye VETA tungewapa VETA ili wale wanafunzi wa pale kwa sababu, wana wakufunzi wapate mafunzo na pia watatusaidia ku-*service* haya magari kwa bei ya kawaida kabisa. Kwa hiyo, huku tutasaidia kwenye sekta ya elimu, lakini pia itakuwa tumepunguza gharama nyingi sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lingine kwa sababu tunaelekea kwenye uchumi wa viwanda, ninaomba Serikali ikae kwa sababu sehemu kubwa itakuwa inahusika na utawala bora na pia, masuala ya TAMISEMI, hizi *regulatory boards*. Hizi ndiyo zimekuwa kero na ni matatizo makubwa, tozo nyingi. Hata tukiwekeza kwenye viwanda, siyo kwamba watu hawapendi kuwekeza. Wala huhitaji kutafuta mitaji nje, Watanzania wana uwezo wa kuwekeza, lakini wenye kupiga mahesabu, utaweka kiwanda bado itakuwa rahisi wewe kutoa vitu nje kwa gharama nafuu kuliko hapa kwa sababu, mfano mzuri ni kwenye ngozi; tumepandisha ngozi asilimia 90 ku-*export*, korosho tumepandisha, lakini bado inaenda ghafi kwa sababu ukzalisha hapa badala ya asilimia 90 utakayolipa *export levy* unajikuta unalipa asilimia 125 kwa sababu ya tozo mbalimbali na kodi ambayo unatakiwa kulipa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ili tuelekee huko Serikali nzima ikae, m-*regulate*, mhakikishe kwamba, huko tunakoelekea tusije tukakwama kwa sababu ya urasimu na mambo mbalimbali. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa upande wa afya nipongeze kazi inayoendelea, kazi inayofanyika ni kubwa na juhudi zimeonekana. Tutakachoomba kuna vitu wananchi mahali ambapo wamejitahidi na

Halmashauri zetu vituo vya afya, zahanati, mahali ambapo wamewekeza vizuri, kuna kada za watumishi ambao hawajapangwa kwenda ngazi hizo; kwa mfano Kituo cha Afya Magugu, tuna uwezo sasa hivi kimefanana kabisa na hospitali, sasa tunaomba mtupangie watumishi ambao wataweza kuendesha kituo cha afya hicho kwa sababu vifaa vingi tayari tumeweza kununua. Kwa hiyo, maeneo ambapo wananchi wanajitahidi ngazi ya kijiji, zahanati na vituo vya afya, basi mtuunge mkono.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala jingine ni suala la elimu. Mimi ningeomba Serikali ichukue hatua zaidi, tuna vyuo vingi sasa hivi na shule nyingi na nyingi ni *private* zinadahili watu ambao hawana vigezo, baadae shule hizo hazijasajiliwa, badae tunakuja kupata kesi. Moja ni kama hii *St. Joseph*. Sasa tayari inakuwa mpira kwa kila mtu. Sisi tumewekeza kwa wanafunzi wetu tumewachangia huko wengi na kwa nini wale Wakaguzi kuanzia siku ya kwanza kama walikosea hawakuchukuliwa hatua?

Kwa hiyo, ni jambo ambalo naomba mlifanyie kazi, wanafunzi wako 504, kama walikuwa hawana vigezo wamefika mpaka mwaka wa nne tulikuwa wapi?

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba wale wote waliohusika wapelekwe mahakamani. Kama ni upande wa Serikali, kama ni mwenye chuo, wote wafikishwe mahakamani, muda huu hawa Watanzania waliopoteza hauwezi kwenda bure. Kwa hiyo, naomba kwenye hilo Serikali ijitahidi na tulifanyie kazi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, upande mwingine kulikuwa na suala la maji. Mimi naomba Serikali iwekeze zaidi kwa wataalam kwenye upande wa maji vijijini. Huko katika Halmashauri zetu hatuna wataalam wa kutosha. Pesa inayoenda huko ni nyingi, miradi mingine inakuwa chini ya viwango kutokana na kukosa wataalam, pia ninaendelea kuishauri, kama nilivyosema juzi, kwenye ile shilingi 200 niliyopendekeza iongezwe kwenye mafuta, tena shilingi 70 nyingine iende kwenye maji, shilingi 70 kwenye umeme, shilingi 50 kwenye suala la utafiti na shilingi 10 kwenye suala la mazingira ili tatizo la maji huko vijijini liweze kuisha.

Mheshimiwa pia tunaomba kwamba Sekretarieti ya Utumishi katika Ofisi ya Rais waboreshewe ili waweze kuwa katika kanda zote, waweze kufanya kazi na namna ya kushauri Halmashauri zetu na uko Wilayani ili tuweze kuwa na watumishi bora na wao pia wawe na jukumu hilo la kutoa elimu hiyo ya mambo ya *customer chater* ili kwenda vizuri, muhimu kwamba watumishi wetu wangukuwa wanatoa hizo huduma vizuri ninaamini kabisa kwamba Tanzania tungesonga mbele na huduma ingekuwa nzuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu suala la TASAF, ninaipongeza Serikali kwa mradi mzuri, lakini bado naendelea kusema mtuletee wataalam wa mipango wakati inapofika ngazi ya kuanzisha miradi, tuwe na wataalam watakaobua miradi huko chini ili tuweze kufanya vizuri zaidi, wananchi wawe na miradi ambayo itawapatia kipato na uchumi ambao wao baadaye watachangia katika miradi mbalimbali. Huko ndiyo tuanzishe mfumo ambao tuna mifuko mingi ambayo tunapeleka huko, kwa mfano Mfuko wa Wanawake na Vijana, hii ya TASAF zote tuziratibu ziwe moja ili maendeleo yaonekane.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya hayo naunga mkono hoja asilimia mia moja. Ahsante.

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Jitu, anafuatia Mheshimiwa Sophia Mwakagenda

MHE. SOPHIA H. MWAKAGENDA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kunipa nafasi, ninaipinga bajeti hii kwa asilimia mia moja kabla sijachangia. (Makofi)

Kwanza kabisa naomba nitoe masikitiko yangu kwa Mkuu wa Mkoa wa Mbeya mchana huu kusitisha wanakijiji wa Mpuguso wasiendeleo kujenga zahanati ya nguvu ya wananchi. Ikumbukwe kwamba Waziri wa Afya alipita na akaona wanakijiji akawaeleza waendeleo kujenga kwa sababu aligundua kuna ufidadi unaofanywa na watu wa Halmashauri ya Rungwe Magharibi.

Ndugu zangu, binafsi ninaona Taifa kama linayumba, linayumba kwa sababu ya kutetea vyama na Wabunge tuko mahali hapa kutetea haki za wananchi, vyama tumeviacha milango lakini masikitiko yangu ni kwamba imekuwa hali ya kawaida.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nasikitika Waziri Mkuu hayupo, nilitaka kumwambia wanaopiga makofi wengi wapo zaidi ya miaka kumi katika jengo hili, walipitisha bajeti zilizopitita, wengine waliandika risala za Rais aliyepita, leo hii wanajinasibu kusema uongozi uliopita ulikuwa haufai, kana kwamba uongozi uliopo sasa umetoka mbinguni na wao ni moja ya viongozi waliokuwepo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, uzalendo unaumbwa kwenye nafsi na uoga ni dhambi. Ukiwa kiongozi mwoga huitendei haki nafsi yako binafsi, huitendei haki kizazi kinachokuja na ni aibu kwa Taifa unaloliongoza. Leo hii tunazungumzia maendeleo, ni maendeleo gani yanaweza kufanyika pasipo utawala bora? Kama Mkuu wa Mkoa, kwa matakwa yake binafsi na utashi wa chama chake anaweza kuzuia zahanati inayotaka kusaidia wanawake wanaojifungua kwa

shida, wapate sehemu murua ya kujifungulia anazuia kwa mantiki ipi na kasi ipi mnayoizungumzia ya hapa kazi tu?

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho wa siku tutapita, walikuwepo watu walipita, na wengine mko humu mlikuwa Mawaziri leo mko pembeni. Nchi hii ni yetu sote, nchi hii tulizaliwa hapa, tuko hapa; mnazungumzia habari ya tv, mimi ni mtoto wa uswahilini, leo niko kwenye Bunge hili sikuwepo Bunge lililopita lakini nilichaguliwa, jambo la msingi tumesaini mikataba ya nchi mbalimbali ya haki za binadamu ndiyo maana tunadai tv, siyo kuonesha sura zetu, kama ni sura zinafaamika kwa waliotuo, wanaotupenda, ndugu zetu, sura zetu wanatufahamu. Tunachosema ni haki ya msingi tunapozungumzia utawala bora ni haki ya msingi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nizungumzie suala la elimu. Ndugu zangu TAMISEMI, walimu wanadai madeni, tumewakopa walimu, walimu hawajalipwa mishahara, wengine fedha za likizo kwa muda mrefu, tumewakopa. Bajeti iliyo mbele yetu haioneshi kama inaenda kulipa madeni, na walimu wako wengi katika Taifa hili. Unataka kutengeneza Taifa la viwanda, usipomtengeneza mwalimu ni nani ataingia katika hivyo viwanda? Walimu hawana nyumba, mmeleza idadi ya nyumba mlizojenga lakini nyumba ni *peanut*, ni nyumba chache.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lazima tuwe *serious*, tusifanye sanaa kwenye maisha ya watu, tusifanye sayansi kwenye maisha ya watu. Mimi nakubaliana kwamba kama nchi iliharibika, nilitegemea Serikali ya Awamu ya Tano itangaze janga la Taifa kwamba tumeingia hatuna fedha, mafisadi wamekula fedha, tunaanza sifuri tujifunge mkanda, ningewaelewa, kuliko kujidanganya kwamba tuna fedha wakati tuna madeni. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna watu wametukatia fedha za msaada ndugu zangu, Mwalimu Nyerere aliwaaminisha wananchi wakati wa vita vya Kagera, wananchi walimwelewa, wengine walitoa mali zao kusaidia Taifa. Namshauri Mheshimiwa Rais Magufuli kutangaza hali ya hatari, tangaza hali ya hatari kwamba Taifa halina fedha. Tuweke vipaumbele vichache, vitakavyotekelezeka, wananchi watatuheshimu, kuliko kusema tuna fedha nyingi TRA inakusanya fedha nyingi wakati mnajua ni madeni. Mtu unayemdai akikulipa mwisho wa siku analipa nini siyo ameshalipa? Tutabaki kwenye sifuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vyanzo vya mapato kwenye Halmashauri kuna mianya mingi sana ya upotezaji wa fedha, ninashauri tujikite kukusanya fedha vizuri, tuache siasa. Halmashauri zilizoshinda kwa vyama pinzani zipewe msukumo wa kuendeleza kazi na zilizoshinda kwa CCM zifanye kazi kwa faida ya wananchi. Ubabaishaji wa vitisho vya Wakuu wa Wilaya wanaoingia

kwenye Halmashauri za Madiwani sijui kwa vifungu ngani na kuwatisha baadhi ya Madiwani sidhani kama ni muafaka kwa Taifa letu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, najua mmetukejeli sana na mkasema hatutaki kuchangia tulinyamaza, tunapochangia mnatuwekea miongozo, mwisho wa siku Taifa ni letu sote, Taifa ni la Watanzania, ninyi siyo malaika na wala tusimfanye Rais kama hirizi, kila kitu Rais, Rais ni Taasisi inawategemea ninyi mkiwa waaminifu mtamsaidia Rais kutimiza ndoto zake. Leo hii Rais hata kama anafanya vizuri yuko peke yake, ninyi wengine...; potea mbali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninyi wengine ni kama wapambe ninaomba mbadilike. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ndugu zangu Tanzania mpya tutaitengeneza sisi, Tanzania mpya haitatusaidia tukipeana vijembea au kwa mabavu, ninaomba tujitafakari kama Taifa, tutetee Taifa letu wala siyo matumbo yetu, tutetee wananchi wetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema haya siungi hoja kwa asilimia mia moja na naendelea kusema siku moja ukweli huu utajulikana. Ahsante. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante anafuatia Mheshimiwa Peter Lijuakali na baadaye atakuja Mheshimiwa Riziki Shahari Mngwali.

MHE. PETER A. LIJUALIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, naitwa Peter Lijualikali, siyo Juakali. *(Kicheko)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kwa kunipa nafasi ili niweze kutimiza jukumu langu la Kikatiba kuwepo mahali hapa na nitaanza na TAMISEMI.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna mpango wa kuisaidia miji ili iweze kuendelea nimeona hapa kuna miji 18 ambayo Mheshimiwa George Simbachawene ameiweka kwenye hotuba yake, kwenye hii miji siuoni Mji wa Ifakara, ni mji mpya ambao ninadhani kwa changamoto ambazo mji huu unao kama za barabara na juzi tulikuwa na mafuriko makubwa sana ambapo Mto Rumemo umekuwa na kawaida ya kumwaga maji kuja Mjini Ifakara, sasa nimeshangaa tangu bajeti ya 2016 miji ni ile ile 18, kuna miji mipya mwaka jana imetangazwa na Ifakara ikiwemo, lakini mji wangu wa Ifakara hauonekani kwenye huu mpango.

Sasa nichukue wakati huu kumuomba Mheshimiwa Waziri Simbachawene aweze kukumbuka Mji wa Ifakara kwa maana ni mji mpya, mji ambao una changamoto, ningependa kuona unaingia kwenye huu mpango ili mji uweze kwenda vizuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nijikite kwenye suala lingine la utawala bora na hapa nitasema kidogo. Mwaka jana wakati tunakwenda kwenye Uchaguzi Mkuu, Tume ya Taifa ya Uchaguzi na mara zote tumekuwa tukisema Tume hii siyo huru na mfano hapa upo; kwamba Tume ya Uchaguzi ilikuja Ifakara, Kilombero ilikuja kuhakiki majimbo mapya na huu ni mpango wa kila baada ya miaka mitano. Mwenyekiti wa Tume hii akasema Ifakara kwa kuwa ni Halmashauri ya Mji ina-*qualify automatic* kuwa Jimbo la Uchaguzi, sehemu ikishakuwa Halmashauri maana yake ina-*qualify* kuwa Jimbo *automatic*. Kile kigezo cha *population* hapa hakipo tena kwa sababu hii ni mamlaka inayojitegemea. Kunakuwa na Baraza la Madiwani, Halmashauri, Mkurugenzi na Idara kamili *which means* ina-*qualify* kuwa na Mbunge hapa sasa hivi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na Jaji Lubuva kukiri kwamba Ifakara ina-*qualify* kuwa jimbo nikashangaa anakuja kutangaza majimbo mapya Ifakara haipo. Nikashangaa sana na nikasema kama Serikali ya CCM inaongoza mambo yake kisheria na kwa miongozo ya Katiba ni kwa nini Ifakara iachwe, wakati sheria na vigezo vya Ifakara kuwa Jimbo vilikuwa vinaipa Ifakara kuwa jimbo. Na nikasema kama Tume ya Uchaguzi inao wataalam, ina wanasheria na wanajua fika kwamba Ifakara ina-*qualify* kuwa jimbo lakini kwa makusudi wakanyima Ifakara kuwa jimbo tafsiri yake ni nini? Tafsiri yake ni kwamba Tume ya Taifa ya Uchaguzi siyo huru, haifanyi kazi zake kisheria ni uhuni unaofanyika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kitu ambacho tumekuwa tukisema upinzani kwamba hii Tume hii irekebishwe nafikiri kuna haja ya hii kitu kufanyiwa kazi na katika mazingira kama haya kama Tume inakubali kabisa kwamba Ifakara inapaswa kuwa jimbo halafu wanashindwa kulifanya jimbo kwa nini tusikubali kwamba pia Lowassa mlimwibia? (Kicheko)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama kitu kipo wazi, yaani kitu kipo wazi tu kisheria kwamba hii sehemu inafaa kuwa jimbo Mwenyekiti wa Tume anakubali kwamba hii sehemu inafaa kuwa jimbo lakini anafanya lisiwe jimbo kihuni tu, kwa nini tusikubali kwamba Tume hii CCM mmekuwa mkiitumia kihuni ili mfanikiwe ninyi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sana kwenye hii hii utawala bora yametokea mpaka mimi nakuja kukamatwa na polisi wananikwida kwa sababu ya huu uhuni leo eti polisi mwenye 'V' koplo anakuja kumkamata Mbunge kihuni kabisa. Leo hii kila mtu anasema Lijualikali ulionewa unastahili kwenda

Kilombero na bahati yangu kwenda Kilombero nazuiwa na polisi na nina kesi mahakamani kwa sababu hiyo, halafu mnasema eti hapa kuna utawala bora!Huo utawala bora uko wapi?

Mheshimiwa Mwenyekiti, haya ni mambo ambayo nadhani Taifa hatupaswi kuyaendeleza. Ninadhani tuna kila sababu ya kurekebisha siasa zetu. Kama sehemu inastahili haki zake sehemu inastahili na haya unakuta hata katika Mkoa wa Dar es Salaam, Madiwani wengi ni wa UKAWA, lakini Serikali ya CCM mmetafuta namna zozote mnazozoweza ili mshinde Jiji. Mmefanya kila namna mnahangaika, mnajua kabisa hamna haki hiyo, lakini mnahangaika mnavyoweza ili muweze tu kushinda.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hatuwezi kujenga Taifa la hivi, hatuwezi kujenga Taifa ambalo watu wanapiga kura, wanaheshimu kile ambacho wenzao wamesema wanaamua kutoa halafu *kwa sababu wewe ni Mkuu sijui wa nchi, sijui Waziri Mkuu, sijui Rais unaamua kufanya uhuni tu! Hatuwezi kwenda hivi. (Makofi)* **[Maneno haya siyo sehemu ya Taarifa Rasmi za Bunge]**

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, BUNGE, KAZI, AJIRA, VIJANA NA WATU WENYE ULEMAVU: Mheshimiwa Mwenyekiti, Taarifa.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Lujjalikali naomba ukae, Mheshimiwa endelea.

TAARIFA

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, BUNGE, KAZI, AJIRA, VIJANA NA WALEMAVU: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mujibu wa Kanuni ya 64 naomba kuomba Mwongozo wako.

Mheshimiwa Julikali anachangia hoja zenye msingi sana lakini anapoendelea kuchangia hoja zenye msingi anaendelea kutumia maneno yenye kuudhi kwanza, lakini vilevile ameendelea kutumia majina ya viongozi wa nchi, Jina la Rais kwa mujibu wa Kanuni ya 64 hairusiwi kuwashawishi Wabunge humu ndani kwamba Rais ni miongoni mwa watu ambao walishawishi vitu vifanyike ndivyo sivyo katika uchaguzi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini tunakumbuka kwamba Waziri wa TAMISEMI ndiye aliyetola matangazo ya kuhakikisha chaguzi zote za Mameya na chaguzi zote zilizokuwa zinafanyika za viongozi katika Halmashauri za Majiji Dar es Salaam zinakwenda kwa mujibu wa sheria. Sasa ni wapi Mheshimiwa Rais, Waziri Mkuu na Waziri mwenye dhamana walikuwa ni miongoni mwa viongozi ambao walifanya vitu vya hovy katika kufanikisha chaguzi katika maeneo hayo ya Jiji la Dar es Saalam?

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba Mwongozo wako Mbunge ambaye anakwenda kinyume na taratibu za kikanuni kwa mujibu wa kanuni niliyoisema naomba utupe Mwongozo anatakiwa afanye nini kama siyo kufuta hizo kauli na kuchangia maneno yake kwa staha na akitoa maelezo vizuri na tukaendelea na mchango wetu Bungeni. (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Lijualikali kwa maneno ambayo umeyasema naomba ufute kauli yako hiyo.

MHE. PETER A. LIJUALIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni wazi, ni kweli kwamba naweza nikawa nimetumia maneno ambayo siyo mazuri kwa kusema vibaya jina la Rais, na mimi naweza nikasema mnisamehe kwa hili, lakini ukweli unabaki pale pale. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukweli unabaki pale pale kwamba tumetumia miezi mitano, tumefanya vurugu, mpaka zimekuwa *forged* hati za mahakama ambazo mahakama imekataa. Nabaki kwenye msingi ule ule kwa nini mpaka mahakama isingiziwe? Kwa nini mpaka tufike huko?

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kweli nimekosea kusema Rais, na Rais anisemehe sana na ninyi mnisamehe lakini nina hoja ya msingi hapa, hii hoja hatuwezi kuidharau, kwa nini mpaka tufikie huku? labda nimesema hivi kwa sababu nimekwazwa moyoni, nimeumia moyoni yaani ni kwa nini nifanyiwe hivi, Rais yupo, Waziri Mkuu yupo, mpo wote kwa nini vitokee hivi? Kwa hiyo, ni kweli naomba mnisamehe, najua mnajua kwamba mlíkosea na Mungu awasamehe. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nije kwenye hoja nyingine, kuna kitu...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Mheshimiwa muda umeisha jamani.

MHE. ESTHER N. MATIKO: Waziri ametumia dakika tatu za huyu, acheni hizo, mlindie muda wake.

MWENYEKITI: Makatibu wanasema muda umeisha tumeulinda, muda umeisha naomba sana ukae.

MHE. PETER A. P. LIJUALIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, haya mambo ndiyo nimeyasema sasa hivi hapa, *this is not fair*, haya nimeyasema sasa hivi tu, ameongea mbele yangu muda amechukua hapa na umeona kabisa, ndiyo nimesema sasa hivi mambo haya, hamsikii tunasema hapa ndani lakini hamsikii, hatuwezi kwenda hivi kama Taifa!

MWENYEKITI: Ilikuwa imebaki nusu dakika Mheshimiwa, naomba ukae, tafadhali naomba ukae. Tunaendelea anayefuata ni Mheshimiwa Riziki Shahari Mngwali.

MHE. RIZIKI S. MNGWALI: *Bismillah Rahman Raheem*, Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa kunipa nafasi, nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu, muumba mbingu na ardhi, aliyenijalia mimi na sote tuliomo humu ndani uzima na tukawa hapa leo, kwa matashi yake tu na siyo kwa ujanja wa yeyote katika sisi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba pia nishiriki kidogo kuchangia katika mada ambazo ziko mbele yetu hapa. Nianze kwa nasaha, nafanya hivi kwa sababu kuna wenzangu kadhaa walipokuwa wakichangia wameonesha kama kukata tamaa; kwamba tunasema tu Mheshimiwa Mtolea mpaka akasema *it is boring* kusema hilo hilo, kweli wana falsafa wengi tu wanatuambia, kufanya jambo lile lile kwa namna ile ile, ukatarajia mambo tofauti kuna tatizo. Lakini mkubwa zaidi kwenye falsafa Mwenyezi Mungu, pia naye anaonya kuhusu hilo, kwa kemeo kubwa kabisa kwamba hao anawaita ni wale ambao wana mioyo hawaelewi kwa mioyo, wana masikio hawasikii kwa masikio hayo, wana macho hawaoni kwa macho hayo, na hilo ndio Mwenyezi Mungu anasema ni dalili na ndiyo njia ya kuangamiza jamii, hebu tusiende huko. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa na kwa nini tunaendelea kusema, tunaendelea kusema kwa sababu Mwenyezi Mungu huyo huyo, ametuambia kumbusha. Hakika ukumbusho huwafaa wenye kuamini na mimi naamini sote humu ndani tunaamini, kwa itikadi zetu tofauti, kwa sababu tulishika kitabu cha Mwenyezi Mungu, kwa kila mtu kwa imani yake, tukiamini na tukiahidi kwa yule, nguvu hiyo ya juu, kwamba atusaidie kuendesha nchi hii kwa uadilifu na kwa maslahi ya sisi tuliopo na mustakabali wa vizazi vijavyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa naomba nianze pia kwa kusema kwamba katika mambo ambayo hayapendezi ni kufanya haya mambo *as formality, budgeting is a very serious process activity* kwenye nchi jamani, kupanga ni kuchagua. Sasa tunafanya bajeti gani hapa ya kuigiza igiza tu, tunapitisha pitisha tu, hata tukisema hili halijakaa sawa twende tu, amesema mdogo wangu Sophia pale, tunakwenda kwa mambo ya kiitikadi za vyama, vyama tutaviacha hapa, siku ya siku utaulizwa wewe na kile kitabu ulichokishika pale na siyo chama chako.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mambo mengi siyo halisia humu, kuna takwimu zinatajwa, kuna maelezo yanatolewa yale maelezo tumekuwa tukiyasema, tukiyasoma, tukiyasikia siku zote hakuna kilichobadilika. Kwa nini tuwe ni jamii ya kwenda kwa kauli mbiu na misamiati, mara kasi mpya, mara kasi zaidi, mara hapa kazi tu, tuko pale pale, tubadilike ndugu zangu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niseme elimu inasemwa hapa, elimu bure kila mtu anapiga makofi, kwenye Jimbo langu la Mafia nilipokuwa natembelea shule kadhaa zote zipo kwenye hali taabani. Mwalimu mmoja akaniambia Mheshimiwa sasa tunarudishwa *analogue*, ametumia *term* hiyo, akasema sasa kwa hii mnayotambia elimu bure mmeturudisha *analogue*, hatuwezi tena kuchapa hata karatasi tuza mthani wa mwisho wa mwaka. Ule uwezo mmetunyanganya, mmetuletea wanafuzi hatuna mahali pa kuwaweka, walimu wenyewe hatuna mahali pa kukaa, tunasema elimu bure, watu wamependa hawakupenda wafanye nini, hebu tuseme na mioyo yetu katika haya tunayoyafanya. Tusishangilie namba tu, *quantity* haina maana yoyote. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mafia nilipokuwa na shule moja ya sekondari sikupata *division one*, sasa hivi kuna shule sita hakuna *division one*. Tofauti kati ya watoto 39 na watoto 400 haipo, kwa nini tunashangilia hii namba isiyokuwa na maana? Hebu tuende kwenye *quality*, tusingizie tu kwamba mbambo yamekaa sawa, mambo hayajakaa sawa na kuna mengi wengine wamesema kuhusu elimu, matatizo yaliyopo, wala sina haja ya kuyarudia kwa sababu muda wenyewe haupo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu afya, Serikali ya Wilaya ya Mafia ndiyo zahanati ya kijiji cha Kilindoni, na ndiyo kituo cha afya cha kata ya Kilindoni. Maabara yake kwa wakaguzi wa Wizara ya Afya haifai ilikuwa ifungwe, Maabara ya Wilaya ya Mafia, hospitali yake kwa vigezo vya wakaguzi kutoka Wizarani Serikalini kwamba ile ni *unqualified* kabisa ifungwe. Lakini tunaifunga? Tunao madaktari? Hatuna *x-ray* sasa hivi, hatuna *ultra-sound*. Kibinadamu tunasema tulimpoteza mtu kwa sababu hiyo tu. Alipata ajali ya kugongwa na pikipiki, ikashindikana kumfanyia *x-ray*, usafiri Mafia hakuna, ndege hizo tunazosifia na *airport* sijui ni wale *private* wanaleta watalii wao basi, mpaka alipopata ndege siku ya pili amekata roho kabla hata hajafika Kilwa kwa sababu ndege ilikuwa inapita Kilwa kabla ya kuja Dar es Salaam. *It is a Coastal Air* wanapeleka watalii wao kwanza, kabla ya kutoa huduma kwa Watanzania. Jamani hii ndio hali ambayo tunakwenda nayo, tunashangilia humu, haifai. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, niliwahi kusema wakati fulani, kuna zahanati ambayo inafanya kazi ya kituo cha afya, mbaya zaidi anayetusaikia pale ni *Medical Attendant*, *is not even a Medical Officer*, au ni *nurse not even a nurse*, *a Medical Attendant*. Halafu mwenyewe huyo anamuona mgonjwa, akimaliza ile karatasi yake pale anaenda kumpima maabara, akishamaliza yeye anasoma yale matokeo aliyoyapima, halafu yeye anamuandikia dawa huyu, nimesema hapa miezi miwili iliyopita.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hii ni nchi gani, hii ni Serikali gani isiyokuwa na huruma na watu. Hapa halafu tunazungumzia utawala bora, utawala bora gani ambao una watumishi ambao ni *very insensitive*, ina watumishi na watendaji na viongozi ambao wanagawa jamii kimaeneo. Sisi watu wa pembezoni tutaendelea kuwa wa pembezoni, inagawa watu kijinsi wanawake waendeleo kufa tu kwa sababu *afterall* ni 400 tu, kiitikadi na kidini, kwa nini tunakuwa na nchi ya namna hii, utawala gani huu usiofuata sheria, usiojali haki za binadamu? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la Mashekhe limesemwa siyo leo, siyo jana, wala siyo juzi, kosa lao nini, hatuambiwi. Sijui kama nitauruhusu mshahara wa mdogo wangu kaa vizuri tu, tutaalezana vizuri. Tunaambiwa kuna *memorandum of understanding*, waislam wamelalamika jamani wamepewa upande mmoja tu, sisi hatuna hatupewi majibu, tunafanyiwa kejeli. Waislam walilalamika pia kuhusu *NECTA*, kwamba hawakuwa na imani na Mtendaji Mkuu pale, ikaundwa Kamati kufanya uchunguzi, hatukuambiwa matokeo yake lakini mtu huyo huyo amekwenda nafasi ya juu zaidi na mbaya katika eneo lile la elimu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mnataka waislam wasimame wapi, waelewe vipi Serikali hii, sipendi kuzungumza maneno yanayoonesha *division*, lakini *is a very serious thing*, ukiwa na Serikali ambayo ni *very sensitive*, ukiwa na watendaji ambao in *very sensitive*, hiyo tunajichimbia shimo jamani, tutaangamia na binadamu akifikishwa pahala ambako *he has got nothing to lose* ila roho yake wala haoni hata hiyo thamani ya roho. Roho ina thamani kama itaishi maisha ambayo ni *quality*, lakini roho ambayo inaishi maisha ya kubangaiza, maji hajui, kula yake hajui, vaa haijui, nyumba anayokaa hailewi hayo siyo maisha ndugu zangu tutumie *budgeting process seriously*, tupange mambo kwa ajili ya jamii yetu, tuweke vitu vyenye kuelewewa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho kabisa muache Mafia kuendelea kuifanya sehemu ya pembezoni, hivi kweli mnanipangia *DAS Office budget* ya usafiri *in country* laki nne. Tumelia mara ngapi jamani msitumie kigezo cha watu tu, tumieni *geographical factors* pia. Kumsafirisha mtumishi kutoka Mafia afike *headquarter* ya Mkoa wa Kibaha, ni ghali kuliko kumsafirisha mtumishi kutoka Kinondoni akaenda Morogoro, sasa nawaambia kama mnaona laki nne zenu ni nyingi sana, au kama watumishi wa Mafia hawaitaji maslahi mazuri, pesa yenu bakini nayo, nitatoa pesa mara nane yake, hiyo mliyopanga ninyi nitatoa *quarterly* kwa ajili ya kuiwezesha Halmashauri yangu ifanye kazi, hata hili jamani hebu tuhurumieni. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna mambo mengi mahsus ambayo ningeweza kuyachangia lakini nina wasiwasi sana na suala la muda. Watumishi sasa hivi sijui hii *by-law* imetoka wapi, kwa nini hii *TAMISEMI Head Office* isiwe

ndiyo mwajiriwa wale watumishi, walimu, watumishi wa afya na wengine, badala ya kuiweka Halmashauri ambazo baadae zinanyanyasa watu. Mwalimu amekaa kituoni miaka kumi, anaambiwa huondoki mpaka ulete mbadala, yaani mwajiriwa akatafute mwajiriwa mwenzie akamlete Mafia, kama yeye anapaogopa yule mwingine atakujaje? Hebu jamani tuwe na utaratibu. (Makofi)

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Mheshimiwa muda wako umekwisha.

MHE. RIZIKI S. MNGWALI: Mheshimiwa Mwenyekiti nakushukuru, ahsante sana.

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, tunaendelea. Sasa hivi atafuata Mheshimiwa Suleiman Masoud Nchambi, hayupo tuendelea na Mheshimiwa Josephat Sinkamba Kandege, na yeye hayupo, haya tunakwenda na Mheshimiwa Musa Ntimizi.

MHE. MUSA R. NTIMIZI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru, kwa kupata nafasi ya kuchangia Hotuba ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI na Utawala Bora. Kwanza kabisa nimpongeze Mheshimiwa Rais na Serikali yake kwa kazi nzuri wanayoifanya, Watanzania tuko nyuma yenu, tunawaunga mkono na Mheshimiwa Rais, Wabunge wa CCM tunakuunga mkono kwa asilimia mia moja. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nina mambo mawili, matatu ya kuchangia kama ushauri, lakini mwisho kuna haja ya kuendelea kuwaeleza ndugu zetu namna ya kuendesha nchi yetu tofauti na wanavyozungumza wao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nizungumzie Halmashauri yangu ya Uyui ni Halmashauri mpya, ambayo tumekuwa tukiomba pesa kwa sababu ya ujenzi wa Halmashauri yetu, tuna miaka mingi pesa hazijafika, tunaomba Serikali ituangalie tuweze kumaliza ujenzi wa Halmashauri yetu. Kujenga jengo la utawala, tuna ujenzi wa Hospitali ya Wilaya, tunaomba Serikali katika bajeti ya mwaka huu ituangalie tuweze kukamilisha hayo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tulikuwa tuna maombi ya kupata Halmashauri mpya ya Igalula, kutoka katika Halmashauri yetu iliyopo ya sasa, haya ni maombi ya muda mrefu, tunaomba pia liangaliwe tuweze kupata Halmashauri yetu ya Igalula.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nizungumzie suala la Wenyeviti wa Vijiji na Wenyeviti wa Vitongoji. Wenyeviti hawa wanafanya kazi kubwa sana, ni

kiungo muhimu sana katika utendaji wa shughuli zetu katika maeneo yetu. Ni wasimamizi wa maendeleo katika maeneo yetu. Miaka mingi wemekuwa wanasahaulika hawa pamoja na kazi kubwa wanayoifanya, tunaomba Halmashauri zetu ziangalie namna ya kuwalipa posho zao. Vilevile posho zenyewe ni ndogo, tunaomba tuangalie uwezekano wa kuziagiza Halmashauri zitenge hizi pesa, na ziwafikie Wenyeviti wetu wa vitongoji na vijiji. Posho zenyewe ni shilingi 10,000, naomba ikiwezekana tuwaongeze posho hizo, ikiwezekana tutengeneze utaratibu pia wa kuwapatia posho Wajumbe wa Serikali za Vijiji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, unapozungumzia maendeleo katika maeneo yetu, pesa kubwa, pesa nyingi zinakwenda kwenye Serikali za Vijiji, utkelezaji wa miradi mingi ya maendeleo unafanyika katika Serikali zetu za Vijiji. Hawa watu wasipoangaliwa, wasipojaliwa maslahi yao, utendaji wao wa kazi utakuwa ni mdogo, na uwajibikaji utakuwa ni mdogo, tunaomba tuliangalie sana hili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini kuna Watendaji wa Vijiji na Watendaji wa Kata, watendaji wa vijiji na Kata hatujaangalia maslahi yao vizuri, Watendaji wa Vijiji wa Kata wanafanya kazi katika mazingira magumu sana. Hawana usafiri, maeneo yao ya kazi ni makubwa, wanapata taabu sana kufanya kazi hizo katika maeneo ya vijijini. Ushauri wangu Serikali iangalie uwezekano wa kuwapatia usafiri hata wa pikipiki, ili waweze kutimiza wajibu wao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Watendaji wa Vijiji ndiyo wanajenga sekondari, ndiyo wanajenga zahanati, wanajenga nyumba za walimu, lakini Watendaji wa Vijiji wanakaa nyumba za kupanga. Tuone uwezekano pia wa Serikali kupata kuwajengea nyumba Watendaji wa Vijiji, na Watendaji wa Kata. Maslahi yao pia bado ni madogo, Serikali ione uwezekano wa kuwaongezea maslahi yao watendaji wetu wa Vijiji na wa Kata.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimezungumzia suala la Halmashauri yetu ya sasa ya Uyui kwa maana Iskizia, tulikuwa tunapata pesa kwa sababu ya kuendeleza Halmashauri yetu mpya. Lakini mpaka sasa hatuna nyumba za wafanyakazi pale Isikizya kiasi kinawafanya wafanyakazi wetu waishi mbali na makao makuu ya Halmashauri yetu. Tumejengewa nyumba za shirika la nyumba pale wanaziita nyumba za *low cost housing*, lakini ukziangalia nyumba zile gharama yake moja ni shilingi milioni 52, wafanyakazi wetu hawana uwezo wa kuzinunua. Halmashauri yetu haina uwezo wa kuzinunua. Tunaomba Serikali ione namna ya kutusaidia ili wafanyakazi wetu wa Halmashauri ya Tabora kwa maana ya Uyui, waweze kukaa karibu na eneo la kazi ili waweze kuwa na ufanisi mkubwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Tarafa ya Kizengi ilitangazwa muda mrefu, karibu miaka mitatu, minne iliyopita. Pamoja na kutangaza Tarafa yetu ya Kizengi mpaka sasa haijaanza kazi rasmi, hatuna Afisa Tarafa na hili naomba liangaliwe sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wabunge wengi wamezungumzia kuhusu asilimia kumi inayotengwa kwa sababu ya vijana na akina mama. Tunaomba kujua hili suala ni la kisheria au ni kwamba Halmashauri ikiamua inatenga au laa. Maeneo mengi hizi pesa hazitengwi, maeneo mengi vijana hawanufaiki na hizi asilimia tano na akina mama katika maeneo yetu. Tunaomba Halmashauri zote ziagizwe ni lazima zitenge hizi asilimia tano kwa sababu ya kuwasaidia vijana na asilimia tano kuwasaidia akina mama na ufuatiliaji wake uwekewe utaratibu mzuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, yapo mengi lakini kwa sababu ya muda, nijikite kwenye masuala mawili, matatu ya mwisho. Unapozungumzia demokrasia kuna mambo mengi ndani yake, Wazungu wanasema *charity begins at home*. Kuna msembo mmoja sungura alikuwa na hamu ya ndizi, alivyozikosa zile ndizi akaanza kuimba sikitaki mbichi hizi, wenzetu wanazungumzia demokrasia kwamba katika chama chetu hakuna demokrasia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, unapotaka kutoa uchafu kwenye jicho la mwenzako angalia uchafu kwenye jicho lako kwanza. Kuna Wabunge wamepata Ubunge wakiwa wako CCM, lakini leo wapo CHADEMA; wapo watu ambao wamekitumikia chama kile kwa muda mrefu, wamekuja kuingia kwenye dirisha dogo juzi. Sasa demokrasia hiyo, ukiangalia wao na sisi nani ana demokrasia?

Mheshimiwa Mwenyekiti, unapozungumzia hotuba ya Msemaji wa Kambi Rasmi ya Upinzani kuhusiana na TAMISEMI; amezunguzia suala la kuonekana kwenye tv, anayezungumza anazungumza kuhusu kuonekana kwenye tv. Mimi nataka niseme, unaposema kwamba wananchi hawapati fursa lakini...

MHE. JAMES K. MILLYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, Taarifa.

TAARIFA

MWENYEKITI: Mheshimiwa naomba ukae mara moja, kuna Taarifa.

MHE. JAMES K. MILLYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa Kanuni ya 68(8). Mheshimiwa Mbunge mwenzetu ni kijana niliyefanya naye kazi muda mrefu, ameongelea kuhusu vyama, nimpe tu taarifa kwamba yeye ni mtoto wa mmoja wa viongozi waandamizi wa nchi hii, Mheshimiwa Tatu Ntimizi, ameletwa

na jina lake, lakini wengi wameletwa na jasho lao. Nilitaka kumpa hiyo taarifa tu ili tuyaweke mazingira sahihi. Ahsante sana. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Ntimizi naomba uendelee.

MHE. MUSA R. NTIMIZI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakataa taarifa yake. Yeye amelelewa ndani ya Chama cha Mapinduzi ndiyo maana leo tuko naye hapa. Mimi nimechaguliwa na wananchi kwa kura za kutosha...

MHE. ALLY K. MOHAMED: Mheshimiwa Mwenyekiti, Taarifa.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Keissy naomba ukae tafadhali, Mheshimiwa Ntimizi naomba uendelee.

MHE. MUSA R. NTIMIZI: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba unilinde muda wangu. Mimi nimechaguliwa na wapigakura kwa kura zaidi ya 38,000, mgombea wa CHADEMA alipata kura 4,000. Kwa hiyo nimekuja Bungeni kwa nguvu ya wapigakura wangu na mtoto wa simba ni simba.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika hotuba ya Msemaji wa Kambi ya Upinzani kuhusu Utawala Bora na amezungumzia kuhusu watumishi hewa. Naomba ni-*quote* ukurasa wa tisa, anasema; “Mheshimiwa Spika, sababu kubwa ya kushindwa kutatuliwa kwa tatizo la watumishi hewa ni kukosekana kwa uadilifu katika mfumo mzima wa utumishi wa umma. Watumishi hewa ni tatizo la kutengenezwa kwa makusudi.”

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa bahati mbaya sana aliyekuwa Katibu Mkuu wa Utumishi ndiye alikuwa anasoma hotuba ya Upinzani. Nadhani anajua siri kubwa sana ya watumishi hewa. Mheshimiwa Magufuli atusaidie kuangalia namna ya waliotengeneza watumishi hewa, inawezekana na wengine tuko nao humu ndani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala hili ni la kuliangalia sana maana unapomnyooshea mwenzako kidole kimoja vitatu vinaweza vikawa vinakuangalia wewe mwenyewe. Kuna haja kabisa Mheshimiwa Rais aangalie namna anavyotumbua majipu haya na macho mengine yaangalie humu ndani, inawezekana kabisa wakatusaidia katika kuweka mambo haya sawa sawa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilikuwa nataka niseme haya kwa kifupi, naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. Ahsante sana. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Waheshimiwa tunaendelea, sasa ni zamu ya Mheshimiwa Anna Richard Lupembe. Hayupo? Tunaendelea na Mheshimiwa Dkt. Kafumu.

MHE. ANNA R. LUPEMBE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nipo.

MWENYEKITI: Yupo, haya tuendeleee.

MHE. ANNA R. LUPEMBE: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabisa ninaomba nimshukuru Mwenyezi Mungu ambaye aliyetuumba, ametupa uzima na uhai, siku hii ya leo ametutunza na tuko Bungeni.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabisa ninaomba niunge mkono asilimia mia kwa mia bajeti hii iliyopo mbele yetu.

Ninaomba nimpongeze Rais wetu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dkt. John Pombe Magufuli kwa kazi nzuri anayoifanya kwa kuwapa imani Watanzania, kwa elimu bure, Watanzania wameona matunda yake, vilevile Watanzania wote wanampongeza jinsi anavyofanya kazi nzuri ya kutumbua majipu, Watanzania wanaona, wanafurahi na jinsi ya kubana matumizi. Zile pesa zinawaendea wenyewe kwa ajili ya matatizo yao na kuwapa shilingi milioni 50 kwa kila kijiji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uchaguzi wa Zanzibar ulikuwa wa haki na uhuru. Jana nilikuwa Zanzibar, kuna amani tosha. Nimepata marashi ya karafuu murua kwa ajili ya Watanzania jinsi tunavyoishi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaomba nimpongeze Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania pamoja na Mawaziri wote wanavyofanya kazi vizuri na yaliyokuwa mbele yetu kwa ajili ya Taifa letu, kwa ajili ya kutimiza Ilani ya Chama cha Mapinduzi. Endeleeni, kazeni buti, mnafanya kazi nzuri ambayo sasa hivi kila mtu anaona jitihada zenu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaomba niende upande wa Halmashauri kupitia elimu. Shule zetu zimezeeka sana ambazo ziko upande wa kijijini, zina nyufa, chini sakafu hakuna, ninaomba basi miundombinu hiyo itengenezwe na Halmashauri zetu sasa zifanye mikakati mikubwa na mipango mizuri ya kuboresha shule zetu kila mwaka waweze kujenga madarasa manne au mawili kwa ajili ya uboreshaji wa shule zetu za *primary*, pamoja na kuanza kujenga kwa kasi kubwa...

MHE. DKT. SULEIMAN ALLY YUSSUF: Mheshimiwa Mwenyekiti, Taarifa.

TAARIFA

MWENYEKITI: Mheshimiwa Anna Lupembe naomba ukae, Mheshimiwa Nassor Taarifa!

MHE. DKT. SULEIMAN ALLY YUSSUF: Mheshimiwa Mwenyekiti, naitwa Dkt. Suleiman.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka kumfahamisha mzungumzaji kwamba Kanuni ya 68(8) na ninakuomba urudie katika Kanuni ya 63, huyu msemaji anasema uongo mbele yako na mbele ya watu wote. Maana yake huu ni mwisho wa uongo kabisa! Hakuna muongo kuliko yeye. Huyu amekwenda kutembea Darajani pale kununua dera halafu karudi kwenye boti anakwenda kutuambia kwamba Zanzibar ina utulivu, ina amani ina marashi ya karafuu. Yaliyopo Zanzibar ni mabomu ya machozi, yaliyopo Zanzibar ni mateso makubwa, yaliyopo Zanzibar ni maonevu ya hali ya juu.

MBUNGE FULANI: Uongo!

MWENYEKITI: Mheshimiwa Suleiman naomba ukae, niisome vizuri Kanuni ya 63(4). Mbunge anayetoa madai kwa mujibu wa fasili ya tatu ya Kanuni hii atakuwa na wajibu wa kutoa na kuthibitisha ukweli kuhusu jambo au suala hilo kwa kiwango cha kuliridhisha Bunge. Unao uthibitisho wa kulithibitishia Bunge kwamba hayo yanayozungumzwa siyo kweli? *(Makofi)*

MHE. DKT. SULEIMAN ALLY YUSSUF: Mheshimiwa Mwenyekiti, tunao uthibitisho wa hali ya juu. Ndiyo nilikuwa naendelea kuzungumza, umenikatisha. Ninamwambia...

MWENYEKITI: Mheshimiwa ulikuwa unatoa taarifa, naomba utoe uthibitisho utakaoliridhisha Bunge hili. Mheshimiwa ambaye ulikuwa unatoa mchango naomba upokee taarifa, unaikubalia ama huikubali?

MHE. ANNA R. LUPEMBE: Mheshimiwa Mwenyekiti, siikubali taarifa yake kwa sababu mimi nilikuwa Zanzibar, nimekaa siku nne, kuna amani na utulivu, na uchaguzi umefanyika kwa haki. Kama kuna mabomu yeye anafanya nini humu ndani?

MHE. DKT. SULEIMAN ALLY YUSSUF: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba uniruhusu nimkamilishie, naomba uniruhusu...

MWENYEKITI: Naomba umwachie Mheshimiwa aendeleo kumalizie mchango wake tafadhali. Mheshimiwa Dkt. Suleiman naomba ukae, kama una uthibitisho utauleta baadaye.

MHE. ANNA R. LUPEMBE: Mheshimiwa Mwenyekiti, Zanzibar ni tulivu kabisa, hakuna mabomu na Serikali ya Chama cha Mapinduzi ndiyo maana yeye yuko humu ndani, anakula upepo, ina maana kama uchaguzi usingefanyika wa haki yeye asingekuwepo hapa. Demokrasia imechukua mkondo wake, Wazanzibari wamefanya kazi yao nzuri sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, *Precision Air* inaanza kwenda Pemba, safari ya Dar es Salaam, Unguja - Pemba, naomba nimpe taarifa hiyo, kwa sababu ya amani na utulivu wa nchi hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna vijiji vingine havina shule kabisa ya *primary*, ninaomba Serikali iangalie kupitia Halmashauri zake, vile vijiji ambavyo havina shule za msingi ziweze kujengwa. Pia shule za sekondari, zipo shule za sekondari ambazo hazikujengwa kwa kiwango leo hii ukienda zina ufa, ninaomba zichukuliwe hatua ambazo zitaboresha shule zile pamoja na nyumba za walimu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu suala la afya. Tuna Bima ya Afya ambayo tumewahamasisha wananchi wetu ambao Wabunge wengi wamezungumzia. Ninaomba Bima ya Afya ni matatizo makubwa sana kwa wananchi wetu. Wakienda hospitali kwenda kuchukua dawa wanaambiwa dawa hakuna waende kununua dawa. Tunaomba mikakati mizuri ya Bima ya Afya iwekwe vizuri ili wananchi wetu waweze kupata huduma nzuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vituo vya afya hasa Wilaya ya Mpanda vimekaa vibaya. Ukienda Kituo cha Afya Kalema, Mwese na Mishamo ni *distance* ndefu mno, hatuna gari hata moja. Ndiyo maana tumepata matatizo makubwa sana, asilimia ya vifo vya wanawake wajawazato mwezi wa nane na mwezi wa tisa, kila mwezi tulikuwa tunapoteza akina mama 40 wanaokufa kutokana na vifo. Tunaomba sana mtuangelie kwa jicho la huruma, mtupe *ambulance* za kuweza kusaidia akina mama Wilaya ya Mpanda.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukienda kwenye zahanati unakuta muuguzi mmoja tu, hakuna msaidizi, matokeo yake muuguzi yule akiondoka, maana muuguzi huyo ndiye daktari, ndiye nesi, ndiye mhudumu. Ina maana akitoka akina mama wakienda pale au mgonjwa akiwa *serious* hatapata huduma kutokana na muuguzi kuchoka, hayupo, amekwenda kunywa chai, matokeo yake tunapata matatizo mengi makubwa ya vifo ambavyo hatukuweza kuvitegemea. Ninaomba tuweke mikakati mizuri, tutengeneze kila Mkoa, tuwe na vyo ambavyo ni vya kuwa na wahudumu wetu pamoja na manesi, tuibue manesi kila Mkoa ili waweze kusaidia vituo vyetu vya afya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukienda zahanati nyingi, watu wengi wamesema, zahanati nyingi, shule nyingi hazina maji safi na salama ni shida. Tunaomba Serikali ijiwekee mikakati mizuri kwa ajili ya maeneo ya zahanati na

shule zetu za msingi na shule zetu za sekondari kuwe na maji safi na salama kwa ajili ya watoto wetu. Unakwenda unakuta vyoo hakuna, vyoo vingi vimechakaa, vyoo vingi vimeshaanza kutitia. Tunaomba uboreshaji kwenye shule zetu za *primary* na sekondari vyoo vijengwe upya ili watoto wetu waweze kuishi kwenye mazingira mazuri na salama.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu suala la mazingira. Upande wetu wa Mpanda eneo kubwa ni misitu. Misitu ile imevamiwa na watu, wameingia wanakata miti kama mchwa, mazingira yanaharibika. Tunaomba mikakati mizuri ya Serikali kutunza mazingira kwa ajili ya afya zetu za mvua ili tuweze kupata mahitaji muhimu ndani ya jamii yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakuja upande wa bibi maendeleo. Hatuna mabibi maendeleo ndani ya Wilaya zetu na Kata zetu. Akina mama wanapata shida sana jinsi ya kuweza kufundishwa ujasiriamali na jinsi ya maendeleo kutokana na kutokuwa na mabibi maendeleo, hatuna mabwana shamba kila kata. Tunao mabwana shamba wachache sana. Sasa unakuta akina mama wanaohitaji kufundishwa jinsi gani ya kulima kilimo bora hakuna watalaam ambao wanaweza kuwafundisha. Tunaomba jitihada za Serikali tuongeze mabibi afya, tuongeze mabibi maendeleo, tuongeze mabwanashamba kwa ajili ya huduma nzuri ya wananchi wetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu suala la maji. Ndani ya vitongoji vyetu na vijiji vyetu akina mama wanapata shida sana ya maji. Maji wanafuata maeneo ya mbali ambapo wakati mwingine maeneo mengine akina mama wanaamka usiku sana, saa nane za usiku, saa tisa za usiku kwenda kutafuta maji. Ninaomba mikakati ya maji iwe mikubwa na mipana zaidi kwa ajili ya akina mama ambao wanapata shida ya kutafuta maji. Maji yenyewe wanapoenda kuyatafuta ni maji machafu, siyo maji salama. Ninaomba Serikali yangu sikivu iweze kupanga mikakati mizuri ili iweze kupata maji salama kwa ajili ya wananchi wetu waweze kupata manufaa ya sera yetu ya Chama cha Mapinduzi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana kwa kunipa nafasi, ninaomba niunge mkono hoja hii kwa asilimia mia moja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Tunaendelea, sasa tutamwita Mheshimiwa Lucia Mlowe yupo?

MHE. LUCIA M. MLOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nipo. Ahsante sana kwa kunipatia nafasi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabisa naomba niwashukuru viongozi wangu wa CHADEMA kwa kuniona. Naomba nijikite kwenye vipengele viwili. Kipengele cha kwanza utawala bora na cha pili ni TAMISEMI.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikianza na utawala bora. Sisi kama Wabunge ni wawakilishi wa wananchi, tupo hapa kuwawakilisha wananchi. Kama wawakilishi wa wananchi tunapaswa wananchi wetu waone nini tunakifanya humu ndani, lakini hadi sasa hivi sielewi, kama Wabunge kwa nini tumejifungia humu ndani? Sielewi kwa nini tumejifungia humu ndani na tunaogopa nini? Niwaulize Chama cha Mapinduzi kwa nini mnaogopa kutuonesha kwenye luinga?

MBUNGE FULANI: Nenda Makao Makuu ya Chama utapata jibu!

MHE. LUCIA M. MLOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la pili katika utawala bora; watendaji walioko Serikalini wana..... *(Makofi)*

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, anasoma.

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Taarifa.

TAARIFA

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mlowe naomba ukae, taarifa.

TAARIFA

MHE. JACQUELINE N. MSONGOZI: Mheshimiwa Mwenyekiti, mchangiaji anayechangia kama hawezi kuchangia kwa kuongea basi ni vizuri akaenda kuchangia kwa kuandika! Kwa sababu anapoteza muda hapa na anasoma. *(Makofi)*

MHE. LUCIA M. MLOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, sipokei taarifa kwa sababu sijasoma.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mlowe endelea.

MHE. LUCIA M. MLOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, katika Mkoa wangu wa Njombe watendaji hawa wanawanyanyasa sana wanawake wajasiriamali na nina ushahidi. Mfano mwaka jana Mkuu wa Wilaya ya Njombe ambaye sasa hivi kwa bahati mbaya ni marehemu, aliwakemea watu wa CHADEMA kwa sababu eti wamevaa mavazi ya CHADEMA wakiwa barabarani na aliwashtaki, hata kesi ilikuwa mahakamani. Kwa hiyo, hii inaonyesha ni namna gani Serikali inavyopendelea wana-CCM. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, naomba utulivu tumpe nafasi mchangiaji.

MHE. LUCIA M. MLOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, Katiba yetu, Ibara ya 20 inasema; “Kila mtu ana haki ya kuchagua chama anachokitaka.” Lakini sijaelewa kwa nini Serikali ya CCM inawatenga UKAWA. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine niende moja kwa moja kwenye suala la kilimo, nikiangalia bajeti...

WABUNGE FULANI: Ennhe!

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wanaitikia “eeh” kila anapoongea mchangiaji)

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa huu ni uhuni.

MWENYEKITI: Naomba tumpe nafasi mchangiaji jamani tusifanye mambo hayo.

MHE. LUCIA M. MLOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, wananchi wa Njombe wametengewa kiasi hicho kidogo, naomba unilinde Mwenyekiti muda wangu...

MWENYEKITI: Mheshimiwa endelea, naomba aendelee tafadhali, Waheshimiwa naomba mtulie, tumpe nafasi jamani tutakuwa hatumalizi.

MHE. LUCIA M. MLOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, upande wa bajeti ya kilimo, Njombe ni kati ya Mikoa ambayo inazalisha chakula kwa wingi, lakini ukiangalia bajeti iliyotengwa kwa ajili Mkoa wa Njombe ni fedha ndogo sana ukilinganisha na maeneo mengine ambayo pengine hata hayazalishi. Hivyo ninaomba Waziri anayehusika kuiongezea bajeti ya kilimo.

MBUNGE FULANI: *This is too much*, tusimame wote basi kama ni hivyo!

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wanazungumza bila mpangilio)

MWENYEKITI: Jamani naomba utulivu muda unakwenda tumpe nafasi Mchangiaji aendelee, tafadhali sana naomba endelea mchangiaji. Sijataja mtu yoyote anayefanya nidhamu mbovu aache mara moja mchangiaji aendelee.

MBUNGE FULANI: Wanaleta fujo.

MWENYEKITI: Tumpe ruhusa mchangiaji aendelee jamani.

MHE. LUCIA M. MLOWE: Nilichosema ni ukweli...

MBUNGE FULANI: Mwenyekiti, taarifa, Mwenyekiti taarifa.

MWENYEKITI: Mheshimiwa unayechangia naomba uendelee tafadhali sitaki taarifa sasa hivi nataka kimya, utulivu, Mheshimiwa endelea.

MBUNGE FULANI: Sasa wenzetu basi wakae kimya wawe wavumilivu.

MHE. LUCIA M. MLOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ni juu ya ukusanyaji wa mapato...

MHE. MARYAM SALUM MSABAHA: Akili zao kabisa mnakaa huku ndani mnazomea, mmeletwa kuja kuzomea humu ndani?

MHE. LUCIA M. MLOWE: Suala lingine ni juu ya ukusanyaji wa mapato. Ukusanyaji wa mapato katika Mkoa wangu wa Njombe kwa kweli unatuchanganya kwa sababu fedha zinazokusanywa kwenye Halmshauri hazieleweki zinafanya kazi gani, wakati mwingine fedha hizo zinazokusanywa hazikusanywi inavyotakiwa. Kwa mfano, pale Njombe kuna magari mengi (mabasi) yanayotakiwa kulipa ushuru, lakini utakuta fedha zilizokusanywa ni kidogo hazilingani na yale mabasi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ni juu ya elimu. Walimu wengi hawana nyumba na wengine hawajapata mafao yao, lakini wameshastaafu. Hivyo naomba Waziri wa TAMISEMI kuwasaidia watu hawa wa Njombe angalau walimu waweze kupata haki zao hasa wale waliostaafu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ambalo kwa Mkoa wa Njombe kwa kweli ni suala nyeti ni kuhusu miundombinu ambayo kila siku ninaongea. Mkoa wa Njombe ni kati ya Mikoa ambayo inazalisha mazao kwa wingi, ni kati ya ile Mikoa mitano ambayo inazalisha, lakini barabara zake ni mbovu. Sasa hivi watu wanashindwa kusafirisha hata mazao yao kutoka kwenye maeneo ya pembezoni, wanashindwa kuleta mijini kwa sababu barabara zimeharibika sana.

Hivyo basi niombe tena kuifikiria Njombe kwa sababu nimeangalia hapa kwenye bajeti naona fedha kwa ajili ya miundombinu ya barabara ni fedha kidogo sana. *In fact* katika kupitia hii bajeti karibu mafungu yote ni kidogo. Kwa hivyo, ninaomba Waziri wa TAMISEMI aliangalie hilo kurekebisha hii bajeti angalau kuwaongezea bajeti ya kutosha. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niongelee juu ya suala la Mwenge. Mwenge kwa asilimia kubwa mimi kama shahidi unasaidia kueneza magojwa ya UKIMWI. Kwa sababu watu wanalala humo, wanalala wakati mwingine analala hata kwenye makuburi, wanatoa ile misalaba, hivyo naomba mwenge...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mlowe ahsante kwa mchango wako, muda umemalizika.

MHE. LUCIA M. MLOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. *(Makofi)*

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Taarifa.

MWENYEKITI: Hakuna taarifa wakati hakuna mtu ayezungumza samahani sana, kwa vile muda unakaribia kuisha tunamaliza na mtu mmoja...

MBUNGE FULANI: Mwenyekiti, nilitaka kuweka *record* sawa sawa!

MBUNGE FULANI: Tangu lini mwenge unapita kaburini?

MWENYEKITI: Tunaomba sasa hivi, mchangiaji wetu wa mwisho Mheshimiwa Neema Mgaya kama muda utaruhusu ataweza kumalizia.

MHE. NEEMA W. MGAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kwa kunipa nafasi na mimi niweze kuchangia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze kwa kumpongeza Rais wetu Dkt. John Pombe Magufuli kwa kazi nzuri ambayo ameanza kutekeleza, vilevile niwapongeze Mawaziri wetu wote wa Wizara zote. Kazi mnazozifanya tunazona, tunazidi kuwatia nguvu ili muendeleo kufanya kazi zaidi. Nimpongeze pia Waziri Mkuu kwa usimamizi mzuri na kazi nzuri anayoifanya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda nijikite moja kwa moja kuzungumzia maendeleo ya Mkoa wa Njombe. Kwa kuwa hotuba tunayojadili sasa hivi ni ya TAMISEMI, Mkoa wa Njombe ni Mkoa mpya na katika Mkoa huu mpya wa Njombe kuna Wilaya mpya ya Wanging'ombe. Wilaya hii ya Wanging'ombe tuna uhaba wa hospitali hatuna hospitali ya Serikali tuna hospitali moja tu ya lilembula ambayo ni ya binafsi, ya Kanisa hivyo basi wananchi wa Wilaya ya Wanging'ombe wanatumia gharama kubwa sana katika matibabu. Naiomba Wizara hii ya TAMISEMI ione umuhimu wa kujenga hospitali ya Serikali ili kuweza kuwasaidia Wabena wenzangu wa kule Wanging'ombe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, zahanati zetu katika Wilaya Wanging'ombe hazina wahudumu wa kutosha, madaktari ni pungufu kabisa hakuna madaktari, utakuta nesi anafanya kazi ya daktari naomba pia Wizara hii ya TAMISEMI iangalie umuhimu wa kuongeza wauguzi kwa maana ya madaktari katika zahanati zetu za Wilaya ya Wanging'ombe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niendeleo kuzungumzia suala hili la afya nataka niguse Halmashauri zote za Mkoa wa Njombe. Halmashauri ya Mji wa Njombe ambayo ni Jimbo la Lupembe, pia kuna changamoto ya hospitali, hospitali hatuna kule katika ile Halmashauri. Kuna zahanati mbili tu, vituo vya afya viwili na vituo vya afya hivyo viwili havina huduma ya upasuaji. Naiomba Wizara iangalie umuhimu wa kuendelea kuboresha na kujenga zahanati zingine ndani ya Halmashauri ya Mji katika Jimbo la Lupembe. Najua wao wakiongeza zahanati nyingi basi Wizara Afya Mheshimiwa Waziri wa Afya Dada yangu Umyy Mwalimu ataleta dawa za kutosha na kuweza kuwahudumia Wabena wetu kule wa Lupembe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, changamoto pia hii ya afya ipo pia katika Halmashauri ya Makete, hospitali ni chakavu tunaomba hospitali ile ikarabatiwe, vilevile na waaguzi ni wachache katika hospitali ile ya Makete. Tunaomba sasa tuongezewe wauguzi ili wananchi wa kule Makete waweze kupata huduma vizuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niende sasa Halmashauri ya Mji ya Njombe Mjini. Pale kuna Hospitali ya Kibena, hospitali ile ya Kibena sasa hivi inatumika kama hospitali ya Mkoa kwa sababu Wilaya zote zinategemea hospitali ile. Ninaiomba Serikali sasa ikarabati kwa haraka ile hospitali, iongeze wahudumu kwa sababu tuna changamoto bado za madaktari na baadhi ya manesi. Kwa kuwa hospitali ile inahudumia watu wengi sana tunaomba waongezeke madakitari pamoja na manesi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia miundombinu ya maji katika hospitali ile ya Kibena ni chakavu, umeme ni shida, naomba Serikali iangalie kwa karibu kwa sababu hospitali ile sasa hivi ndiyo inatumika kama Hospitali ya Mkoa ukizingatia kwamba Mkoa wetu wa Njombe ni mpya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, akina mama wanatoka umbali mrefu sana karibia kilometa 147, wale akina mama wanaotoka Lupembe kwenda kufuata huduma ya upasuaji. Ni vema basi tukaona sasa na madaktari wa upasuaji waongezeka wawe wengi ili akina mama wale wanapokwenda wasikae kwa muda mrefu pale hospitali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa naomba niende kwenye suala la elimu; tunaishukuru Serikali kwa kutambua umuhimu wa elimu na kuweza kutoa elimu bure kuanzia chekechea mpaka elimu ya sekondari. *(Mkofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile nichukue nafasi hii kulipongeza Bunge kwa kutambua umuhimu wa elimu na kuweza kuchangia shilingi bilioni sita iende kununua madawati. Ina maana kila Jimbo litapata madawati 600;

tunatambua umuhimu wa elimu na ndiyo maana tumeweza kufanya hivyo, nipongeze sana. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, bado kule kwetu katika hizi Halmashauri zote nilizozitaja kwa maana ya Wanging'ombe bado tuna tatizo la wafanyakazi katika shule, pia shule zilizokuwepo majengo yake ni chakavu sana yanatakiwa kukarabatiwa, miundombinu ya vyoo ni mibovu inatakiwa kukarabatiwa. Kwa mfano kule Wanging'ombe kuna shule moja inaitwa shule ya msingi ya Mjenga ina walimu wawili tu. Kwa hiyo, bado uhaba wa walimu katika shule za msingi na sekondari bado ni changamoto kubwa sana katika Halmashauri ya Wanging'ombe, vilevile ukienda kwenye Halmashuri ya Ludewa changamoto hii ipo katika shule 108 ni shule nne tu, ambazo zina walimu wa uhakika, lakini shule 104 zote hazina walimu wa kutosha katika Halmashauri ya Ludewa. Tunaomba pia Serikali iangalie na iweze kutatua tatizo hili. Tatizo hili vilevile liko Halmashauri ya Mji kule Jimbo la Lupembe pia kuna changamoto hiyo shule haziko za kutosha na zilizopo zipo katika hali mbaya, zinahitaji kukarabatiwa, hali kadhalika katika Wilaya ya Makete na Wilaya ya Njombe kwa ujumla. Natumaini Mawaziri wetu wa TAMISEMI watazichukua changamoto hizi kwa haraka zaidi ili kuweza kutatua.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nizungumzie barabara ambazo ziko katika Halmashauri zote za Mkoa wa Njombe. Zile barabara za Halmshauri, nilikuwa naiomba sasa Serikali iweze kutenga pesa nyingi ili ziweze kukarabatiwa katika kiwango kizuri ili ikifika msimu h wa mvua zile barabara zisiwe zinaharibika kwa urahisi. Kwa sababu Mkoa wetu wa Njombe ni Mkoa wenye neema kama jina langu, tunalima sana kule kwa hiyo, wananchi wa Mkoa wa Njombe wanashindwa kutoa yale mazao kutoka ndani kule vijijini kwa kutumia zile barabara za Halmashauri ili kukutana na zile barabara za TANROADS. Naomba Serikali izingatie hilo na iweze kutoa pesa ya kutosha katika suala zima la barabara za Halmashauri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile wazungumzaji wengi waliopita wamezungumzia suala la asilimia kumi. Labda tu niwambie Wabunge wenzangu na wale waliokuwa kwenye Halmashauri Madiwani wenzetu ni kwamba asilimia kumi ni lazima iende kwa wanawake na vijana kwa sababu hiyo asilimia kumi inatokana na mapato ya Halmashauri, ina maana kama hiyo asilimia kumi haijaenda kwa wanawake na vijana hiyo Halmashauri haijakusanya mapato yoyote? Hili ni jipu, Mheshimiwa Waziri hili ni jipu lazima mliangaliye kama Halmashauri inaweza kukusanya mapato lazima ile *ten percent* ambayo asilimia tano inaenda kwa vijana na asilimia Tano inaenda kwa wanawake lazima zipelekwe ili ziweze kusaidia akina mama pamoja na vijana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo nashukuru kwa kunipa nafasi. *(Makofi)*

MHE. SAED A. KUBENEA: Mwongozo wa Mwenyekiti!

MWENYEKITI: Samahani nimeshasimama kwa hivyo naomba ukae.

Waheshimiwa Wabunge, ninawashukuru sana kwa michango yenu na uvumilivu wenu, pale tulipokuseana basi naomba tusameheane kwa maslahi ya Taifa letu. *(Makofi)*

Kwa vile muda wetu umeisha basi nalihakirisha Bunge hili hadi kesho Ijumaa siku ya tarehe 29 saa tatu kamili asubuhi.

*(Saa 2.00 Usiku Bunge liliahirishwa mpaka Siku ya Ijumaa,
Tarehe 29 Aprili, 2016, Saa Tatu Asubuhi)*